

Narcís Castells

Canvistes i bankers

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

8 GUIES

CANVISTES I BANQUERS

Narcís Castells i Calzada

16 QUADERNS de la REVISTA de GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA D'ESTALVIS PROVINCIAL

Quaderns de la Revista de Girona. Núm. 16

Sèrie: Guies (Núm. 8)

Primera edició en català: Abril de 1988

Tiratge: 2.000 exemplars

Edició:

Diputació de Girona / Caixa d'Estalvis Provincial

Gerència editorial:

Xavier Carbó

Director de la col·lecció:

Jaume Fabre

Consell assessor:

Ramon Alberch, Narcís-Jordi Aragó, Enric Bonmatí,
Narcís Castells, Josep Clara, Miquel Gil, Ferran Juncà,
Jaume Marquès, Aurora Martín, Enric Mirambell,
Joan Miró, Joaquim Nadal, Gabriel Planella,
Modest Prats, Carles Sapena, Mariàngela Vilallonga.

Disseny de la col·lecció i de la portada:

Pozo & Viñeta

Maquetació:

Enric Marquès

Correcció i arxiu:

Maria Rosa Gallart

Redacció i administració:

Servei d'Estudis, Documentació i Informació
de la Diputació de Girona. Pujada de Sant Martí, 5.
Telèfon (972) 20 57 00.

Apartat de Correus 11, 17080 Girona.

Secretària: Aurèlia Planas. Subscripcions: Nuri Sumsi

Distribució: Fina Poch.

Fotocomposició i impressió:

Alzamora Artgràfica, S.A Olot

ISBN: 84-86377-43-9

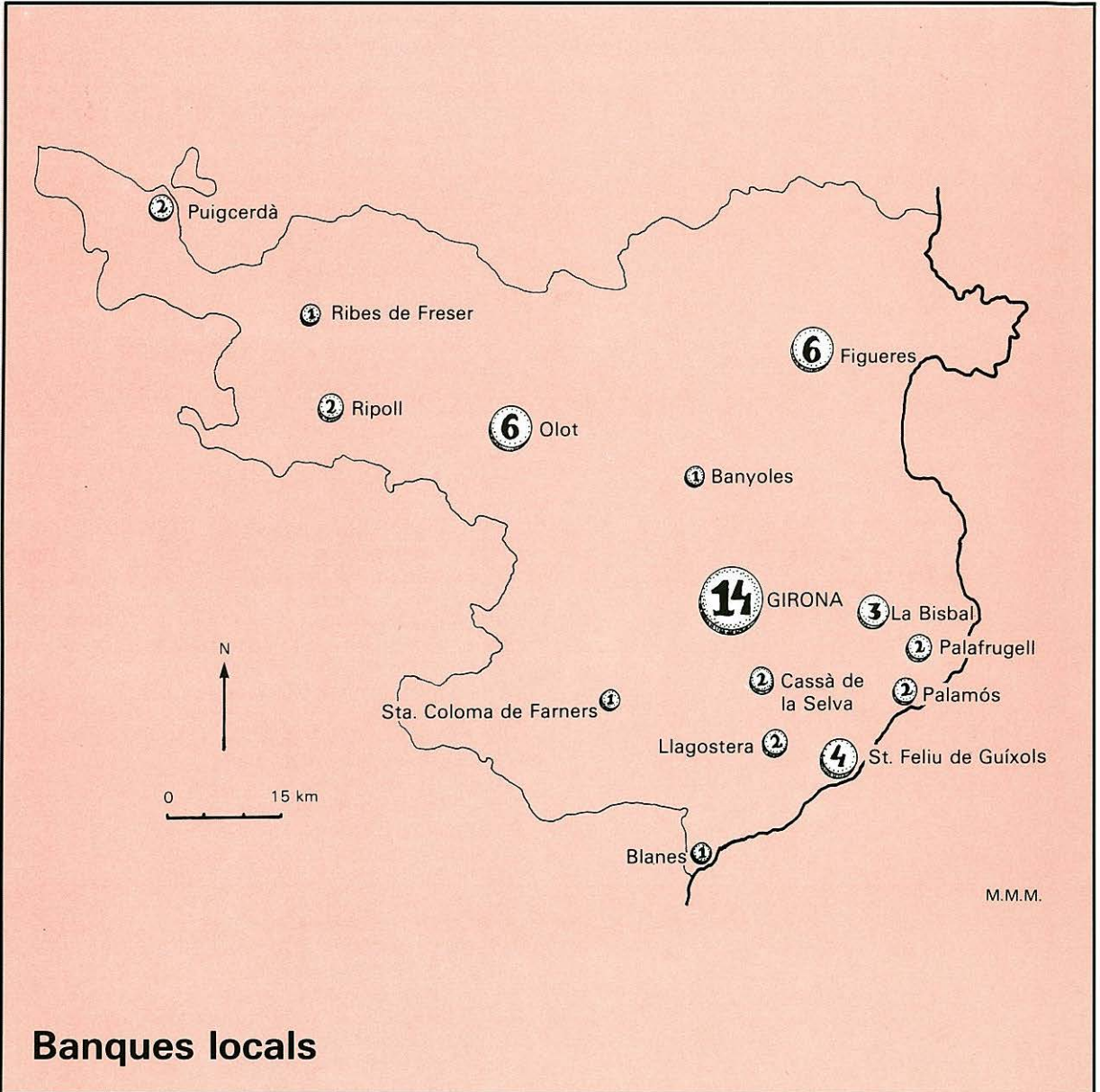
Dipòsit legal: GI-345-88

LA NOSTRA PORTADA:

L'evolució dels mètodes i les pràctiques financeres s'ha accelerat en els darrers temps fins a adquirir una velocitat vertiginosa. Però els valors tradicionals de la Banca, la solidesa, la seguretat, la confiança..., romanen immutables. (Foto: Carles Mitjà)

Índex

Situació	4
Cronologia	6
1-Orígens de la banca	8
2-Monedes medievals	10
3-La societat	12
4-La comanda	14
5-Contracte de canvi, dita, xec	16
— Privilegis i constitucions	18
6-Encuyacions gironines	20
7-El préstec	22
8-Difusió del crèdit	24
9-Taules de canvi	26
10-Funcionament de la taula	28
— Festes de la taula	30
11-El segle XIX	32
12-Crédito Gerundense	34
— Accionariat del Crédito Gerundense	36
13-Caixa d'estalvi	38
— Un mont de pietat original	40
14-La primera caixa	42
15-Legislació	44
16-El Banco de España	46
17-Banques gironines	48
18-Bancs empordanesos	50
19-Banca local de l'interior	52
20-La Caixa de Pensions	54
21-Petites caixes d'estalvi	56
22-Abans de la crisi	58
23-La crisi de 1920	60
24-La banca dels anys vint i trenta	62
— Joan Codolà, un testimoni	64
25-La banca de les comarques	66
26-Grup Arnús	68
27-El Banc de Catalunya	70
28-Paper moneda municipal	72
29-Emissions gironines	74
30-L'Hispano-Americano	76
31-Bilbao i Vizcaya	78
32-De l'Hispano-Colonial al Central	80
33-La postguerra	82
34-La Caixa de Girona	84
— El primer atracament	86
35-Banca Catalana	88
36-Els bancs més recents	90
— Entitats de crèdit actuals	92
— Bibliografia, agraïments i procedència de les il·lustracions	94
— Títols publicats i propers títols de la col·lecció	95

Banques locals

Situació

Un dels aspectes més remarcables i alhora més autòctons de la història de la banca a les comarques gironines ha estat l'existència dels banquers locals independents. Malgrat que des de fa anys el procés de concentració bancària en va eliminar tot rastre, moltes ciutats, viles i fins i tot pobles, van tenir la seva banca, especialment en l'interval de 1920 a 1936.

La relació que segueix n'inclou la majoria, ordenades per municipis, sabent que probablement n'hi va haver alguna més, i exclou els mers corresponsals de banca que haurien allargat excessivament la llista.

Banyoles (1) – J. Masgrau i Codomí

Blanes (1) – A. Navinés Camaverán.

Cassà de la Selva (2) – Bosch i Codolà. Jubert i Presas.

Figueres (6) – Banco de Crédito Ampurdanés.

Busquets i Vergés. Casals i Llorens. Ferran i Cusí. Perxas, Dorca i Cia. Vergés i Vilanova. (= Banco de Figueras).

Girona (14) – Banco de Gerona. F. A. Busquets.

Busquets i Llapart. Carreras Sunyer germans.

A. Clarà Turón. Crédito Gerundense. E. Ferran Galter. Llinàs i Cia. Martínez i Cia. Mateu, Bonmatí i Cia. Puig i Surós. Quintana i Bassols. Sàbat, Costa i Cia. Vídua d'A. Mateu.

La Bisbal (3) – Banco de la Bisbal de Fina i Planas. Feliu i Cia. Vídua de J. Giralte i Planas.

Llagostera (2) – Bruguera i Font. M. Bruguera Sabater.

Olot (6) – Banco de Olot. Barcons i Cia. Dorca i Cia. Hijos de J. Montsalvatje. Llosas, Escubós i Puigmitjà. Saderra, Prat i Cia.

Palafrugell (2) – J. Bertran. Banco de Palafrugell.

Palamós (2) – Hijos de G. Matas. F. Ribera e Hijos.

Puigcerdà (2) – Banco Ceretano. Marcos, Puig i Cia.

Ribes de Freser (1) – S. Carrera Fillet.

Ripoll (2) – M. Sargatal. P. Suñer Ferrer.

Sant Feliu de Guíxols (4) – Banco del Ampurdán.

Girbau i Cia. A. Romaguera. Valls i Martí.

Santa Coloma de Farners (1) – J. Mon Pascual.

Cronologia

- V aC.** Primera emissió monetària emporitana.
- 712-714** Darreres encunyacions de la seca visigòtica de Girona.
- 934** Concessió del comte Sunyer a la Seu de Girona de la tercera part de la moneda encunyada.
- 1196** Primer contracte de societat conegut, subscrit per Bord de Girona.
- 1221** Primera comanda documentada a Catalunya, rebuda per un mercer de Ripoll.
- 1239** Primer contracte de canvi conegut a Catalunya.
- 1299** Primera reglamentació de les dites i disposicions sobre els canviadors fallits.
- 1301** Es fixen les fermances necessàries per posar una taula de canvi.
- 1321** Una nova constitució incrementa les penes pels canviadors i taulers que hagin fet fallida fraudulenta, arribant a la pena de mort.
- 1337** Documentades les primeres lletres de canvi catalanes, girades per la Companyia Mitjavila, Espaser i Puigmoradell.
- 1344** Primer xec conegut a Catalunya
- 1443** Concessió del privilegi de la Taula de Canvi a la ciutat de Girona.
- 1463** Concessió del privilegi per batre moneda en favor de la ciutat de Girona.
- 1568** Obertura de la Taula de Canvi i Comuns Dipòsits de la Ciutat de Girona.
- 1615** Obertura de la Taula de Canvi d'Olot.
- 1654** Extinció de la Taula de Canvi d'Olot.
- 1740** Liquidació de la Taula de Canvi i Comuns Dipòsits de la ciutat de Girona.
- 1842** Es constitueix la Banca Valls, de Sant Feliu de Guíxols, primera banca moderna coneguda a les comarques gironines.
- 1844** Es funda el Banc de Barcelona, amb privilegi d'emissió de bitllets de curs legal. Neix la primera caixa de Catalunya, amb el nom de Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Barcelona.
- 1846** Obre la Banca Arnús.
- 1856** Es funda el Banco de España, canviant el nom i una part de les funcions del Nuevo Banco de San Fernando.
- 1864** Comença a operar la Caja de Ahorros de la Provincia de Gerona, que no va arribar als cinc anys de vida.

- 1868** Comença la vigència de l'actual sistema monetari, basat en la pesseta (1 pesseta = 100 cèntims).
- 1881** Es constitueixen, amb pocs dies de diferència, el Banco de Gerona i el Crédito Gerundense.
- 1884** El Banco de España obre sucursal a Girona.
- 1904** Fundació a Barcelona de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estavi de Catalunya i Balears.
- 1909** Girona esdevé la primera sucursal de la Caixa de Pensions.
- 1919** Inscripció del Banco Ceretano, a Puigcerdà, i del Banco de Palafrugell, a Palafrugell. Arriba el primer gran banc estatal a les comarques gironines: sucursals del Banco Hispano Americano a Figueres i Olot.
- 1920** Fallida del Banc de Terrassa i suspensió de pagaments del Banc de Barcelona. Es funda el Banc de Catalunya.
- 1921** Primera Llei d'Ordenació Bancària, també anomenada Llei Cambó.
- 1924** Constitució del Banco de Figueras i del Banco de la Bisbal de Fina y Planas.
- 1932** La gran banca reprèn la implantació a Girona. Arriba el Banco de Bilbao.
- 1934** Arriba el Banco Central.
- 1936** (1 de desembre). Primera emissió de paper moneda municipal a les comarques gironines. Es fa a Empori (Sant Pere Pescador).
- 1938** (17 de gener). A Figueres, darrera emissió de paper moneda municipal.
- 1940** Fundació de la Caixa d'Estalvis de la Diputació Provincial de Girona.
- 1943** El Banco Español de Crédito s'instal·la a Girona, per absorció de la petita banca local de la Vidua d'A. Clarà Turón.
- 1959** Inici de Banca Catalana, per compra de la Banca Dorca d'Olot.
- 1967** Creació de la Caixa Rural Provincial de Girona.
- 1972** La darrera banca familiar de les comarques gironines, la Banca Carrera, de Ribes de Freser, esdevé societat anònima i passa a ser el Banc de Girona.
- 1975** Creació del Banc dels Pirineus
- 1981** Suspensió de pagaments del Banc dels Pirineus.
- 1986** Desapareix la Caixa Rural Provincial; la seva xarxa passa a la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid. Arriba a Girona el darrer banc dels censats en aquesta capital, el Banc de la Petita i Mitjana Empresa.

ORÍGENS DE LA BANCA

1

8

Des que hi ha moneda pot haver-hi banca. I no pas per la relació elemental que hom pot establir entre un grapat de diner en efectiu i una finestreta d'imposicions, sinó per un lligam més profund i, segons com, misteriós, que es remunta fins a l'alba de les societats.

La moneda ha estat considerada tradicionalment com una matèria que fa de mitjà de pagament, és a dir, que compleix una funció intermediària en els intercanvis, que serveix d'índex de comparació entre dos o més béns, esdevenint mesura de valor, i que en ser conservada esdevé reserva

de valor, amb la particularitat de conservar sempre la seva liquiditat.

Així, des que va aparèixer l'intercanvi en les societats

*Mostrador d'un
canvista romà,
segons el relleu d'un
sarcòfag dels
segles II-III.*

antigues, va caldre una mesura de valor i un mitjà de pagament, és a dir, la moneda. I quan apareix la moneda, el diner, almenys en les funcions que acabem d'indicar, és possible pensar-la a més com a matèria bancària, com a subjecte de dipòsit, intercanvi i préstec, amb totes les variants possibles.

Per això, no és gens casual que apareguin tots dos fenòmens —moneda i banca— en data tan reculada com és el quart mil·lenni abans de Crist, en un moment de consolidació dels avanços neolítics i de floriment de les ciutats a l'Orient Mitjà. Usualment, hom ha assignat al Temple Vermell d'Uruk, a Sumer (3.400 - 3.200 aC.) la convenció de ser el banc més antic. Rebia donatius i ofrenes, i tenia propietats, fent fructificar aquests recursos mitjançant la concessió de préstecs en espècie. El Codi d'Hammurabi conté disposicions tocants a la reglamentació dels afers bancaris.

En la Grècia del segle V aC., van existir els trapezites, petits canvistes que instal·laven les taules en el mercat públic i exercien les funcions de canvi de moneda i préstec en diner. Els temples

també van assumir funcions de tipus bancari, sense comptar amb l'existència de bancs públics en les *polis* més importants.

En aquesta època, ja eren corrents algunes pràctiques notablement agilitadores de la funció bancària, com la utilització del xec, o la possibilitat de fer lliurament de diners a un tercer per escrit sense haver de presentar-se davant del banquer que els tenia en custòdia.

Els *argentarii* romans van continuar aquesta tradició bancària sense fer-hi grans innovacions, encara que enriquint-la amb les formulacions jurídiques del Dret Romà.

En aquestes primeres etapes, i sobretot en els segles alt-medievals, la pràctica bancària va anar molt lligada al canvi de monedes. La diversitat d'espècies monetàries, en augment des de la disgregació del poder imperial romà, va motivar l'aparició de canvistes en les principals ciutats. S'instal·laven en els mercats públics i les fires i disposaven els estris de pesar, els llibres de comptes i les monedes sobre la taula o banc damunt el qual operaven. Ben aviat, el públic

Les activitats creditícies comptaven amb un gran predicament en la Roma clàssica. Relleu funerari datable als ss. II-III que representa la devolució d'un préstec.

va començar a anomenar-los taulers o banquers. Quan en les ciutats italianes del segle XII o als estats feudals del XIII i XIV es va començar a reglamentar l'activitat d'aquests personatges i, a redós del cicle de prosperitat iniciat entorn del 1200, van afegir-s'hi els mercaders —que per tal d'aprofitar la nova conjuntura feien incipients operacions bancàries— podem parlar del naixement de la banca moderna.

MONEDES MEDIJEVALS

2

colonitzadors d'Empúries durant la primera meitat del segle V aC. Eren de plata, molt irregulars i de pesos dispers, semblant quarts, vuitens i setzens de dracma.

En època de dominació romana, després de l'any 218 aC., Empúries va esdevenir el centre emissor per excel·lència, amb extraordinaris exemplars de monedes gravades amb inscripcions de caràcters ibèrics, motivades per la necessitat d'intercanvi, pagament d'impostos i relació amb els nadius de la contrada, pertanyents al grup dels indigets. En els monetaris existents, hi trobem asos, semis, trients, quadrants, sextants, unces, semiunces, diners i quinaris de diversa factura, datables

des del segle II aC. fins al IV-V de l'era actual.

Posteriorment, la dominació visigòtica va donar lloc a una important producció monetària, sobretot en l'etapa de desmembrament i crisi del seu estat central. En aquell moment, cap a la segona meitat del segle VII, es va produir una dispersió de les atribucions reials i sorgiren nombrosos petits nuclis de poder que van arribar a encunyar moneda, exemple màxim de regalia reial.

Se sap de l'existència d'un bon nombre de monedes visigòtiques gironines, concretament dels regnats de Viteric, Sisenand, Xintil·la, Recesvint, Egica, Vitiça i Akhila II, amb indicis clars que va ser en el darrer període,

Atesa la correlació existent entre moneda i banca, un bon punt de partença d'aquest relat són les primeres encunyacions monetàries de les terres gironines.

Els indigets habitants de les terres empordaneses ja realitzaven intercanvis amb els colonitzadors de Rhode mitjançant barretes d'argent sense cap marca, a pes, i probablement altres pobles antics s'havien servit d'alguna mena semblant de moneda metàl·lica. Però les primeres monedes encunyades a l'àrea gironina de què tenim constància documental van ser gregues, emeses pels

A l'esquerra, anvers i revers de dues monedes visigòtiques encunyades a la seca de Girona. Van ser subhastades l'any 1987 a Suïssa i se'n desconeix l'actual propietari.

entre el 690 i el 714, que la seca gironina va treballar al màxim rendiment. Així mateix, hi ha exemplars de monedes batudes a la seca de Roses, probablement dels darrers anys del segle VI.

En època medieval s'implantà a Catalunya un nou sistema monetari, portat pels carolingis des que aquests van recuperar el control de la Catalunya Vella. La unitat bàsica fou la lliura de plata, dividida en 20 sous, el sou en 12 diners i el diner en 2 òbols o malles. La lliura i el sou eren solament monedes de compte i com a tals no eren encunyades.

Amb la consolidació del poder dels comtes, en un primer moment mers delegats del poder reial franc, les

seques de les localitats importants passaren a mans del comte respectiu i es va produir una diversificació del monedatge.

Si a aquesta situació hi afegim que a la Catalunya de l'època circulaven molts altres tipus de moneda forana (àrab, jaquesa, melgoresa, etc), apareix clarament la necessitat i utilitat dels canvistes, al començament ambulants i més tard fixos.

Trient visigòtic de Girona, trobat al Puig Rom de Roses i actualment al Museu Arqueològic de Girona.

LA SOCIETAT

3

Les principals activitats comercials i artesanals de la Girona medieval han deixat rastres importants en la toponímia de la ciutat. El carrer dels Mercaders evoca el grup que va ser el motor econòmic de la ciutat en els segles de plenitud.

12

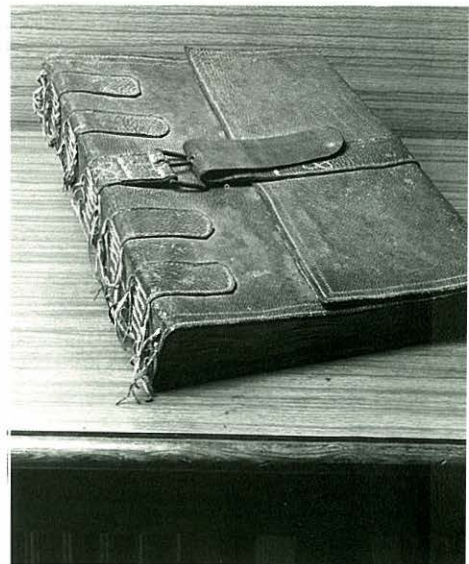
Malgrat que en la societat totalment agrària dels primers segles medievals existia en alguna mesura el lucre, el negoci mercantil i el crèdit, l'expansió d'aquestes activitats que a partir del s. XII es va produir a Girona, així com a la majoria de les ciutats, viles i burgs de Catalunya, va superar qualsevol precedent.

En aquesta època, deixant de banda l'existència dels canvistes, encara no s'havia produït la diferenciació entre la pràctica bancària i la comercial en general. Els mercaders negociaven amb teixits, organitzaven expedicions comercials a

Orient, però també canviaven moneda, acceptaven préstecs o negociaven lletres de canvi.

En general, els negocis solien fer-se de forma col·lectiva; el contracte de societat i la comanda comercial, amb les respectives variants, destaquen com a mètodes comercials més emprats.

Llibre Major de la companyia barcelonina Mitjavila, Espaser i Puigmoradell, societat que va comptar amb una important participació de capital gironí.

La forma més antiga de contracte de societat implicava un soci capitalista i un soci gestor. De vegades aportaven el mateix cabal, però el cas més freqüent era que el soci capitalista n'aportés més i, sovint, que el gestor només hi posés la feina. Els guanys es repartien al cinquanta per cent, mentre que la duració del contracte era curta i de tipus ocasional (un viatge, un temps

determinat). Precisament, el primer cas de societat documentat a Catalunya és de l'any 1196 i implica en Bord de Girona, burgès afincat a Lleida però amb evidents orígens gironins, i Nicolau de Sarlat, amb l'objecte d'explotar un taller de fabricació de tèxtils. Una variant d'aquesta forma primerenca de societat, que va anar generalitzant-se fins esdevenir molt habitual al

principi del segle XIV, va ser la societat en què els socis participaven a parts iguals en l'aportació del capital i en la gestió de la societat. Obviament, els guanys i les pèrdues també anaven a parts iguals. Les companyies resultants augmentaven el capital, segons les necessitats, prenent comandes de tercers i, en adquirir importància, nomenaven factors i representants permanents a les places on tenien comerç, sovint a qualsevol part de la ribera mediterrània, fins a Damasc o Alexandria.

Comerç català

Societats constituïdes a Girona, amb expressió del lloc on comerciaven habitualment (1325-1337):

Data	Nom	Capital (lliures)	Lloc de comerç
Jul. 1327	Margarit, Sitges, Morell	500	Mallorca, Múrcia i València
Jul. 1327	Roura, Fornells, Roura	450	València, Mallorca i Orà
Jul. 1330	Costa, Mitjavila, Mitjavila	--	--
Set. 1330	Marcó, Riart	1.226	Tortosa i València
Feb. 1331	Lledó, Morell	450	Mallorca
Abr. 1331	Vern, Desbas, Desbas	1.400	Mallorca
Des. 1334	Mitjavila, De Deu, Colomers	--	--
Març 1335	Provincial, Provincial	--	--
Abr. 1335	Vinyes, Costa	350	Mallorca
Maig 1335	Ferrer, Ferrer i Costa	1.000	--

(Font: Christian GUILLERÉ: Diner, poder i societat a la Girona del segle XIV, Ajuntament de Girona, Girona, 1984, pàgs. 46-47).

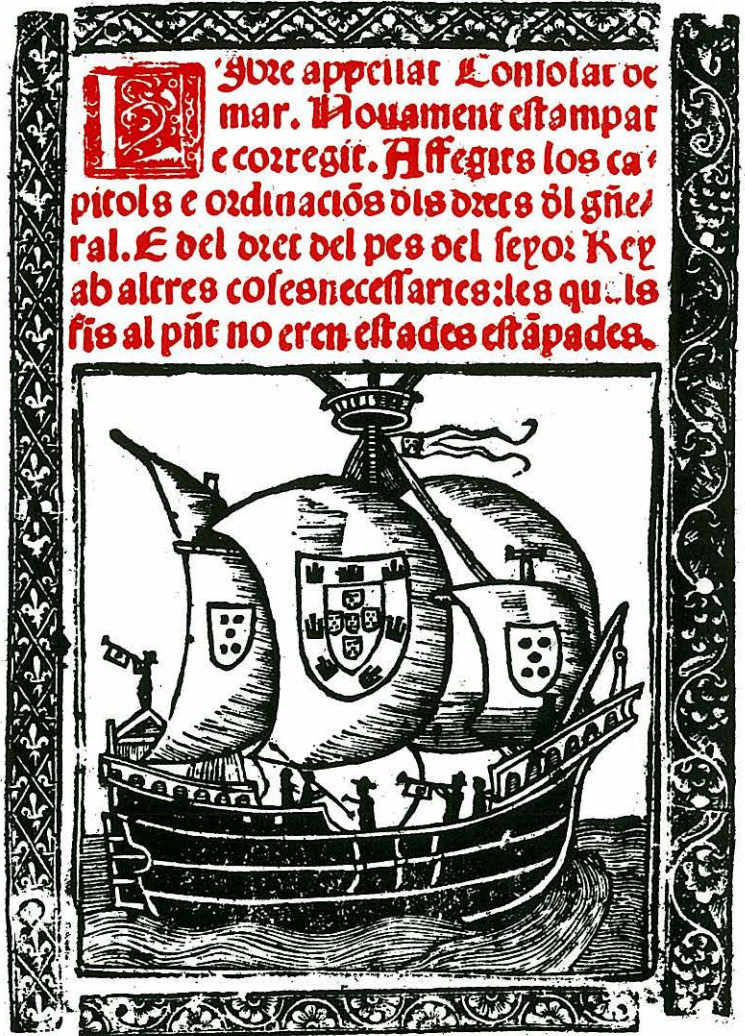
Es coneix l'existència d'importants companyies gironines de la primera meitat del segle XIV. A més, cal dir que els comerciants gironins estaven implicats en els negocis forans de més alta volada, com ho demostra la participació d'un grup d'aquesta ciutat en la gran companyia barcelonesa de l'època, la Mitjavila -Espaser - Puigmoradell, amb el 25% d'un capital social que pujava a més de 17.000 lliures. El contracte de societat mercantil, peça clau de la història econòmica del país, va romandre amb ben pocs canvis essencials fins a la introducció de la societat anònima, ben entrat el segle XIX.

LA COMANDA

4

14

Una de les peces clau de l'operativa dels banquers medievals va ser la comanda. Es tracta d'una associació comercial de caràcter ocasional, com la societat, però distingible d'aquesta per una particular distribució de les aportacions i el risc. En el contracte de comanda comercial, hi participava un soci capitalista i un soci gestor. El primer aportava tot el cabal i el segon només hi posava la feina. Els guanys es repartien de manera que el capitalista en rebia les tres quartes parts i el gestor la resta, mentre que les pèrdues, en cas de produir-se, anaven totalment a càrrec del primer.

L'ivre appellat Consolat de mar. Nouament estampat e corregit. Afegirs los capitols e ordinacions dis drets del gñeral. E del dret del pes del seyor Rey ab altres coses necessaries: les quals fis al pñt no eren estades estapades.

Les aplicacions d'aquest tipus de contracte van ser molt diverses: comanda per un viatge, per un termini determinat, encomanació d'un

El Llibre del Consolat de Mar, compilació de les disposicions del dret català referides al comerç marítim i al funcionament del tribunal del mateix nom, que veïlava pel seu compliment.

Fallides medievals

La primera disposició legal adoptada contra els taulers que feien fallida, moltes vegades fraudulenta, i no reemborsaven els dipòsits que els havien estat confiats, és la constitució De Abatuts i Latitants, adoptada per Jaume II en la Cort de Barcelona de 1299:

“Quiscun cambiador quis abatrà, o qui ja sie estat o sie abatut, que null temps tinga Taula de Cambi ne algun Offici nostre, mes que sie haüt e cridat per infame e per abatut, per la Ciutat e per lo Loc hon haurà usat del Offici, e que sie detengut pres fins haja satisfet, e no menje sinó pa y aygua”.

(Font: *Constitucions y altres Drets de Catalunya*, Joan Pau Martí i Josep Llopis, estampers, Barcelona, 1704, fol. 42).

esclau perquè treballés en un ofici, comanda de naus, totalment o parcialment, per fer comerç marítim, comanda d'un obrador o botiga per a exercir-hi el negoci, etc. Ben aviat el contracte de comanda va ser assimilat al dipòsit.

Els exemples documentals són nombrosíssims. Des del principi del segle XIII sovintegen les comandes en els documents notariais catalans que ens han pervingut, i es generalitzen

cada vegada més. El primer cas conegut, de l'any 1221, és una comanda de 40 sous feta per Ramon Rovira, de Vic, a Pere Marquès, mercer de Ripoll.

Per altra part, la comanda també va evolucionar cap a una mena particular de dipòsit a termini o a la vista rebut per un comerciant o un comerciant-banquer en el qual aquest s'obligava a la restitució del capital dipositat i al pagament d'una part dels beneficis obtinguts amb aquell capital. Des d'aquest punt fins al dipòsit pur i simple només hi ha un pas: fixar uns terminis i unes taxes d'interès de manera independent del negoci que el dipositari faci amb la quantitat dipositada.

No cal dir que, des del desvetllament dels negocis que es va produir a Catalunya al segle XIII, la comanda va esdevenir la forma preferida d'inversió dels diners que els canvistes i taulers tenien en dipòsit, sovint procedents de comandes com les que definíem més amunt. Els incipients banquers de l'època podien així col·locar diferents quantitats a comanda en el viatge de diversos mercaders amb diferents destinacions, coneixent el termini aproximat de la conclusió de la inversió, és a dir, la duració

aproximada del viatge, i diversificant el risc.

En aquests negocis, els guanys més elevats s'obtenien, com és lògic, en els viatges més llunyans i de resultat incert, sobretot en les rutes d'Orient. En comandes catalanes s'han pogut documentar beneficis de fins al 59% en un sol viatge. Però també en molts casos l'operació no arribava a bon termini — naufragis, corsarisme, etc— i es produïen pèrdues importants; que podien arribar a fer caure una banca que hagués col·locat una part excessiva dels seus recursos en viatges comercials fracassats. Això va passar a un grup de banques catalanes al final del segle XIV, en un moment de crisi i de mala conjuntura comercial, entre les quals hi havia la important casa gironina dels Medir, que el 1381 va esfondrar-se a causa d'un mecanisme com el que acabem de descriure.

Aquesta mena de situacions, relativament freqüents en els segles XIII i XIV, va motivar les primeres disposicions reials contra els fallits, totes d'extrema duresa, preses a les Corts de 1299, 1301 i 1321 per part de Jaume II; a les de 1333, per Alfons III; i a les de 1359, per Pere III.

CONTRACTE DE CANVI, DITA, XEC

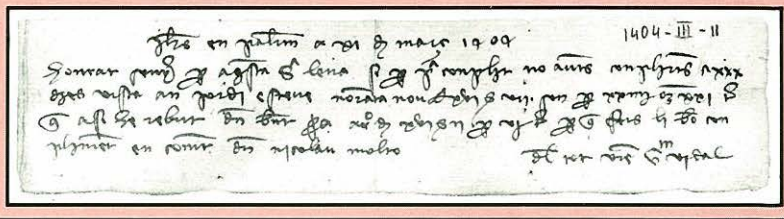
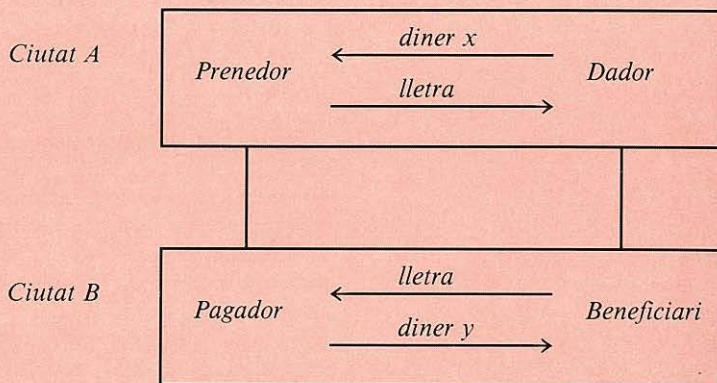
5

16

A redós de fórmules com la societat i la comanda, es va produir un gran desenvolupament del tracte mercantil. Els taulers, canvistes i comerciants se'n servien quotidianament. Però també van aprofitar tota una sèrie de possibilitats addicionals: les assegurances –des de mitjan segle XIV–, el contracte de canvi, la dita, el xec...

El contracte de canvi implicava, en essència, que una persona rebia d'una altra, en una ciutat determinada, una quantitat de diners manlevats, obligant-se a tornar-la al mateix o a una altra persona determinada per aquest, en una ciutat diferent

Esquema ideal d'un contracte de canvi

d'aquella en la qual l'havia rebuda. Normalment, la quantitat rebuda ho era en moneda del país i la devolució es feia en moneda forastera, radicant en la relació d'equivalència entre les dues monedes i les seves fluctuacions el lucre que hom podia fer en el canvi.

Els primers contractes de canvi coneguts a Catalunya daten de 1239 i n'hi ha de molt diverses procedències.

D'ençà del segle XIV, al document notarial s'hi va afegir un document privat, la lletra de canvi, que servia d'acreditació. És present ja a la documentació de la societat Mitjavila, Espaser i Puigmoradell, dels anys 1334-1342. Durant la mateixa centúria, ja es van practicar l'acceptació, el protest i la duplicació d'exemplars de lletres de canvi. L'aval es documenta en el segle XV, igual que formes

A la pàgina de l'esquerra, exemplar de lletra de canvi de 1404, lliurada a Palerm i pagadora a Barcelona.

La figura del canvista, segons una pintura de Quentin Metsys (Museu de Belles Arts de Bilbao).

primerenques d'endossament (1410), el recanvi (1446) i altres procediments d'especulació amb els canvis.

Una altra pràctica de tipologia totalment bancària va ser la dita. De fet, la dita va ser la denominació inicial de la transferència de compte a compte. Pressuposava l'existència d'un crèdit i del deute correlatiu, per la raó que fos. Llavors, el deutor assignava la taula d'un

canviador per tal que pagués aquell deute en el moment del venciment. Les parts compareixien a la taula del canviador assignat i aquest, si tenia fons del deutor, acceptava la dita i en prenia nota en els llibres. Arribada la data del venciment, el pagament es feia mitjançant transferència de la quantitat a pagar des del compte del deutor al del creditor en el llibre major, anomenat en l'època Capbreu major.

Al principi s'exigia la presència personal de les dues parts davant el tauler per donar les ordres oportunes. Totes les disposicions legals, des de la Constitució de 1299, així ho fixaven. Però, en la pràctica, hom va anar substituint la compareixença personal per ordres escrites; primer, quan el pagador residia en una ciutat diferent que el tauler, més tard per comoditat i altres raons. Així es va donar lloc al xec i a una pràctica cada vegada més estesa en la seva utilització.

Malgrat l'evidència que amb el xec s'agilitaven els tràmits, la seva consolidació va ser llarga. Hi ha xecs lliurats a Barcelona en la dècada de 1340 i constància de la seva utilització esporàdica durant els segles XV i XVI, però a la Taula de Canvi de la Ciutat de Girona el seu ús encara no era oficial el 1599.

Mentre que la pràctica mercantil postulava l'ús del xec en tota ocasió, per raons d'agilitat comercial, les institucions, en una mostra de formalisme absurd, l'admetien només en circumstàncies excepcionals, exigint la presència personal dels interessats davant el tauler per raons de seriositat i cerimònia.

L'exercici de la banca en la Girona medieval i moderna, com qualsevol altra activitat, va estar regulat fins el 1714 per les Constitucions de Catalunya i els privilegis que, en aplicació d'aquelles, el rei concedia amb motiu de la celebració de Corts.

Heus aquí una selecció d'alguns privilegis i constitucions reveladors.

“Algun cambiador no tenga Taula de cambi en algun Loc de Cathalunya, si primerament no haurà assegurat, ço és a saber en las ciutats de Barcelona e Leyda, per mil marcs de argent, e en las altrás Ciutats e Locs de Cathalunya, per trescents marcs de argent, e aço entenem, axí de aquells cambiadors qui ara Taula tenen, com daquells qui de aquí avant la tindran, o la regiran. E qui la dita seguretat segons la forma demunt dita no haurà prestada, no gos tenir en la sua Taula tapits, ne altres draps, ne estoras, abans lo fust de la dita Taula sie e haja esser sens alguna cuberta, e aquell qui contrafarà, axí com a falsari sie punit”.

(De depòsits y cambiadors. Jaume II, Cort de Lleida, 1301.
Font: Constitucions y altres Drets de Cathalunya. Joan Pau Martí i Josep Llopis, estampers. Barcelona, 1704. Full 350).

“Nos Joan, per la gràcia de Deu Rei d'Aragó, Navarra, Sicília, València, Mallorques, Sardenya i Còrsega, Comte de Barcelona, Duc d'Atenes i Neopàtria i també Comte del Rosselló i la Cerdanya, desitjant premiar la fidelitat d'aquesta nostra universitat i singulars persones, que en temps de les rebelions i conspiracions dels Catalans contra la nostra majestat ens van romandre fidels i promptes en tot allò concernent al nostre servei, a tenor doncs de la present carta nostra, de validesa ferma i perpètua, a coneixença nostra, deliberada i consultada, i per donar satisfacció a igual petició que m'heu adreçat, us donem i concedim llicència i plena facultat perquè, acabat el temps d'aquesta

guerra, pugueu i tingueu poder per batre i fer batre moneda d'or i argent i d'altres metalls en aquesta ciutat, salvant sempre les nostres superioritats, drets, regalies i preeminències, i a més retenint amb nosaltres els encunys i altres instruments, que ara són en aquesta ciutat, amb els quals s'ha encunyat moneda nostra. Per això, manem al nostre lloctinent, governador general del principat de Catalunya, veguer, batlle i altres oficials de dita ciutat i qualsevols altres a qui això respecti, els que ara hi són i els que hi siguin temps a venir, que, sota pena de mil florins d'or, observin i facin observar la nostra sobredita llicència, facultat i concessió, i tot i cada cosa sobredita, i que no en facin contravenció ni permetin que hom en faci per qualsevol raó o causa, si volen evitar la pena assenyalada. De les quals coses els testimonis presents en donen fe i hi posem el nostre segell pendent comú.

“Dat a la ciutat de Saragossa, el dia vint-i-set del mes de setembre de l'any de la nativitat del senyor mil quatrecents seixanta-tres. El rei Joan”.

(Que en la ciutat de Gerona se puix batre moneda d'or, d'argent e d'altres metaylls. Joan II, Privilegi concedit a la ciutat de Girona, 1463. Traducció lliure de l'original llatí.

Arxiu Municipal de Girona. Sèrie XVIII. Llibre Vermell. Full 131).

“(...) Que qualsevol persona o persones, qui no tements Deu y la Reyal correctió, falsament batran o hauran batuts dels menuts o senyals fets en la dita ciutat de Gerona ab licencia de la Real Magestat, que, provat lo cas, sien cayguts e cayguen en pena de mort e que tal pena sia exemptada ultra que los delats del dit crim sien tenguts a la dita ciutats en tots dans, dampnators e interessos que la dita ciutat sobre açó hage sostenguts e sostendrá per la dita ocasió, e que en açó se entenen qualsevol menuts, tant de Gerona com altra moneda, e que los Jurats en açó hagen tot poder e iurisdicció axí en provehir e processar, e condepnar, e absoldre. Plau al senyor Rey que

L'home ric, gravat de Hans Holbein.

los que fins ací hauran falsificats menuts e senyals de Gerona bautts ab licencia Rey al, sien degudament punits, emperò, los que de ací avant falsificaran los menuts o senyals qui's batan, o per avant se batran en la ciutat de Gerona ab licencia real, attes que en aquells ha alguna porció de argent, que sien punits de pena de mort, o almenys de pena corporal e no menys, segons que la qualitat del negoci requerrà”.

(Privilegi del Rey Don Carles en que ha molts capitols. Cap. I: Contre los falsadors dels menuts de la ciutat. 1520. Arxiu Municipal de Girona. Sèrie XVIII. Llibre Vermell. Full 156).

“Iat sie que los Libres dels Taulers que tenen Taula assegurada en la ciutat de Gerona, sien autèntics e decretats per lo Jutge, y las partidas scritas façan fe en juy y fora juy, no resmenys per més claritat dels comptes y descans dels qui deposan diners, supplica a Vostra Majestat la present Cort, li placia statuir y manar que, los qui levaran diners de ditas Taulas, façan Albarà de lur mà al peu de la partida en lo manual de la quantitat que levat hauran, e los qui no sabran scriure, façan aquell per mà de tercera persona, lo qual faça plena fe en juy y fora juy. Plau a sa Majestat, verificada que sie la letra”.

(De depòsits y cambiadors. Felip II, Cort de Barcelona, 1564. Font: Constitucions y altres Drets de Catalunya. Joan Pau Martí i Josep Llopis, estampers. Barcelona 1704. Full 351).

“(…) Com la Taula de Cambi y Comuns Deposits de la ciutat de Gerona, après la de Barcelona sia la més principal taula de las de Catalunya y de Rosselló y Cerdanya, y de continuo vaia augmentant, per ço y per maior seguretat dels qui en aquella deposen diner y giren diners a altres, y per levar tot dubte, suppliquen a Vostra Regia Magestat los syndinchs de dita ciutat de Gerona sie de son reyal servey concedir a dita ciutat privilegi que los deposits se faran en dita taula per qualsevol deudors a llurs crehedors sien haguts per paga real, tant com si de aquella se hagues firmada àpocha, sens poder-se fer ninguna manera de excepció ni contradicció a dits deposits, conforme lo té la ciutat de Barcelona, y dita ciutat de Gerona ho tindrà a molt assenyalada mercé. Plau a sa magestat”.

(Privilegi concedit a la ciutat de Gerona que los diners depositats en la taula de dita ciutat a alguna persona, sien vera y real paga. Felip II, 1599. Arxiu Municipal de Girona, Sèrie XVIII. Llibre Vermell, full 219).

ENCUNYACIONS GIRONINES

6

20

La unificació política i econòmica portada a terme durant els segles XIII i XIV pels sobirans de la corona catalano-aragonesa havia posat fi a la varietat monetària dels segles anteriors, unificant el sistema i encunyant monedes vàlides per tota la confederació. Primer va ser el croat d'argent, després el florí d'or.

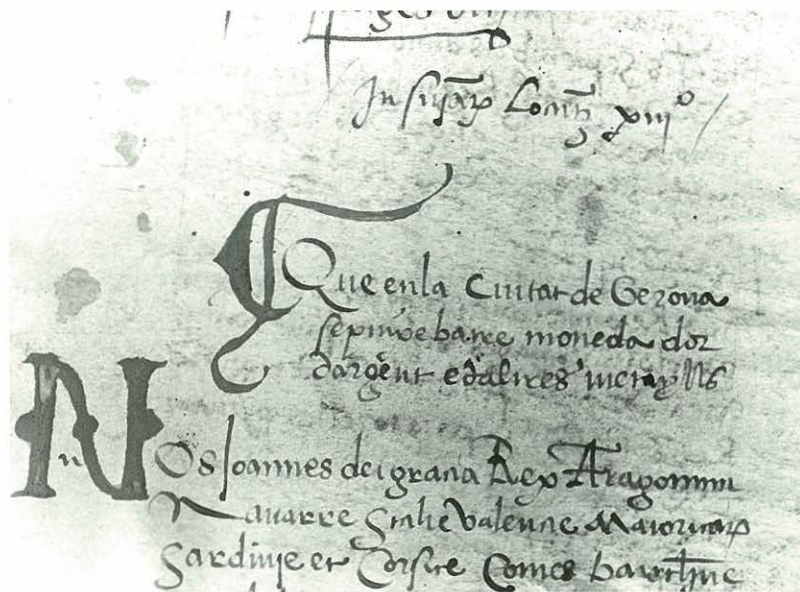
De forma complementària, a voltes es donaven concessions per fer encunyacions locals. La ciutat de Girona n'aconseguí una ben aviat. El 1463, poc després de començar la Guerra Civil entre la Generalitat i Joan II, la ciutat

dels quatre rius va poder fer valer la seva lleialtat a la Corona en els primers moments de les hostilitats, quan va donar refugi a la Força a la reina i a l'infant Ferran, per demanar i aconseguir el privilegi d'emissió.

Aquesta facultat d'encunyar era limitada. Permetia emetre moneda local de billó (moneda fraccionària de coure pur o amb un petit aliatge de plata) i encara demanant permís reial per cada emissió, amb expressió del motiu que la feia necessària, gairebé sempre referit a la necessitat d'equilibrar la hisenda local. La municipalitat hi feia bons

beneficis, derivats de la diferència de valor entre el metall emprat en l'encunyació i el valor nominal de les monedes resultants.

La ciutat de Girona va usar d'aquest privilegi per primera vegada el 1481 i posteriorment diverses vegades, sobretot durant el segle XVI. L'objectiu final sempre va ser finançar

El 1463, el rei Joan va concedir a la ciutat de Girona el privilegi d'encunyar moneda. A la foto superior, encapçalament del text de l'esmentat privilegi, pertanyent al Llibre Vermell de l'Arxiu Històric de la Ciutat.

despeses extraordinàries del municipi amb els beneficis de l'emissió (reparacions i construcció de murs de contenció al Ter després d'alguna de les endèmiques riuades, supressió d'algun impost, etc).

Però, a partir del final de la centúria i durant les primeres dècades del segle XVII, en el

En els primers anys del segle XVII, Girona, Banyoles i altres localitats gironines van emetre una gran quantitat de moneda

fraccionària, dita de billó. A la dreta, exemplar gironí d'aquest tipus de moneda. A

l'esquerra, un de banyolí. Pertanyen al fons del Gabinet Numismàtic de Catalunya.

marc d'una situació de crisi monetària general al Principat, diversos consells municipals van prendre consciència de les possibilitats d'un instrument tan formidable i, deixant de banda tota prudència, es van deixar guanyar per la febre inflacionista.

Encunyaven per finançar el dèficit municipal, però l'absència de moneda fraccionària i la conjuntura general ataven la puja dels preus i la desvalorització d'aquesta mena de moneda, empenyent cap a noves emissions.

En el cas de Girona, l'espiral inflació-encunyacions de billó va portar les autoritats a posar en circulació gairebé 210.000 lliures de menuts entre 1599 i 1617. Aquesta xifra, desmesurada des de

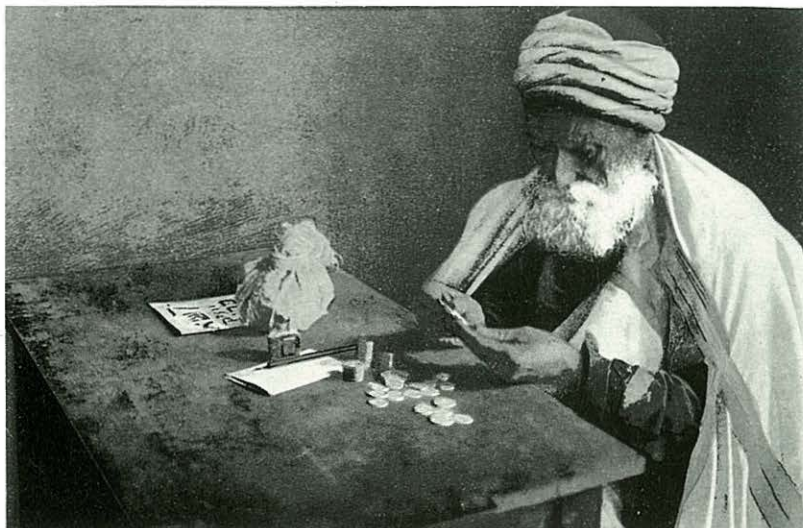
tots els punts de mira, equivalia a més de 50 vegades el pressupost municipal d'un any o al cost del blat que consumia tota la població de la ciutat en sis anys.

Banyoles, que va arribar a pledejar amb Girona per impedir que la moneda gironina fos vàlida a la ciutat de l'estany, en va encunyar una quantitat igualment important: 47.899 lliures en els sis anys que van de 1599 a 1605. Palamós també va obtenir l'anhelat privilegi i se suposa que en féu una utilització semblant, encara que els estudiosos de la numismàtica no han pogut trobar cap moneda d'aquella època i procedència. Finalment, també hi hagué emissions, encara que una mica anteriors, de Sant Feliu de Guíxols i Puigcerdà.

L'episodi, seguit d'una brutal deflació —es va arribar a haver de recollir les monedes per fondre-les i vendre-les a pes de coure—, va tenir una rebrotada entorn dels anys 1650 a causa de la guerra de Secessió. Aquí va acabar la història de la moneda gironina, sobretot després que el Decret de Nova Planta va abolir els furs i privilegis de l'anomenat antic règim municipal.

EL PRÉSTEC

7

Una de les activitats principals dels jueus durant l'època medieval va ser el préstec.

22

Malgrat totes les innovacions de les tècniques comercials dels segles XIII-XIV i l'aparició de noves figures jurídiques i pràctiques cada vegada més ajustades a les demandes de la conjuntura comercial, l'eix central de la incipient banca medieval va ser el préstec. Ara bé, en l'època, parlar de préstec equivalia a entrar en el complicat món de la usura.

La noció medieval de la usura és molt diferent del que hom avui hi entendria, és a dir, una forma il·legítima d'exercir el crèdit per part de persones desaprensives, i situades al marge de les institucions facultades per fer-ho, embutxacant-se interessos

abusius. Aquesta visió contemporània és quantitativa, ja que parteix de la consideració que hi ha un nivell moderat d'interès, per damunt del qual es produeix abús i delictes.

Al contrari, la idea d'usura en els segles medievals era qualitativa. Condemnava l'interès com a tal i condemnava la percepció de qualsevol quantitat a títol lucratiu si no hi havia una raó física que ho justificués. El diner era considerat una cosa estèril, incapaç de produir res per ell mateix. La màxima aristotèlica ja ho deia: *Pecuniae pecunias non parent*, és a dir, el diner no pareix diner.

En això, coincidien en general les tesis cristianes, jueves i musulmanes, que en tots tres casos condemnaven el cobrament de cap mena d'interès si no es volia caure en el pecat d'usura. Aquesta interdicció va ser fonamental en una societat dominada per les concepcions religioses, però les necessitats quotidianes i la lògica dels negocis van anar imposant de fet formes atemperades de préstec, sense oblidar tota una gran varietat de fórmules que encobrien aquesta operació sota l'aparença d'una honrada i innocent transacció mercantil.

DIFUSIÓ DEL CRÈDIT

8

En la Girona de fa 400 a 500 anys, la difusió dels usos bancaris era reduïda. Existien la Taula de Canvi, les taules privades, els mètodes comercials, la dita, el xec i d'altres instruments, però cal dir que el cercle dels seus usuaris era certament estret.

Per damunt de tot, les pràctiques bancàries fruien de gran predicament entre mercaders, comerciants i negociants, tant jueus com no. El seu negoci, la celebració de fires i mercats i

els desplaçaments els ho exigien.

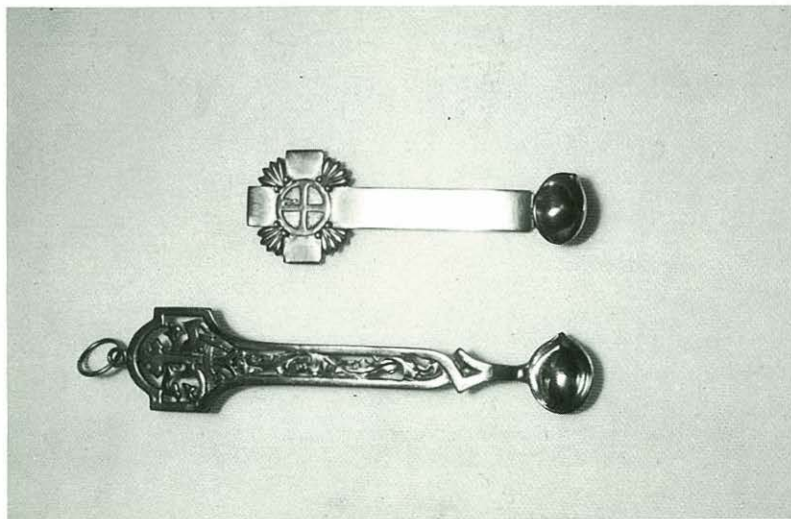
S'ha fet un ús abusiu de la identificació jueu-préstec-usura, i en molts casos s'ha arribat a relacionar exclusivament el comerç del diner amb els grups hebraics que vivien en els calls de les ciutats gironines medievals. La veritat és que va haver-hi una certa especialització en el préstec i la finança per part de les famílies judaiques gironines, castellonenques, bisbalenques i d'altres contrades, i així es pot comprovar en els casos il·lustres del Çabarra, els Caravita i tants d'altres, afavorits pel fet que la interdicció de la usura que feia la seva religió no els impedia prestar als gentils, i que el rei, reconeixent aquest dret, els havia fixat un sostre màxim del 20% en l'interès que podien exigir. Però els mercaders cristians també van practicar assíduament el préstec, el gir i descompte de lletres de canvi, l'acceptació de comandes de diner en dipòsit i altres modalitats.

La plaça del Vi, de Girona, era un dels centres fonamentals de la vida econòmica urbana.

Fora del ram del comerç, hi havia d'altres col·lectius en estret contacte amb el sistema bancari de l'època, com el clergat, que era administrador, si no propietari, d'importants capitals procedents de les deixes dels fidels, que no pas sempre s'immobilitzaven en la construcció d'edificis de culte o en l'encàrrec d'obres d'art:

La popularitat del préstec amb penyora feia que totes les famílies posseïssin algun objecte de valor per si calia fer-ne recurs. A la fotografia, culleretes d'argent de luxe.

també calia destinar una part important dels recursos a la generació de rendes fixes amb les quals poder pagar el manteniment del culte i altres despeses subsegüents.

També hi havia els propietaris i terratinents rendistes, pertanyents, juntament amb la petita noblesa local, al grup oligàrquic que governava les ciutats i viles importants. Els seus components, sobretot des del principi del segle XVI, havien anat esdevenint rendistes. Passava igual amb les vídues, però en aquest cas per obligació, ja que l'estricta sistema social de l'època les abocava a viure de les rendes del dot o d'altres

recursos llegats pel difunt marit, almenys fins a la celebració d'un segon o ulterior matrimoni, fet que era molt freqüent.

En tots tres casos, el recurs adoptat secularment per satisfer la necessitat de posseir una renda segura, perpètua o vitalícia, va ser el censal. Donava un interès relativament moderat, generalment del 5% en els segles XV-XVII i del 3% a partir de 1750, però segur i garantit, sobretot quan ho era per una ciutat o una institució.

Però la gran majoria del públic tenia ben pocs contactes amb la banca. Quan hom passava per alguna situació d'estretor, cas molt més freqüent que el d'haver de col·locar estalvis, no calia sinó recórrer al crèdit popular per excel·lència, el préstec amb penyora. Practicat des de la més remota antigor, sense papers, a voltes amb un interès usurari, sempre hi havia algú al barri o a la vila que prestava un parell de ducats o unes quantes lliures en moments de necessitat, prenent com a garantia algun d'aquells objectes de valor –culleres de plata, anells d'or o joies– que qualsevol família, per modesta que fos, guardava en un lloc recòndit d'un cofre de la cambra.

TAULES DE CANVI

9

El 1401 es va instituir una Taula de Canvi oficial a Barcelona. Era propietat de la municipalitat i ha estat considerada una de les primeres institucions bancàries públiques d'Europa. Aquesta fundació suposava un intent de superació del clima d'inseguretat creat per les espectaculars fallides de banques privades esdevingudes al final del segle XIV, i era alhora un instrument sòlid i segur de finançament de la hisenda municipal. A més de la ciutat comtal,

altres grans ciutats catalanes també van erigir Taula de Canvi, entre elles Girona, des del 1568, i Olot, en funcionament des del 1615 al 1654.

La taula de Girona va ser la més important, després de

A l'actual emplaçament de l'Oficina Municipal de Turisme, abans Cafè d'en Vila, hi va haver la Taula de Canvi de Girona des del 1591 fins al 1714. A la dreta, visió actual de l'indret. A l'esquerra, la pintura de Jaume Pons Martí "El Cafè Vila de la Plaça del Vi".

La Taula de Canvi va ser un instrument fonamental per al finançament del dèficit municipal, juntament amb les emissions locals de menuts.

Exemplar de menut gironí batut al principi del segle XVII, del fons de gabinet Numismàtic de Catalunya.

de la Taula de Canvi, el 1653, a imatge del que ja existia a Barcelona des de 1611. Però, d'altra banda, va ser també aquest suport a la hisenda municipal el que va posar la taula en moments difícils i, agreujada la situació per les conseqüències de la Guerra de Successió, va portar-la a tancar al començament de 1711, quan els llibres indicaven un descobert de 46.131 lliures i 15 sous.

Malgrat tot, la Taula de Canvi de Girona va continuar funcionant uns anys com a caixa de dipòsits forçosos i tresoreria municipal, obrint només els dimarts i dissabtes, fins que per Reial Ordre de 5 de novembre de 1738 va ser extingida, i tancà les seves portes definitivament al final de 1740 amb un *forat* de 74.431 lliures, 14 sous i 5 diners.

El 1771, els habitants de la ciutat i el corregiment van presentar una petició de reobertura de l'establiment, ja que no hi havia cap altra caixa de dipòsits, llevat de l'anomenada *teca* de la Seu, on només s'admetien cabals dels eclesiàstics, però les reiterades peticions que l'Ajuntament gironí va fer en aquest sentit no trobaren acolliment a Madrid.

les de Barcelona i Perpinyà, i és de les que van funcionar més temps i la que conserva la documentació de forma pràcticament completa i en un estat excel·lent. Va ser atorgada el 1443 per privilegi del rei Alfons el Magnànim, però, sorprenentment, les autoritats municipals de l'època no aconseguiren posar-la en funcionament i la concessió va quedar en suspens fins que, confirmada el 1512, va ser posada definitivament en marxa el 20 d'abril de 1568.

De fet, reduïda fonamentalment a funcions de dipòsit, sense possibilitats de prestar a interès per expressa disposició estatutària, la Taula de Canvi i Comuns Dipòsits

de la Ciutat de Girona —aquest va ser el seu nom oficial— va ser bàsicament un lloc segur per guardar-hi diners i joies i un instrument de la política econòmica del Consell que governava la ciutat. Així, en nombroses ocasions va contribuir a eixugar el dèficit generat per la tendència permanent a l'endeutament per part de la Casa de la Vila. Ho feia de diverses maneres: amortitzant amb els seus fons el deute emès per la ciutat, administrant les encunyacions de moneda local i posant en circulació el numerari resultant...

Precisament aquesta funció va ser potenciada en crear un Banc de la Ciutat dependent

FUNCIONAMENT DE LA TAULA

10

28

Les oficines de la Taula de Canvi i Comuns Dipòsits de la Ciutat de Girona es trobaven emplaçades al costat mateix de la Casa de la Vila, on avui hi ha l'oficina municipal de Turisme i anteriorment hi havia hagut el Cafè d'en Vila.

L'entitat depenia del Consell Municipal mitjançant una comissió anomenada Adjunció de la Taula. Es feien dues visites d'inspecció a l'any i es dictaven les ordinacions o reglaments necessaris per a la bona marxa dels afers.

Al principi, l'administració de la taula anava a càrrec de cinc

*Un dels Llibres
Majors de la Taula
de Canvi i Comuns
Dipòsits de la Ciutat
de Girona,
corresponent al
bienni 1649-50.*

persones: l'administrador o tauler, que exercia les funcions de director de l'establiment i havia de custodiar les caixes de tres panys on es guardaven les monedes. Ho feia en el seu domicili, adjunt a les oficines de la taula, on també es reunien els oficials cada dia hàbil al matí a quadrar les operacions del dia anterior i el divendres a la tarda per fer el balanç setmanal.

El caixer era el dipositari del diner rebut i el que feia personalment els pagaments en moneda. El portant, o

regent del llibre major, o comptable, portava els comptes corrents del major. El comptador, credencer o receptor, rebia, comptava i contrastava les monedes dipositades a la taula. Finalment, el notari donava fe de les operacions realitzades, prenent-ne complida nota en els llibres manuals i estenent les corresponents pòlisses, certificats i altres documents.

Més tard, la plantilla va ser ampliada amb dos arxivers, que comprovaven les partides anotades als llibres, feien tasques administratives

Caixa on es guardaven els cabals de la Taula després de ser comptades pel credencier. La de la fotografia va pertànyer a la Taula de València.

vàries, guardaven la documentació i feien una revisió anual dels comptes pertanyents a organismes municipals. També s'hi va incorporar un uixer per a les tasques subalternes.

Aquests oficis eren incompatibles amb qualsevol càrrec públic i implicaven la prohibició absoluta de tenir interessos en un banc privat, divulgar informació sobre els comptes de la taula o els moviments que aquests enregistraven i tenir compte obert a l'establiment. En els llibres, portats amb la

màxima polidesa i pel mètode anomenat de partida senzilla, s'hi anaven anotant les operacions fetes per una clientela variada de comerciants, rendistes, capellans, vídues i altres ciutadans, sense oblidar les institucions civils i eclesiàstiques, que freqüentment utilitzaven els serveis de la taula.

Les operacions es limitaven bàsicament al canvi de moneda i a la custòdia de diner. Els dipòsits forçosos havien de fer-se obligatòriament a la taula de

canvi, ja fossin per raó de procediments judicials, per obligació contractual o legal, o bé per altres motius previstos per la llei. Així mateix passava amb els dipòsits públics, com ara els comptes de confraries i col·legis, de les diverses branques de l'administració municipal, etc. A més, hom hi feia també dipòsits de forma voluntària, obrint el corresponent compte corrent, per la qual cosa no es percebia cap mena d'interès i no es cobrava comissió, podent-hi fer les operacions habituals de gir.

Altrament, la taula comptava amb un servei de guarda de joies, molt utilitzat per les famílies benestants de la ciutat. Al començament, a part dels collarets, braçalets, anells i altres joiells de metalls i pedres precioses, eren admeses com a joies les monedes d'or i argent. El 1658, les d'argent foren excloses d'aquesta consideració

FESTES DE LA TAULA

El 14 de desembre de 1594, davant la inexistència d'un calendari de festes de la Taula de Canvi i Comuns Dipòsits de la Ciutat de Girona i dels abusos que es feien en aquesta matèria per part dels oficials que treballaven a l'oficina d'aquesta institució, els jurats de Girona van dictar l'ordinació municipal que transcrivim a continuació.

Tot i tractant-se d'una reducció i racionalització dels dies vacants, sorprèn l'elevat nombre de dates festives que estatueix la disposició: més de cinquanta a l'any.

D'altra banda, l'horari d'obertura al públic de la Taula era de 8 a 10 del matí, l'estiu, i de 9 a 11, l'hivern, a més, en tot cas, d'1 a 4 de la tarda.

(Avui, dia 14 de desembre del mil cinc-cents noranta quatre, els senyors jurats i adjunts infrascrits ...) deslliberen y ordenen que de ací adelante los officials de la taula hajen e sien tinguts a servar los feriatos següents y no altres:

JENER:

Primo. La Circunssisió del Senyor.
La adoratió dels tres Reys.

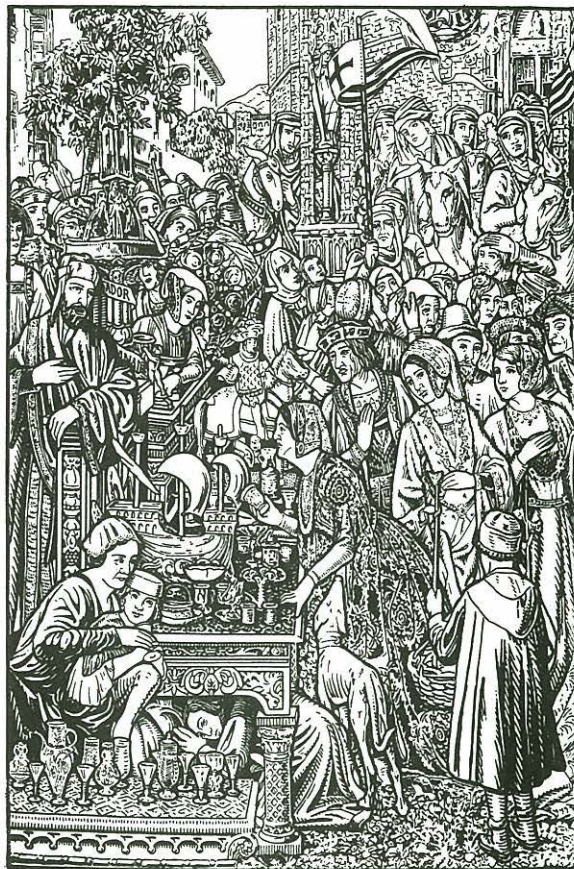
S. Antoni.
S. Sebastia.
S. Vicens.

FEBRER:

La Purificació de Ntre. Senyora.
S. Matia apostol.

MARS:

S. Thomas de aquino.
S. Gregori.
S. Narcís.
S. Benet.

Representació ideal d'una escena de carrer de la fira del vidre, que es feia en algunes ciutats per Cap d'Any, segons un tapis contemporani.

S. Josep.
La anuntiatió de Ntre. Senyor.

ABRIL:

S. Jordi.
S. Martí evangelista.

MAIG:

S. Phelip i S. Jaume.
La Inventió de Santa Creu.
S. Miquel.

JUNY:

S. Bernabe apostol.
S. Joan Baptista.
S. Pere i S. Pau evangelistes.

JULIOL:

Sta. Elisabet.
Sta. Margarita.
Sta. Magdalena.
S. Jaume apòstol.
Sta. Ana.

AGOST:

St. Domingo.
S. Salvador.
S. Llorens.
Sta. Clara.
La assumptió de Ntra. Senyora.
S. Bori confessor.
S. Barthomeu.
S. Joan degollasi.

SETEMBRE:

La Nativitat de Ntre. Senyor.
S. Matheo apòstol.
Sta. Tecla.
S. Cosma i S. Damià.
S. Miquel.

OCTUBRE:

S. Francesch.
S. Simon a Juda apostol.
S. Narcís.
La vigilia y octava de taula.

NOVEMBRE:

Tots los sants.
La commemoració dels difunts.
S. Martí.
Sta. Catherina.
S. Andreu.

DESEMBRE:

S. Nicolau.
La Concepció de Ntra. Senyora.
Sta. Llúcia.
St. Tomas.
La Nativitat de Ntre. Senyor.
S. Esteve.
S. Joan.
Los Sants Inocents.

”Item tots los divendres après dinar nos tingue taula.

”Item tambe se fassen feriatos tots los dias se tindrà consell, ço ès les hores se tindrà, e la sepmana santa ço és del dimecres sant fins passades les festes de Pascha, e les altres festes manades per santa mara Iglésia salvo la vigilia del Corpus après de dinar nos té taula; ordenant com ara de present ordenan que de esta hora aldevant nos pugan posar ni fer més feriatos dels que dalt estan continuats sens expressa ordinació dels Magnífics Jurats i Adiunts de la Taula”.

EL SEGLE XIX

11

32

Fins als vint anys finals del segle XIX, l'economia gironina pot dir-se que va romandre sense banca. Llevat de referències indirectes de l'activitat d'algun comerciant-banquer –com és el cas de la Banca Valls de Sant Feliu de Guíxols, oberta el 1842, en una època de consolidació del potent sector suro-taper– el procés industrialitzador iniciat de ferm amb la centúria a Olot, Girona i altres ciutats i viles sembla que no va comptar amb les institucions financeres adients.

Les noves empreses capitalistes que començaven a sorgir –algunes de grandària respectable, com La

Gerundense, La Aurora o Planas, Junoy, Barnés i Cia– ho feien amb el recurs gairebé únic a l'autofinançament a partir dels seus accionistes o, com va ser el cas de La Gerundense el 1878, de crèdits concedits pels mateixos directius de l'empresa. Hom ha parlat amb justesa de burgesia feble, d'industrialització precària i d'insuficiència dels capitals autòctons.

Tot sembla indicar, a Girona com a Olot i altres poblacions amb industrialització primerenca, que primer es van crear les empreses amb capitals procedents del comerç o d'altres activitats i que, en una segona fase, una

part dels guanys va ser reinvertida en la creació de cases de banca que ajudessin a finançar noves empreses.

Però també va arribar el dia en què es va crear el primer banc gironí, el Banco de Gerona, gairebé 40 anys més tard que el de Barcelona, 20 més que el de Reus i 17 que el de Tarragona. La creació del de Lleida va ser gairebé simultània.

El nou Banco de Gerona no va pertànyer a la sèrie de bancs

Acció del Banco de Gerona, una de les iniciatives financeres gironines sorgides arran de l'anomenada "febre d'or".

provincials creats entre els anys 1840 i 1865 a instàncies del Govern per tal d'introduir la nova moneda-bitllet i facilitar el crèdit i el descompte comercial. Alguns dels esmentats més amunt sí que ho van ser, però aquest fou un fruit breu de l'onada especulativa dels anys 1880, allò que hom va anomenar "la febre d'or". El nou banc va ser constituït el dia 9 de desembre de

Grans propòsits

Els grans propòsits no faltaven en l'ànim dels promotors del Banco de Gerona. Heus aquí les finalitats del mateix segons l'Article 2 dels Estatuts:

“La sociedad tendrá por objeto la realización de toda clase de operaciones financieras, agrícolas, industriales y empresas de obras públicas, por sí, o en participación con otros establecimientos o personas, por cuenta propia o por la de un tercero, en España, Ultramar o extranjero, apoyando con sus recursos directa o indirectamente, toda empresa que tienda al desarrollo de la riqueza pública y a la prosperidad del País”.

(Banco de Gerona, *Estatutos*, Imp. Vicente Dorea, Girona, 1881).

1881, com a societat anònima de crèdit, per setze promotors, tots de Girona i comarques, llevat d'un navilier de Barcelona. Els encapçalava el conegut advocat i hisendat gironí Narcís Heras de Puig, també escriptor, polític –President de la Diputació el bienni 1876-1878– i empenedor de múltiples negocis. Va ser ell, lògicament, qui va presidir el Consell d'Administració.

El capital, format per 10.000 accions de 500 ptes, sumava 5 milions de pessetes i va ser subscrit en un 60% pels mateixos promotors, encara que només desemborsant el 5% del valor de les accions.

La negativa dels accionistes a desemborsar el 95% restant del capital va ser, precisament, el que va

precipitar la crisi de l'entitat. Tres mesos després de la constitució, el 20 d'abril de 1882, era convocada Junta General Extraordinària en el local del banc, al carrer Albareda, 12, principal, per tal de debatre la conveniència del desemborsament d'alguna part del capital que mancava com a condició per garantir el bon funcionament de la casa. Sembla que no va fer-se així, ja que l'1 d'agost de 1883 es va repetir similar convocatòria i, aquesta vegada, hom va optar per la liquidació, efectuada al començament de 1884.

Una de les indústries capdavanteres de la limitada industrialització gironina del segle XIX va ser la paperera “La Aurora”, situada al capdamunt del barri de Pedret.

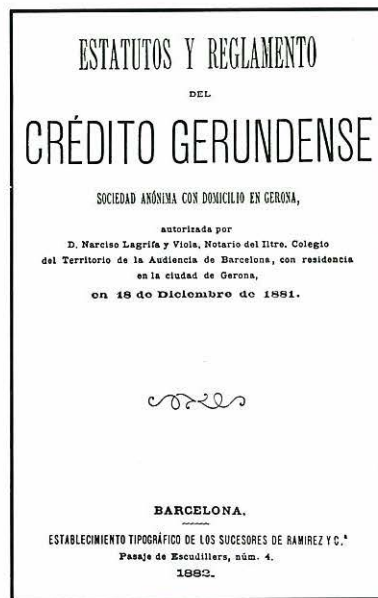
CRÉDITO GERUNDENSE

12

34

La societat Crédito Gerundense, fundada nou dies més tard, presenta una aparença més consistent que el Banco de Gerona. Malgrat la poca informació que tenim de la seva trajectòria de quinze anys (1881-1896), i esperant futures recerques sobre aquesta entitat cabdal en les primeres passes del món financer gironí, cal afirmar que no ens trobem davant un banc efímer dels que hom sol relacionar amb la "febre de l'or".

Ho corrobora la definició que el banc va fer de les finalitats de la nova societat, dedicada, segons els Estatuts, al descompte de lletres i

pagarés, préstec sobre valors mobiliaris o mercaderies, operacions de canvi de moneda i arbitratge, obertura de dipòsits i comptes corrents, arrendament i contractació de serveis

públics, compra i venda de gèneres i valors, promoció i construcció d'obres públiques i altres operacions de caire mercantil o industrial. També va participar en la col·locació d'accions i obligacions de la companyia de Ferrocarriles del Norte, accions de la Compañía de Tabacos de Filipinas, FF.CC. de Madrid a Zaragoza i Alicante, etc, a més de negociar amb els habituals títols del Deute Exterior de l'Estat al 4% i bons del Tresor de l'illa de Cuba. Tot plegat, un ventall

Un dels màxims impulsors del Crédito Gerundense va ser el Marquès de Camps, que, curiosament, al cap del temps va donar nom a la plaça on avui tenen l'oficina principal la majoria dels bancs. A la foto superior, portada dels Estatuts de l'entitat. Dessota aquestes ratlles, una vista actual de la referida plaça.

*Carles de Camps i
Olzinelles
(1860-1939), segon
Marquès de Camps.*

El marquès de Camps

El Marquès de Camps, primer contribuent de la província, president i primer accionista del Crèdit Gerundense, tenia propietats a més de vint municipis de les comarques gironines. Aquesta n'és la relació: El Far d'Empordà, Bescanó, Cabanes, Canet d'Adri, Cassà de la Selva, Siurana, Espolla, Esponellà, Fontanilles, Fornells de la Selva, Girona, Gualta, Llambilles, Peralada, Salt, Sant Andreu Salou, Sant Climent Sescebes, Santa Eugènia, Torroella de Fluvià, Vilabertran, Vilablareix, Vilademuls, Vilamacolum i Vilatenim.

(Font: Boletín Oficial de la Provincia de Gerona, 28-II-1872)

d'activitats ben variat —encara que en desconeixem la distribució— i, a més, en competència amb la sucursal gironina del Banco de España, oberta el 1884.

Crédito Gerundense, emplaçat a la plaça del Vi de Girona i amb sucursal a Barcelona, va escripturar un capital certament important, 20 milions de pessetes, malgrat que només en va ser desemborsat el 5%, és a dir, 1 milió, fet molt corrent a l'època. Els Estatuts preveïen que els successius desemborsaments, que no es van arribar a realitzar, havien de fer-se en trams del 10% com a màxim, amb una separació mínima de 2 mesos entre un i el següent.

Aquest capital, dividit en 40.000 accions al portador de 500 ptes cada una, va ser subscrit pels socis fundadors (20.000 accions) i pel públic (6.900 accions) en el mateix moment de la fundació; les accions restants quedaren en cartera.

Entre els fundadors destaquen noms certament il·lustres, integrant un grup de preeminents hisendats, negociants i polítics gironins, reforçat per un nodrit grup de comerciants i banquers barcelonins. A més de la

figura més rellevant, el destacat propietari rural Pelai de Camps, Marquès de Camps, hi trobem Joan Monsalvatje, cap de la casa de banca olotina del mateix nom i president de la Diputació el 1888-90; Antoni Mataró, president de la Diputació (1878-80) i Governador Civil (1890-92), i un altre banquer local, Carles Martínez i Dalmau.

L'any 1886, veient com mai arribaria a caldre mobilitzar la totalitat del capital escripturat, la societat es va adaptar a dimensions més reduïdes i congruents amb la realitat de la Girona de l'època. La proporció escollida va ser de 10 a 1, així, el nou capital va passar a ser de 2 milions, amb un 50% desemborsat en lloc del 5% anterior, i les accions, amb el mateix valor nominal de 500 ptes, van quedar reduïdes a 400.

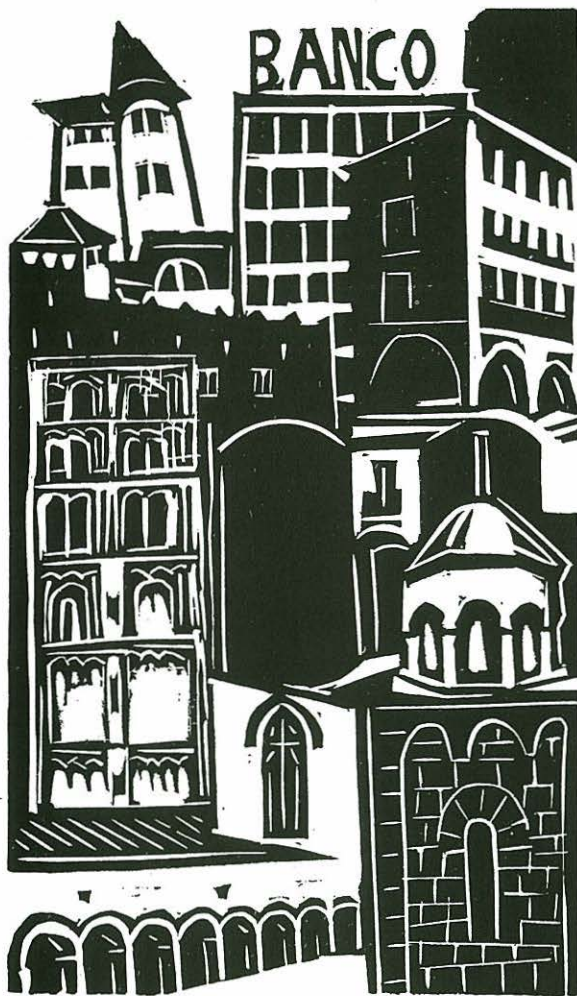
Els dividendes van suposar entre el 2'8% (1888) i el 2% (1891-1895) de rendibilitat líquida als accionistes. Això vol dir, segons la distribució que en feien els Estatuts, uns beneficis nets d'entre el 2'5 i el 3'5%. En tot cas, no semblen pas xifres gaire pessimistes, tenint en compte que el Deute de l'Estat pagava un 3% o un 4%.

ACCIONARIAT DEL CRÉDITO

Pel fet de ser la primera institució de crèdit d'una certa importància de les comarques gironines, mobilitzant una part substancial dels capitals disponibles, l'accionariat del Crèdit Gerundense estava compost per un grup nombrós, actiu, i molt probablement representatiu de la realitat econòmica i social de la burgesia de l'època.

La llista dels accionistes, ordenats segons la magnitud de la seva participació, encara que reservant els 28 primers llocs als membres del grup promotor, és la següent:

1. Pelai de Camps i de Matas, Marquès de Camps, ex Diputat a Corts, senador del Regne, hisendat i veí de Barcelona 2.870 acc.
2. Antoni Canadell i Prats, banquer, veí de Barcelona . 1.400 acc.
3. Joaquim Carreras i Massanet, advocat i hisendat, veí de Girona . . 1.400 acc.
4. Raimon de Falgàs i de Pouplana, advocat i hisendat, veí de Quart, encara que resident a Girona 1.400 acc.
5. Carles Martínez i Dalmau, banquer, veí de Girona . . 1.400 acc.
6. Antoni Mataró i Vilallonga, diputat a Corts, doctor en medicina i cirurgia, hisendat i veí de Lloret de Mar . . 1.400 acc.
7. Jeroni Pujol i Castañer, comerciant, veí de Barcelona 1.400 acc.
8. Ramon Sendra i Batista, banquer, veí de Barcelona . 1.400 acc.
9. Josep Sitjar i Fortià, comerciant i propietari, veí de Girona 1.400 acc.
10. Marian Bassols i Vilallonga, advocat, hisendat i comerciant, veí de Figueres 700 acc.
11. Ricard Artigas i Gruart, advocat i comerciant, veí de Barcelona 500 acc.
12. Antoni Gironès i Bofill, comerciant, veí de Barcelona 500 acc.
13. Joan Montsalvatje i Fossas, banquer, veí d'Olot 500 acc.
14. Marian Oliveras i Corominas, comerciant, veí de Barcelona 500 acc.
15. Josep Pujol i Macià, comerciant veí, de Barcelona 500 acc.
16. Joan Quintana i Soler, comerciant, veí de Barcelona 500 acc.
17. Josep Llens i Soy, comerciant, veí de Girona . 400 acc.
18. Francesc Reynés i Peya, comerciant, veí de Barcelona 400 acc.
19. Narcís Busquets i Vilaret, comerciant i propietari, veí de Girona 300 acc.
20. Francesc Sabater i Sala, comerciant i propietari, veí de Girona 300 acc.
21. Fèlix Massó i Verdager, comerciant, veí de Barcelona 200 acc.
22. Alexandre Rovira i Vidal, advocat i propietari, veí de Girona 200 acc.
23. Tomàs Casas i Pla, corredor reial, veí de Barcelona . . 150 acc.
24. Llorenç Corominas i Sala, Comerciant, veí de Girona . 100 acc.
25. Enric Gimeno i Vivas, comerciant, veí de Barcelona 100 acc.
26. Llorenç Marimon i Salvany, comerciant i propietari, veí de Banyoles 100 acc.
27. Martirià Ramió i Congost, comerciant, veí de Girona . 100 acc.
28. Enric Rosich i Escofet, fabricant, veí de Barcelona 100 acc.

- Sra. Vídua de Ramon Ribas, de Barcelona	680 acc.
- Joan Casas de Pou, de Barcelona	500 acc.
- Lluís Pujol, de Barcelona	500 acc.
- Joan Ribas, de Barcelona	500 acc.
- Josep Català, hisendat de Girona	400 acc.
- Srs. Jove i Cia, de Barcelona	300 acc.
- Baltasar de Bacardí, hisendat de Barcelona	200 acc.

- Iu Bosch, banquer de París	200 acc.
- Srs. Canadell i Villavechia, de Barcelona	200 acc.
- Josep Casanovas i Macaya	200 acc.
- Enric Dauner, de Barcelona	200 acc.
- Antoni Jover, de Barcelona	200 acc.
- Manuel Listosella i Calzada, hisendat de Girona	200 acc.
- Llorenç Mata i Pons, de Barcelona	200 acc.
- Vídua i fills de Ramon Sendra, de Barcelona	200 acc.
- Isidre Albiñana, de Barcelona	100 acc.
- Francisco Alonso del Real	100 acc.
- Albert Bernis	100 acc.
- Calixt Bernis	100 acc.
- Narcís Buxó	100 acc.
- Fill de Comas, Salitre i Cia, de Barcelona	100 acc.
- Antoni Cuyàs	100 acc.
- Andreu Duran	100 acc.
- Anicet Espinach	100 acc.
- Marian Fuster, de Barcelona	100 acc.
- Antoni Girandier	100 acc.
- Cristòfol Joandó, de Barcelona	100 acc.
- Agustí Manan, de Barcelona	100 acc.
- Srs. Massó, Font i Cia	100 acc.
- J. Moreu, de Barcelona	100 acc.
- Francesc Torruella, de Barcelona	100 acc.
- Jaume Vilaresau	100 acc.
- Ignasi Villavechia	100 acc.
- Josep Enric Caner, de Barcelona	50 acc.
- Joan Doti, de Barcelona	50 acc.
- Frederic López	50 acc.
- Pere Mayoral	50 acc.
- Manuel Navarro	50 acc.
- Lauro Pujol, de Barcelona	50 acc.

(Font: CLARA, Josep: "Notes sobre la banca de la fi de segle", a Girona al segle XIX, Ed. Gòthia, Girona, 1978, pàgs. 244-247).

CAIXES D'ESTALVI

13

Seu de la Caixa d'Estalvis més antiga de Catalunya, la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, a la plaça de Sant Jaume. Va ser fundada el 1844.

38

Les caixes d'estalvi, malgrat que avui exerceixen la major part de les funcions més típicament bancàries i s'han integrat completament en el sistema financer, tenen un origen ben diferent del dels bancs. Es tracta d'institucions més joves que inicialment no tenien caràcter lucratiu i estaven destinades a l'administració de dipòsits d'estalvis de primer grau per tal de cercar el màxim profit per a l'imposant —interessos més grans que la banca— i per a la societat, mitjançant obres i inversions d'interès social

Per això, de forma diferent que a la resta d'entitats de

crèdit, des del primer moment els excedents havien de ser destinats a obres benèfiques, sanitàries, culturals o socials en general, i no pas a pagar dividendes. Els directius representaven els imposants i les institucions locals, i havien de fer la seva gestió sense percebre cap remuneració a canvi.

La inversió, feta sempre amb les màximes garanties de seguretat i amb gran prudència, havia d'afavorir els projectes de la comarca o regió on estava implantada la caixa, la petita i mitjana empresa i la pagesia, i facilitar l'accés a la propietat dels mateixos impositors i a

previsió per a la vellesa, en una època en que encara no hi havia les cobertures socials pròpies de l'estat del benestar: jubilació, invalidesa, etc.

En definitiva, les caixes procuraven fomentar l'estalvi, sobretot entre els assalariats, per tal d'aplicar a la previsió els recursos sostrets al

En determinades èpoques, els bancs han provat de fer la competència a les caixes d'estalvis en el seu terreny. Exemplar de la guardiola de la Caixa d'Estalvis creada pel Banc de Catalunya.

consum immediat i els rèdits que aquests donaven.

La història de la previsió social és llarga i diversa. Deixant de banda alguns precedents antics, les institucions de previsió van començar a consolidar-se a partir dels temps medievals: les confraries que organitzaven els membres d'un ofici o més, amb la finalitat d'honorar el patró del

gremi i alhora prestar ajut econòmic en cas de malaltia, impossibilitat física o mort dels seus afiliats; les arques de misericòrdia i els pòsits, que practicaven el préstec en espècie, sobretot de grans, en temporades de mala anyada i fam; els monts de pietat, que prestaven diners contra el lliurament d'una penyora a canvi d'un reduït interès, que servia per pagar les despeses de funcionament i incrementar els fons disponibles.

La primera caixa d'estalvis fou constituïda a Hamburg el 1778, i ben aviat se'n van obrir d'altres a distintes ciutats alemanyes i dels Països Baixos. Però no va ser fins a la primèria del segle XIX que van començar a proliferar, inspirades per les idees benthamistes. Arribaren a la península Ibèrica el 1841, quan es va fundar la Caja de Ahorros y Socorros de Sagunto.

A Catalunya, la primera va ser la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, l'any 1844, que s'instal·là en el lloc que havia ocupat la Taula de Canvi de Barcelona, a la plaça de Sant Jaume. Avui la coneixem amb el nom de Caixa d'Estalvis de Barcelona i és present a Girona, amb 25 oficines, des del 1980.

Els Monts de Pietat van començar a sorgir per tota la geografia espanyola al principi del segle XVIII. El primer va ser el Monte de Piedad de las Animas, de Madrid (1702), fundat per un religiós aragonès a imatge del que per aquelles dates funcionava a Roma. Realitzava préstecs sense interès contra el dipòsit de robes i joies. Més tardament, n'hi va haver a Salamanca (1728), Saragossa (1731), Granada (1749), Barcelona (1749), sota l'advocació de la Verge de l'Esperança, i altres.

A Girona, no se'n coneix l'existència de cap. Però un gironí, Geroni de Real de Fontclara (1595-1680), erudit jurista i moralista, autor d'una crònica de Girona entre 1637 i 1680, proposava en la introducció d'aquesta l'erecció d'un mont de pietat certament sorprenent. Es tracta d'una proposta inèdita i original, molt distant de la idea que avui hom té d'un mont de pietat i que, malgrat no especificar-ne el funcionament econòmic –probablement un mecanisme derivat de la consideració que l'autor fa en el darrer paràgraf de la proposta– val la pena transcriure.

“Sobre el Desé Assumpto, se tracta sobre Mont de Pietat.

Aquest Mont de Pietat se podria disposar de esta forma.

Senyalar-se Vuyt personas ab nom de Vehedors(*) y repartirse la Ciutat ab quatre quartos o barris. Lo Primer, tot lo mercadal. Lo Segon, del Portal del Carne fins a sant Martí, tirant per alt, y per baix fins al General (**), comprant lo carrer dels Abauradors. Lo Tercer, fins als quatre cantons de las Ballesterias, comprant la Força fins al portal de sobraportas. Lo Quart, las Ballesterias fins lo hospital de sant llàtzer (***)

“Y a cada quarto sels assenyalassen dos

Vehedors que se empleassen en estos actes de Charitat y política:

“Lo primer, que en saber se mouen discòrdias entre parents o vehins, los vagen acomodant fins tenirlos reconciliats.

“En segon, que en haventhi algun malalt menesterós, li procurin ab lo barri lo sustento perquè no patescha, y si és molt pobre sie aportat al hospital.

“En terser, en cas moris, ferli una aplega ho aapta per lo barri y del ques replagaria ques pagassen deutes sent en poca cantitat, sils tenia, o se lin fessan dir missas, y axí tant per los pobres com per altres morts, que tots los habitants del barri li donessen per sinch dies la satisfació de sos mèrits per a sufragis de la ànima.

“En quart, que tots los qui tindran minyons a sos càrrecs, sien Pares, Mares o altres, en tenir deu anys los hajen de manifestar als Vehedors de sos quartos y ells scriurels en sos llibres pera saber en quels volan aplicar , si a lletas, per Ecclesiàstichs, o facultats, o a oficis mecànichs, y, per a la inclinació o electió de estat que pendrian, fossen afavorits y ajudats pels dits vehedors fins tenirlos acomodats, de manera que los Pares o parents tinguessen en ells tot arrimo y favor pera Impedir ques criassen ociosos.

“Aqueixa ordenança y política servaren los Romans, per hont criavan la Juventut ben diciplinada y ab tanta modèstia y compostura que dos fills de Catón lo Censorino y Elinas, sols perquè lo hu prengué una poch de fruyta

(*) Vehedors: Veedor, inspector.

(**) El General: Edifici emplaçat en la part nord de la plaça del Vi que en l'època acollia les oficines de la Diputació del General o Generalitat a Girona.

(***) Hospital de Sant Llätzer: També anomenat dels Mesells o dels Llebreros. Hospital avui extingit del que en queden algunes restes en l'extrem més allunyat del barri de Pedret.

Una de les finalitats del Mont de Pietat proposat per Geroni de Real era procurar el casament de les fadrines i la creació de noves llars. Gravat del Costumari Català de J. Amades allusiu a les feines domèstiques.

41

de un hort y lo altre rompé un canter ala moca (?), foren desterrats de Roma no obstant que sos Pares eran Senadors.

“En sinch, també que tinguessen escrits los Vehedors tots los fadrins y Viudos, y aiximateix las Viudes y donsellas, a fi y efecte que en haventhi las feynas ab que poguessen guanyarhi lo sustento, que són las que se aniran dient, se fessan molts casaments, y noy ha medi més eficàs pera que las donsellas y Viudas Jovens viscan honestas que saber hi ha qui cuyde de conlocarles y en assò haurian de procurar los Vehedors tot son conato y esforços, encara que de jonollons sabessin demanar lo que seria necessari pera dotarlas si fossen molt pobras.

“Y aiximateix, fossen emparadas las

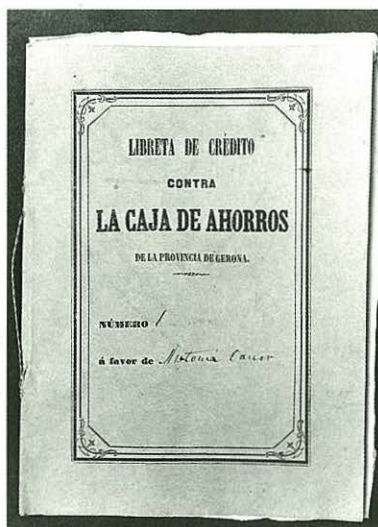
Casadas per los Vehedors perque tinguessen la assistentia de sos marits, necessaria per tenirlas obligadas a conservarse honestas.

“En algún temps se havia fet lo compte que cada any se exia de la Ciutat Setanta milia lliures de tres cosas. La primera ab Vi, la segona, ab sedas, tafetans y altres, y la tersera ab draps. Las sedas, fent moreras, y tornantse la Parayraria se podria conseguir, no las Vinyas, per ocasió dels fortins, que los soldats noy deixarian madurar, ni los amos aprofitarsen, però si lo dels draps y sedas”.

(Arxiu Històric de la Ciutat de Girona, Sèrie XXI.1., núm. 18, manuscrit de REAL de FONTCLARA, Geronym de: Varias Noticias y successos Recopilats y disposats en Nou Assumptos ho tractats per..., Girona, c. 1680, fols. 45-47).

LA PRIMERA CAIXA

14

Les primeres llibretes d'estalvi gironines

Any	Obertes	Tancades
1864	25	3
1865	6	7
1866	13	7
1867	6	1
1868	5	11
1869	–	26

(Font: CLARA, J. "L'estalvi popular (1864-1869)", dins *Girona al segle XIX*, Ed. Gòthia, Girona, 1978, pàg. 227)

*Llibreta número 1 de
la Caja de Ahorros
de la Provincia de
Gerona.*

42

Durant la major part de la dècada de 1860, va funcionar a la ciutat de Girona la primera caixa d'estalvis autòctona de què es té notícia. En el marc de la tímida política d'atenció a les qüestions socials públiques encetada pel govern central a mitjan segle (Llei de Beneficència de 1848, etc.), hom havia disposat, per Reial Decret de 29 de juny del 1853, que s'establissin caixes d'estalvi a totes les capitals de província i altres localitats de primera importància on fos considerat convenient.

A Girona, no va ser fins el 3 de gener de 1864 que s'obrí l'establiment corresponent, tal

com ja s'havia fet a Madrid, València, Sevilla, Valladolid, Barcelona i altres capitals importants. La nova institució d'estalvi, que naixia amb vocació d'atreure impositors de totes les comarques gironines, va ser batejada amb el nom de Caja de Ahorros de la Provincia de Gerona, i va parar les oficines a l'antiga casa del correu, al començament del carrer de la Força.

La institució estava regida per una junta directiva presidida pel governador civil i integrada per un nombre variable de persones, que el Reial Decret constituïu fixava entre 6 i 18, nomenades per la primera autoritat provincial.

Entre els noms dels gironins que van formar part de l'òrgan de govern de la caixa, destaquen els d'importants hisendats locals, com Felip Martínez Davalillo, Josep de Burgués, Joaquim de Carles, Narcís Heras de Puig, Joaquim Pujol i Santo; fabricants, protagonistes de la tímida industrialització que a la meitat d'aquella centúria començava a alterar la fesomia de la ciutat, com Josep Oriol Barrau i Joan Planas, a més d'altres personalitats ciutadanes, com ara els metges Porcalla i Sambola, canonges de la Seu, clergues, notables i altres personalitats.

La primera caixa d'estalvis gironina va funcionar, entre 1864 i 1869, a la plaça del Correu Vell, al principi del carrer de la Força i damunt dels Quatre Cantons.

Els impositors, gent humil i treballadora sense excepció, amb un marcat predomini de les minyones i serventes, podien anar a les oficines de la Plaça del Correu els diumenges, de les deu del matí fins a les dues de la tarda, i fer-hi imposicions d'entre 4 i 300 rals, per les

quals la caixa donava un rendiment anual del 3'5%, amb una setmana de franquesa a comptar des del moment de la imposició. Els interessos s'anaven acumulant al capital cada període semestral.

El fons resultant era invertit de dues maneres, la primera de les quals ja estava fixada per la Reial Ordre de creació esmentada. La caixa podia fer imposicions a la Caixa General de Dipòsits i Consignacions, reintegrables a voluntat i al 5% d'interès, o bé concertar préstecs amb particulars –que en tots els casos van ser membres de la Junta Directiva– a un interès del 6% anual.

En els cinc anys de vida, més aviat esllanguida, de la institució, i abans de tancar, el 7 de febrer de 1869, es van comptabilitzar un total de 51 impositors, sobretot habitants de Girona i la rodalia, amb un total de 55 llibretes i un volum global d'imposicions de 41.527 rals. La crisi de 1868, emmarcada en un període (1864-68) acusadament depressiu, va posar fi a una institució que mai no va ser capaç d'assolir la grandària i la solidesa que fan duradores les institucions d'estalvi. En tot cas, malgrat tot, fou un precedent.

LEGISLACIÓ

15

44

El desenvolupament de la legislació bancària espanyola ha anat molt lligat a les successives etapes en la definició del Banco de España i les seves funcions, així com a la configuració del mateix sistema bancari del país.

La creació d'un banc nacional de l'Estat ja era un tema vell al final del segle XVIII, ja que hi havia hagut un cert nombre de propostes i temptatives en aquest sentit, la primera de les quals datava de 1576. Però els primers intents reeixits van ser el del Banco Nacional de San Carlos, creat per Cabarrús i que va funcionar des de 1782 fins a 1829, el Banco Español de

San Fernando (1829-1856) i el Banco de Isabel II (1844-1846), tots amb vocació de banc central. Amb l'experiència derivada del funcionament d'aquests primers esbossos de banc estatal i un primer grup de lleis bancàries dictades en la dècada de 1840 i al principi de la següent (Llei de 1849 concedint el privilegi d'emissió al Banco de San Fernando, etc), es va crear el Banco de España per llei de 28 de gener de 1856, rebatejant el preexistent Banco de San Fernando.

La llei de 1856, primera fita important del sistema bancari espanyol, va decantar-se en principi per la pluralitat d'emissió, és a dir, per la possibilitat de l'existència de bancs d'emissió a cada cap de província o localitat important, com a sucursals del Banco de España o bé com a bancs particulars. A més, entre d'altres disposicions, regulava la quantitat de bitllets que podien ser emesos, el paper del governador del Banco de España, les condicions que havien de reunir els bancs particulars que fessin emissió, i altres punts d'interès. Aquest sistema va funcionar fins al final de la Primera República, encara que cal ressenyar una novetat

Francesc Cambó va ser el màxim inspirador de la Llei d'Ordenació Bancària de 1921, mentre era ministre d'Hisenda de la Monarquia.

important esdevinguda en l'entremig. El 1864 es va canviar el sistema monetari, establint-ne un de decimal basat en l'escut (1 escut = 10 rals, 1 escut = 2'5 pessetes) que el 1868 va tornar a canviar tot passant a la formulació que s'ha mantingut fins avui (1 pesseta = 100 cèntims). El 1874, en forma de decret, i el 1876, elevant-lo

24 Marzo 1874
Dado cuenta al Consejo de Hacienda, y ha
en su sesión de hoy
Madrid 20. Marzo 1874, servido expedir el Decreto
El Secretario siguiente:
Mansueti
"Artículo primero. Se
establece por medio de un
Banco Nacional la cir-
culación fiduciaria única,
en sustitución de la que hoy
existe en varias provincias,
por medio de Bancos de emi-
sión, a cuyo fin el de Leya

Reproducció facsimil
de la primera pàgina
del Decret de 24 de
març de 1874, degut
al ministre
Echegaray, que
establia un Banc
Nacional amb
circulació fiduciària
única.

retroactivament a llei, es va
suprimir la pluralitat d'emissió,
centralitzant la facultat
monetària en un sol banc, el
Banco de España.
Entre 1874 i 1921 les

disposicions legals
promulgades reiteren diverses
qüestions ja establertes o
n'introdueixen de noves,
gairebé sempre referides al
Banco de España. Fins aquest
moment, de fet, els bancs
particulars no estaven
sotmesos a un control i a una
reglamentació rigorosos i, en
cas de crisi, restaven
desemparats i lliurats a la
seva sort.
La llei de 1921, també

anomenada Llei Cambó, pel
fet que aquest polític català
era el ministre d'Hisenda del
moment i màxim inspirador
del canvi, va ser la primera
gran ordenació bancària ja
que, a més d'adoptar
mesures referents al banc
central, dedicava una part a
regular la banca privada,
establint el Consejo Superior
Bancario i la possibilitat
d'acollir-se a la tutela de la
Comisaría de Ordenación
Bancaria.

La fita següent va ser la llei
de 1946, que va implantar
l'obligatorietat d'inscriure les
empreses de banca en un
Registro Especial de Bancos y
Banqueros per poder exercir
com a tal. Posteriorment,
amb la llei de 14 d'abril del
1962, intitulada "Bases de
Ordenación del Crédito y de la
Banca", es crea un nou
sistema bancari, sense
anul·lar, però, la situació
anterior. Des de llavors,
funciona un Banco de España
nacionalitzat i actuant en
qualitat de banc de bancs,
una banca especialitzada en el
ram comercial o en l'industrial
—figura que és de nova
creació, per la llei de 1962— i
llibertat per crear nous bancs,
encara que, arribat un cert
punt del procés de
concentració, aquesta
possibilitat no s'hagi utilitzat
gaire sovint.

EL BANCO DE ESPAÑA

16

En el sistema financer hi ha una categoria especial de bancs: els oficials o estatals. Alguns presenten especificitats que ja els distingeixen a primera vista de la resta —no ser d'ús habitual per part del públic, no tenir sucursals, etc—, i alguns exerceixen normalment activitats corrents de cara al públic, a més de la seva faceta oficial. Però el fet fonamental que els caracteritza és la seva pertinença al sector públic i el seu enquadrament en un lloc determinat de la maquinària

aplicadora de la política econòmica governamental.

Ho són el Banco de Crédito Agrícola, creat el 1964 com a continuador del Servicio Nacional de Crédito Agrícola (1925); el Banco de Crédito Industrial (1920); el Banco de Crédito Local (1925); el Banco de Crédito para la Construcción, que el 1962 va succeir l'Instituto de Crédito para la Reconstrucción Nacional, creat el 1939 per finançar la reparació de les destrosses causades per la guerra; el Banco Hipotecario de España (1872), amb el qual el 1982 va fusionar-se el ja citat Banco de Crédito para la Construcción; i finalment el Banco de España (1856). Actualment, llevat d'aquest últim, tots depenen de l'Instituto de Crédito Oficial.

El Banco de España és el banc central de l'estat espanyol, estatitzat el 1962. Va ser el resultat d'una llarga evolució dels bancs oficials creats al final del segle XVIII i

*El Banco de España
compta amb sucursal
a Girona des de
1884. En la
fotografia, el seu pati
d'operacions l'any
1929.*

A l'esquerra, exterior de l'actual sucursal del Banco de España a Girona, construïda el 1902. Damunt d'aquestes línies, situació actual de l'obra de la nova sucursal, situada a l'encreuament de l'avinguda Jaume I i el carrer 20 de juny.

a la primera meitat del XIX, el Banco de San Carlos, el Banco Español de San Fernando i el Nuevo Banco Español de San Fernando, producte de la fusió de l'anterior i el Banco de Isabel II.

El 1856, va esdevenir Banco de España i, el 1874, li va ser atorgat el monopoli d'emissió de bitllets. Des de 1962, convertit en organisme públic autònom dependent del ministeri de finances, les seves funcions són bàsicament assessorar i executar la política monetària i creditícia, emetre bitllets de curs legal, proveir de

finançament a curt termini el sector públic i realitzar operacions amb la banca privada en tant que ell és banc de bancs, entre d'altres.

La sucursal de Girona del Banco de España va començar les seves operacions el 15 de setembre de 1884 i va fer-ho a la primera casa del carrer Nou, amb entrada pel carrer de Sant Francesc –actual darrer tram del carrer de Santa Clara–. Uns anys més tard, considerant que calia cercar un emplaçament més digne i espaiós per a la representació gironina de la institució primordial del sistema

financer espanyol, s'iniciaren les obres de construcció de l'actual seu, a la plaça Marquès de Camps, 13. L'edifici, obra de l'arquitecte Martí Sureda, va estar enllestit en poc més d'un any i va ser inaugurat el 23 de juny de 1902.

Després de més de 80 anys de servei en aquest emplaçament, aviat es traslladarà al nou i imposant edifici de maó que actualment s'està aixecant a la confluència de l'avinguda Jaume I i el carrer 20 de Juny, sota la direcció dels arquitectes Ignasi Paricio i Lluís Clotet.

BANQUES GIRONINES

17

En els anys que van de les primeres iniciatives bancàries gironines, és a dir, entorn de 1880, a l'anomenada Llei Cambó, de 29 de desembre de 1921, a Girona, com a la major part de poblacions importants de les comarques, van proliferar les petites cases de banca, seguint els vaivens de la conjuntura.

Precisament l'esmentada Llei de 1921 va suposar una primera ordenació de l'estructura bancària general, redefinint les funcions del Banco de España com a banc de bancs, establint un mecanisme d'homologació i supervisió dels bancs i banques per part del Consejo Superior Bancario, etc.

Però, sense reglamentació bancària, no havent-hi obligatorietat de publicar els balanços ni de donar cap altre tipus d'informació, les empreses més petites – individuals, societats

col·lectives o comanditàries – van deixar ben pocs rastres de la seva existència. Només tenim més dades en el cas de les societats anònimes, que acostumaven a lliurar informació als seus accionistes en el moment de la Junta ordinària.

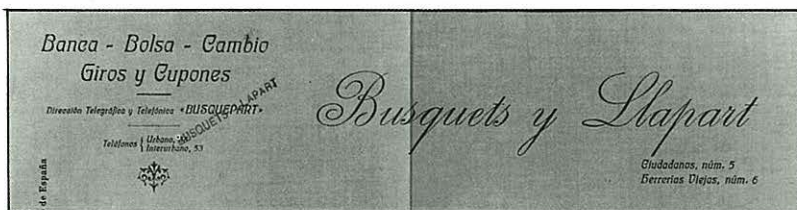
La primera banca que va ser inscrita, per ordre cronològic, va ser la societat comanditària Martínez i Cia. Ho van fer, el 7 de març de 1881, Carles Martínez i Dalmau, Pelai de Camps i de Matas, Joaquim Carreras i Massanet i Josep Català i Fàbrega, aportant un total de 20.000 ptes en concepte de capital social.

Les finalitats d'aquest grup, que també participava en el Crédito Gerundense, aparegut uns mesos més tard, consistien en la realització d'operacions de canvi, girs, descomptes, préstecs obertura de comptes corrents i comerç de gèneres de papereria i escriptori.

L'any 1894, concretament el dia 1 d'agost, es va formar la societat comanditària Joaquim Llinàs i Cia., integrada per Joaquim Llinàs del Torrent, comerciant i veí de Barcelona, Alfons Batlle, advocat de Girona, i Manuel Llinàs del Torrent, propietari

Abans de l'arribada dels grans bancs nacionals, el carrer dels Ciutadans albergava la majoria de les petites cases de banca gironines. A la foto, el núm. 16, antiga oficina de Joaquim Llinàs i Cia.

Lletra comercial de la raó social Busquets i Llapart.

habitant a Cassà de la Selva. El capital pujava a 200.000 ptes, la meitat aportades pel soci cassanenc. La seu social va ser oberta a Girona, en el número 16 del carrer dels Ciutadans.

Malgrat que, segons els pactes constitutius, l'associació havia de durar 25 anys, el 1897 es va anar a la suspensió de pagaments. Dos anys abans, en un intent d'augmentar la captació de dipòsits, els Llinàs havien obert una caixa d'estalvis que funcionava de forma complementària a la banca. Hom podia fer-hi impositons de deu pessetes en amunt, no reintegrables abans de 6 mesos, que rebien un 5%, o d'1' a 1.500 ptes, a la vista i amb un interès del 3'5%, això tots els dilluns, dijous i dissabtes de nou del matí a una de la tarda i els diumenges de deu a dotze.

El 9 de desembre de 1895 va tornar a inscriure's la societat Martínez i Cia., que ja havia funcionat entre 1881 i 1886. Amb l'incansable Carles Martínez i Dalmau com a promotor, aquesta vegada es va constituir per vuit anys, amb la participació de dos nous socis, Tomàs Carreras, enginyer de camins de Girona, i Lluís Sendra, comerciant de Barcelona, i domicili a Girona (Pl. del Vi, 2) i Barcelona (Carrer Ample, 25, pral.). El capital, certament considerable, va ser de 500.000 ptes

Per concloure, cal ressenyar l'existència de la col·lectiva Carreras Suñer, germans, existent des del 1882 amb dedicació al comerç de tèxtils, que el 1897 es passa a la banca augmentant capital fins a 60.000 ptes; Subirós i Coll, societat col·lectiva formada el 30 de desembre de 1897 per Salvador Subirós i Ferran Coll, comerciants de Girona, amb un capital de 150.000 ptes, i Busquets i Llapart, que va funcionar entre 1913 i 1919.

El petit banquer local

Francesc Cabana, l'estudiós més rellevant de la història de la banca a Catalunya, va descriure així el prototipus del petit banquer local:

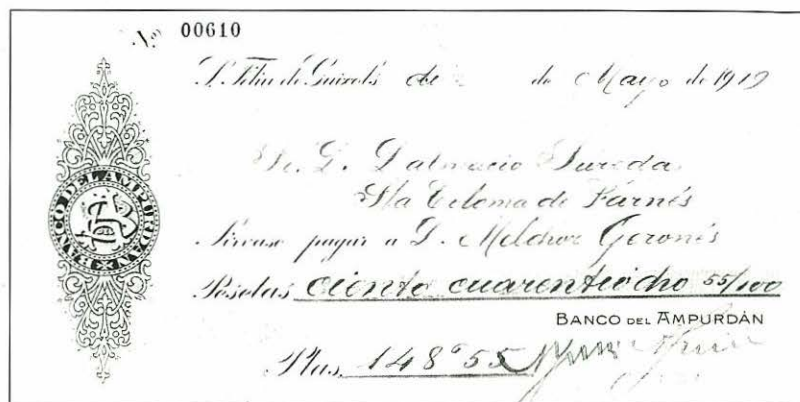
“Són empreses individuals o familiars molt limitades en l'organització i en l'equip humà. Sovint, i en el seu inici, és una activitat de prestador unida a una altra de comercial o industrial. Amb el temps, l'aspecte financer va prevalent i han de crear-se una façana bancària. Sense regulació bancària que els limiti, accepten diners en comptes corrents, venen xecs, comencen a actuar de corresponsals de bancs o de banquers d'altres ciutats, als quals cobren les lletres sobre la seva comarca, descompten remeses, fan crèdits de campanya, col·loquen noves emissions de valors, etc.

“(…)N'hi ha que es mouran amb prudència en la seva gestió i no allargaran més el braç que la màniga. N'hi ha que s'embolicaran i acabaran amb una fallida o amb una suspensió de pagaments de difícil liquidació”.

(CABANA, Francesc: *Bancs i banquers a Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1972, pàg. 286).

BANCS EMPORDANESOS

18

escurçar-se, i les crisis, a esdevenir sobtades i fulminants.

Taló del Banco del Ampurdán, lliurat el 1919.

Aquest és el cas de la banca local baix-empordanesa, operant enmig d'una comarca bolcada sobre la producció suro-tapera que, des de la seva generalització durant la segona meitat del segle XVIII fins a l'arribada del turisme, ha estat el pal de paller de l'entramat econòmic comarcal.

A Sant Feliu de Guíxols, hi operaven dues entitats des del final del segle XIX. Una, Girbau i Cia, va suspendre pagaments el 1914, com a resultat de les dificultats originades per la Guerra Europea.

Efectivament, les operacions principals d'aquesta casa consistien fonamentalment a girar i descomptar efectes

sobre places estrangeres –principalment Londres– afectades per la guerra. El negoci dels taps de suro, enfocat de manera abassegadora cap a l'exportació, així ho exigia. En esclatar les hostilitats i suspendre's immediatament les relacions bancàries internacionals, els banquers de Sant Feliu de Guíxols es van trobar amb la impossibilitat d'ingressar els girs que ja havien avançat a la clientela via descompte. Alhora, els fabricants van continuar reintegrant els fons habituals per pagar salaris i altres despeses, i es va deturar el descompte de

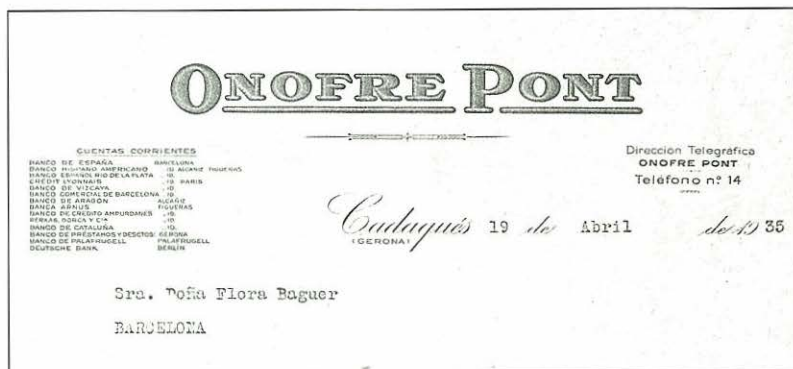
Capçalera d'un document comercial de la casa Onofre Pont, de Cadaqués; hom pot apreciar l'amplitud dels seus tractes comercials.

Peticions en moments difícils

Amb motiu de les dificultats provocades en les relacions econòmiques internacionals per la guerra de 1914, la Cambra de Comerç de Girona s'adreça al Govern Central per tal de sol·licitar que:

“(…) interponga su valiosa influencia acerca del Consejo del Banco de España para que admita en pignoración los valores de ferrocarriles de reconocida garantía, admita la negociación y descuento de documentos de giro, aún de letras negociables dentro una misma provincia, siempre que las firmas ofrezcan seguridad de solvencia, sea tolerante en las renovaciones de crédito no exigiendo reembolso de un determinado tanto por ciento, en una palabra conceda al comercio cuantas facilidades sean compatibles con el régimen del Establecimiento y como venía verificándolo con anterioridad a los actuales momentos, ampliándose los préstamos sobre warrants”

(Cambra de Comerç de Girona, *Memoria de Trabajos*, 1913-14, pàg. 95-96).

futures remeses d'efectes, en cas d'existir. En una situació tal, la crisi de liquiditat va fer-se inevitable.

La segona entitat, Antoni Romaguera i Cia, va poder superar el tràngol i eludir la liquidació mercès a la conclusió d'un conveni particular amb els creditors, però una segona embranzida de la crisi cíclica del sector surer va obligar-la definitivament a portar els llibres al jutjat l'1 de gener de 1922.

També a la vila ganxona va funcionar el Banc de l'Empordà, societat anònima formada el 18 de novembre del 1914 amb un capital d'1 milió i participació dels Girbau, una volta liquidada la seva banca. Malgrat les seves dimensions, importants en el marc comarcal, la casa va

caure amb la severa crisi de 1922 a què ja hem al·ludit.

Fora de Sant Feliu, van operar la raó Hijos de Gaspar Matas, de Palamós —oberta al principi de segle com a part d'una empresa comercial del mateix nom fundada el 1883—, la Bruguera i Font, de Llagostera, entre 1914 i 1917, amb un capital de 25.000 ptes., i la casa Vidua de J. Giralt i Planas, de la Bisbal, que va tancar el 1926.

A l'Alt Empordà, cal ressenyar l'existència de la col·lectiva Perxas, Dorca i Cia, de la capital, en funcionament des del canvi de segle i que el 1932 va perdre un soci i passà a denominar-se Perxas i Cia, fins que el 1947 va ser absorbida pel Banc de Bilbao havent mostrat una longevitat poc corrent en aquests tipus d'empreses.

BANCA LOCAL DE L'INTERIOR

19

52

La banca local que hem anat trobant entorn de 1900 en altres localitats també va jugar un paper important a les comarques interiors.

A Olot, ciutat que en el canvi de segle encara conservava ben viva la puixança tèxtil que l'havia caracteritzat des de la segona meitat del segle XVIII, hi actuaven les cases de banca que ressenyem tot seguit.

En un lloc preeminent, Fills de Jordi Monsalvatje, que també va anomenar-se en un primer moment Vídua i Fills de Jordi Monsalvatje. Va ser fundada a Olot el 2 d'octubre del 1883 com a societat

col·lectiva dedicada a operacions de banca, girs, descomptes i altres d'anàlogues, pels tres germans Joan, Francesc i Josep Monsalvatje i Fossas, fills d'un important fabricant tèxtil. El 1869 ja havien format una societat dedicada a la fabricació i venda de teixits i altres gèneres, amb casa a Olot i Barcelona.

Fou escriturat un capital ben modest, concretament 15.000 ptes, en tres parts iguals, però la banca va funcionar amb empena i aviat va adquirir prestigi a la capital de la Garrotxa, diversificant el negoci fins a agafar responsabilitats en el terreny de les assegurances

Exterior de l'oficina de la Banca Saderra, Prat i Cia., situada al carrer de Sant Esteve, núm. 27, d'Olot. Va romandre en funcionament els anys 1916-19.

(responsables locals de La Catalana i el Banco Vitalicio de Catalunya, per exemple). Els Monsalvatje també van adquirir renom en altres camps. Joan, a més dels negocis i alguna altra iniciativa financera (Crédito Gerundense), va ser president de la Diputació de Girona (1888-90). Francesc, destacat historiador i erudit, autor de la monumental obra *Notícies Històriques*, va ser regidor i alcalde de Girona (1909) en representació de la Lliga Regionalista.

*Francesc
Monsalvatje,
destacat historiador i
polític, va ser un dels
punts de la Banca
Monsalvatje d'Olot,
fundada pel seu pare.*

La Banca Monsalvatje va arribar a Figueres i Girona el gener de 1896, establint la sucursal en aquesta darrera als baixos de la seva casa de la Pujada del Pont de Pedra, cantonada amb el carrer Albareda. Atesa la trajectòria política de Joan i Francesc, queda clar que es va produir un arrelament a la capital provincial. Però, la trajectòria olotina va continuar i el 1908, després de la mort de Joan, van entrar com a nous socis Jordi Monsalvatje i Castanys i Lluís Sacrest i Navarro,

d'Olot, augmentant el capital social fins a 20.000 ptes. La societat així remodelada va ser absorbida al final de 1919 pel Banc de Terrassa que, curiosament, pocs mesos més tard entrà en la crisi que el va portar a la desaparició.

Altres banques olotines foren la Barcons i Cia, existent des de final de segle fins a 1904; Dorca i Cia, constituïda el 20 de juliol de 1904 per Joaquim Barcons, titular de la societat damunt dita, i Salvador Dorca, amb un capital de 12.000 ptes i domicili al

carrer de Clivillers, i finalment, Saderra, Prat i Cia, operativa des de 1916 fins a 1919, amb un capital de 9.000 ptes i amb l'àmbit d'actuació estès fins a Banyoles.

Puigcerdà, vila amb una intensa concentració mercantil, per la seva condició de frontera i centre d'una comarca aïllada, va comptar amb la presència de la societat en comandita Marcos, Puig i Cia des de la primeria del segle. El 1919 va sumar-se al grup promotor del Banco Ceretano.

LA CAIXA DE PENSIONS

20

54

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de Catalunya i Balears, popularment coneguda com *la Caixa*, és l'actual gegant creditici català i el núm. 1 al rànquing estatal de caixes d'estalvi. Va ser fundada el 1904 a Barcelona, i obrí la primera oficina, també a Barcelona, el 1905.

L'origen de la institució va ser la preocupació per les condicions en què es trobava la classe obrera, preocupació nascuda entre els homes de la burgesia industrial i els representants del catalanisme moderat arran de la vaga general de 1902. Així, esperonades per Francesc Moragas i Barret i Lluís

Ferrer-Vidal i Soler, les set agrupacions patronals més rellevants de Barcelona van redactar un manifest i van obrir una subscripció amb l'objectiu de crear una caixa de retir per als obrers. Una vegada aconseguit l'objectiu, precisament el primer president de l'entitat va ser Ferrer-Vidal, i Moragas el primer director. Durant la primera etapa va comptar amb un ajut important en el procés d'expansió. Entre 1910 i 1939 va signar un conveni amb l'Institut Nacional de Previsió pel qual adquiria la seva representació en el territori de Catalunya i les Illes a efectes d'operacions. La seva orientació social va consolidar-se i va rebre un fort reconeixement popular mercès a iniciatives de gran abast, com els Homenatges a

la Vellesa –actes multitudinaris on es concedien pensions vitalícies a les persones d'edat més avançada–, iniciats el 1915; la fundació de l'Institut de la Dona que Treballa (1920), actual Institut de Santa Madrona; el Patronat de Catalunya per la Lluita contra la Tuberculosi (1921); les cases de cultura i biblioteques populars, iniciades el 1923, i altres.

L'oficina de Girona va ser oberta el 1909 en un edifici reformat per Rafael Masó, al número 3 de la Rambla Verdaguer. Era la segona de Catalunya i hom en va preparar una lluïda inauguració al Teatre Municipal, amb

*Una de les primeres
oficines de la xarxa
provincial de la
CPVE va ser la de la
Bisbal, inaugurada
el 1924.*

La primera oficina de la sucursal gironina de la Caixa de Pensiones era a la Rambla Verdaguier i va ser decorada per Rafael Masó.

Pensions i dots

Des del primer moment, es va portar a la pràctica la idea impulsora de la creació de la Caixa, les assegurances socials, que adoptaren tres formes: les pensions diferides, les pensions immediates i els capitals diferits.

“L’operació de pensió diferida consistia a crear una pensió vitalícia, a partir de l’edat escollida per l’impositor, a base d’aportacions lliures, de manera que cada una d’elles constituïa una pensió independent. N’existien dues variants: una, dita “a capital abandonat”, que no permetia en cap cas la devolució de les quantitats lliurades; l’altra es deia “a capital reservat” i contemplava la possibilitat de

tornar aquestes quantitats en el cas de morir el futur pensionista sense haver arribat a l’edat de la jubilació.

”La pensió vitalícia immediata es formava amb el lliurament d’una quantitat que donava dret a percebre, fins a la mort, una pensió periòdica proporcional.

”Finalment, hom obtenia els capitals diferits gràcies a entregues lliures que anaven formant una determinada suma a cobrar en el moment establert. Eren utilitzats, normalment, per a crear dots de majoria d’edat, i s’anomenaven així, també, “capitals diferits dotals”.

(NADAL, Jordi i SUDRIÀ, Carles: *Història de la Caixa de Pensiones*. Edicions 62, Barcelona, 1981, pàg. 95).

parlaments dels fundadors, Moragas i Ferrer-Vidal, i les primeres personalitats gironines. En el primer any ja es va atènyer la important xifra de 514 impositors. Des dels primers anys, el ritme expansiu va ser molt viu i la Caixa va anar augmentant la seva posició preeminent entre les caixes catalanes, gairebé totes entitats d’abast local que van acabar absorbides i transformades en sucursals de la Caixa de Pensiones.

A les comarques gironines, per arribar a les 88 oficines actuals van ser emprades dues vies: la fundació, a Olot (1911), Santa Coloma de Farners (1919), la Bisbal i Sant Feliu de Guíxols (1924), Ripoll (1927), Portbou i Blanes (1928), Arbúcies (1929), Puigcerdà (1930), etc; i l’absorció de caixes locals, a Figueres (1915), Banyoles (1921), Sant Joan de les Abadesses (1922), Palamós (1923), Torroella de Montgrí (1928), Palafrugell (1929), Sant Hilari Sacalm (1933), Darnius (1943), Castelló d’Empúries (1945) i Calonge (1946).

PETITES CAIXES D'ESTALVI

Històricament, el sector de les caixes d'estalvis a les comarques gironines ha estat dominat per la Caixa de Pensions, que va absorbir la majoria de les caixes d'estalvis locals, i la Caixa Provincial de Girona.

Deixant de banda episodis lamentables, com l'afer de la Caja de Crédito Popular de Cataluña, creada a Girona el

1957 per Vicente Fisas Comella, fins al 1980 no se'ls va afegir la competència d'altres grans caixes catalanes: la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, fundada el 1844 i degana de les caixes a Catalunya, la Caixa d'Estalvis de Catalunya (1926) i la Caixa de Sabadell (1853). Per acabar de configurar la situació actual, la Caja de Ahorros i Monte de Piedad de Madrid va arribar el 1986 i l'any següent absorbia la xarxa de la Caixa Rural Provincial, fundada el 1967.

El contrapunt d'aquest predomini el posen precisament les caixes d'estalvis de pocs impositors que van ser patrocinades, en diferents llocs de la província, per cooperatives, ajuntaments, parròquies i altres entitats.

En gran part van ser incorporades com a sucursals per la Caixa de Pensions, entre 1915 i 1946. La primera va ser la Caja de Ahorros del Ampurdán, de Figueres (1915), i la van seguir la Caja del Centro Obrero de Bañolas (1921), la de Sant Joan de les Abadesses (1922), la Caja de Ahorros de Palamós (oberta el 1917 i passada a *la Caixa* el 1923), la Caja Rural de Ahorros y Préstamos de

21

La Caixa d'Estalvis de Palafrugell va ser, fins a la seva absorció per la Caixa de Pensions el 1929, una de les caixes independents més actives.

L'escàndol de la Caja de Crédito Popular

L'any 1967, la Caja de Crédito Popular de Cataluña va saltar al primer pla de l'actualitat. Les notícies parlaven d'escàndol i l'analogia amb MATESA estava en boca de tothom: un nou affaire amb centenars de milions evaporats sense deixar rastre.

Malauradament va ser cert. Pocs mesos després que la Junta General ordinària d'accionistes aprovés de manera entusiasta la memòria del 1966, amb xifres enlluernadores i previsions eufòriques sobre el futur de l'entitat, l'oficina de Barcelona va deixar d'atendre els pagaments i el pànic va ensenyorir-se de les nombroses famílies que hi havien dipositat els seus estalvis.

Uns dies més tard es va saber la veritat. No hi havia fons ni actiu realitzable per fer front a les demandes dels dipositants. Els diners s'havien fos.

Així, l'entitat que va néixer a Girona el 1957, amb Vicente Fisas Comella de principal promotor, i que en la seva etapa d'esplendor va anar molt lligada als noms de dos homes de la vella guàrdia –Antonio F. de Correa Véglison, governador civil de Girona i més tard de Barcelona, i Juan M. de Santisteban y Bernaldo de Quirós, Delegat Provincial de Sindicats– acabava als tribunals com tants altres negocis fàcils inspirats en el desenrotllisme accelerat dels seixanta.

Hi va haver dos únics casos d'absorció en què l'absorbent no fou la Caixa de Pensions: el de la Caja Municipal de Ahorros, de Sant Feliu de Guíxols, i el de la Caja de Ahorros de San Martín, de Cassà de la Selva.

La primera ja existia entorn de 1910, oscil·lant entorn dels 700 impositors i de les 150.000 ptes en dipòsits. Després de tendir a perdre efectius –el 1931 comptava tan sols amb 273 impositors i 108.925 ptes de dipòsits–, el 1933 va passar a ser sucursal de la Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya. La segona, de caire parroquial i de trajectòria ascendent (54.675 ptes el 1913, 326.349 ptes el 1931), el 1932 es va integrar a la Banca Jubert i Presas de la mateixa població.

També hi va haver caixes independents, desaparegudes sense excepció abans de 1939. En són una mostra la Caja Rural de Ahorros y Préstamos, de Banyoles, fundada el 1913, la Caja de Ahorros de Arbucias, liquidada el 1921, i la caixa d'estalvis de la Cooperativa de Consum La Protectora, de Cassà de la Selva, que va començar a acceptar imposicions dels socis el 1914.

Torroella de Montgrí (1912-1928), la Caixa d'Estalvis de Palafrugell (1880-1929), la Caja de Ahorros Parroquial, de Sant Hilari Sacalm (1933), la Caixa d'Estalvis de Darnius (1943), la Caja Rural de Crédito y Ahorro, de Castelló d'Empúries (1945), i la Caixa d'Estalvis de Calonge (1946).

Es va donar el cas que la Caixa de Pensions incorporà algunes d'aquestes caixes en llocs on ja hi havia sucursal. En aquest cas, senzillament

es reforçava la sucursal, s'eliminava competència i es captava nova clientela. Va ser així en els casos de la Caja de Ahorros del Ateneo Social de Sant Feliu de Guíxols, el 1928, quatre anys més tard de la instal·lació de la sucursal; de la caixa d'estalvis de la Farga Bebié (Ripoll), el 1931, de la Caja Rural de Crédito y Ahorro de la Bisbal i de la Caixa de la Colònia Bonmatí (Amer), ambdues el 1932, i de la Caixa de la Federació Agrària de Girona (1933).

ABANS DE LA CRISI

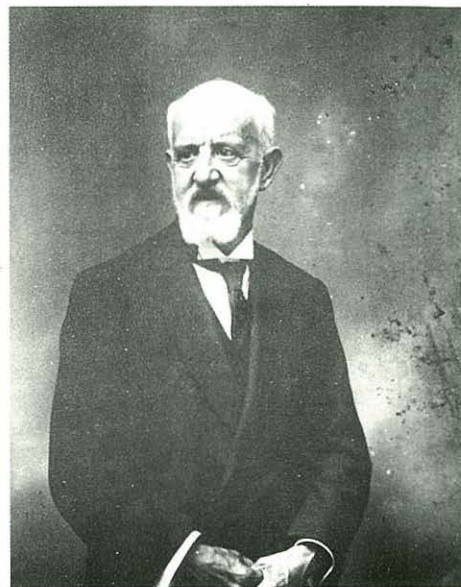
22

58

Poc abans del canvi legislatiu de 1921 –promulgació de la Llei Cambó–, el sector bancari català va viure una forta crisi. De fet, el mateix desenvolupament i les conseqüències d'aquesta crisi van pesar a l'hora d'incloure en el nou ordenament legal mecanismes d'ajut als bancs en dificultats, controls de la seva marxa i, en definitiva, la idea que el sistema bancari era una realitat interrelacionada amb connexions prou evidents per no deixar un banc lliurat a les seves soles forces quan passava per dificultats.

A les comarques gironines, l'any 1919 va ser molt bo.

En la fase prèvia a la crisi de 1920 ja es van produir algunes absorcions de petites banques locals, com fou el cas de la Llosas i Escubós, d'Olot, que va esdevenir sucursal del banc Hispano Americano. En la imatge, el Sr. Nonat Escubós i Serrat-Calvó, soci fundador de la citada banca.

Després dels grans negocis fets a l'empara de la demanda generada per la guerra europea de 1914-18, semblava que la conjuntura havia d'empitjorar. Per contra, les cròniques econòmiques de l'època qualificaren l'any 1919 de plèthora de diners i explicaven que els agricultors, que havien venut la producció a preus mai vistos, adquirien finques i col·locaven estalvis en efectes públics, accions, divises i altres actius. Aquesta eufòria va estimular molt l'expansió bancària, que ja havia començat a notar-se el 1918, motivant un primer desembarcament de la gran

banca a les comarques gironines.

Va arribar el Banco de Préstamos y Descuentos, societat anònima creada a Barcelona el 1881, en els moments d'eufòria de la "febre d'or". La sucursal gironina es va emplaçar al carrer de Ciutadans, 12, al final de 1918. Al cap de menys de dos anys va obrir la de Sant Feliu de Guíxols i, posteriorment, la de Figueres i les agències de Portbou i Santa Coloma de Farners (1928). Aquest banc va tancar el 1931 i es va fer càrrec de les seves

Una de les cases que va trobar la manera d'adaptar-se i superar la crisi va ser la Cia. Marcos i Puig, de Puigcerdà, que el 1919 va esdevenir Banco Ceretano.

operacions el Banco Comercial de Barcelona.

Al mateix temps, a Puigcerdà, la companyia Marcos i Puig va fundar el Banco Ceretano (1919) amb un capital de 60.000 ptes i el va dedicar als negocis propis de banca i borsa i, a més, d'agència de duanes. Va funcionar fins al 1931, en què suspengué pagaments, el mes d'agost.

A la banda oposada de les comarques gironines, es va constituir el Banco de Palafrugell, inscrit el 25 de setembre de 1919 amb un capital de 2 milions de

pessetes. Després d'una trajectòria notable, amb sucursals a Sant Feliu de Guíxols (1921), la Bisbal i Torroella de Montgrí (1925) i Llagostera (1933), i després de funcionar des de 1930 sota la tutela del Banc de Catalunya, suspèn pagaments el 1936.

Altrament, els grans bancs van començar a arribar i a menjar-se els petits. El primer és el Banc de Terrassa (Girona, Figueres, Olot i la Bisbal). El segueix l'Hispano Americano, que va absorbir la Banca Ferran i Cusí, de Figueres, i la Llosas i

Escubós, d'Olot, i les convertí en sengles sucursals. Abans d'acabar el 1919, el Banc de Catalunya es va implantar a Girona per adquisició de la banca local de la vídua d'Antoni Mateu. En començar el 1920, semblava que aquest procés d'absorció de les banques particulars no es deturaria fins que no quedés cap banc independent. Sorprenentment, una vegada superada la crisi de 1920-21, els bancs petits sobrevivents van revifar-se i van créixer, fins a donar lloc a la dècada de màxima efervescència de la seva història.

LA CRISI DE 1920

23

60

Quan la prosperitat viscuda el 1919 semblava més rotunda i duradora, es va produir el crac de dos components de primera línia del grup de bancs catalans. Al final de novembre i principi de desembre de 1920 van saltar a l'actualitat la fallida del Banc de Terrassa i la suspensió de pagaments del Banc de Barcelona.

Aquests dos episodis s'inserien en la crisi general de 1920-21 i encara van ser vistos pels coetanis amb ulls no intervencionistes. Hom considerava que un crac no era més que l'eliminació per part del sistema econòmic de

les unitats que per alguna raó havien esdevingut ineficients, o que no observaven les regles sanes i honestes del mercat. En conseqüència, no calia que ningú fes res, ni que els poders públics hi intervinguessin moguts per raons generals. La llei de 1921 va començar a obrir camí en sentit contrari, posant la primera pedra d'un sistema bancari integrat.

El primer a caure va ser el Banc de Terrassa. Havia nascut el 1881 amb 5 milions de pessetes de capital, no desemborsats totalment fins al 1917. Era un banc comercial, que va créixer ràpidament en els darrers anys de la seva vida; l'any 1919 arribà a Girona, Figueres, Olot i la Bisbal, per

adquisició de les cases de banca Hijos de J. Monsalvatje, d'Olot, Martínez Massa i Ferran Galter, de Girona, i Feliu, de la Bisbal.

Quan va esclatar la crisi d'aquest banc, es va crear una Compañía de Crédito Bancario formada de pressa i corrents per un grup de bancs barcelonins per fer-se càrrec de les operacions i evitar la suspensió de pagaments. Entre 1922 i 1923 van desaparèixer les sucursals existents a la província;

El Banc de Barcelona va disposar de privilegi d'emissió des de la seva fundació fins al 1874. Exempler de bitllet del Banc de Barcelona, emès el 1859.

*Manuel Girona i
Agrafel, fundador i
ànima del Banc de
Barcelona.*

l'última a fer-ho va ser la de Figueres, que va passar a la Banca Arnús.

El Banc de Barcelona sí que va arribar a la suspensió de pagaments, presentada el 27 de desembre de 1920, i a la posterior liquidació, que va donar lloc al naixement del Banco Comercial de Barcelona. El Banc de Barcelona era el banc més antic de Catalunya. L'havia fundat l'any 1844 el magnat Manuel Girona i Agrafel, i seguí una política molt conservadora fins a la mort d'aquest, el 1905. A partir d'aquell moment, els nous gerents es van llançar a l'especulació més desenfrenada, que va coincidir amb un mal moment dels negocis del banc i amb la crisi cíclica de 1920-21.

A les comarques gironines, només hi tenia una sucursal, la de Sant Feliu de Guíxols, oberta el 1918.

El continuador, el Banco Comercial de Barcelona, va tardar prou a arribar a terres gironines. Ho va fer el 1928, amb sucursals a Ripoll i Olot. La màxima expansió es va produir el 1931, per integració de les operacions i les sucursals del Banco de Préstamos y Descuentos (Girona, Figuera, Portbou, Puigcerdà, Sant Feliu de Guíxols i Santa Coloma de Farners). Malgrat l'ampliació d'activitats que va suposar l'obertura de caixes d'estalvis a totes les seves oficines, al principi dels anys 40 va haver d'abandonar, i passà per absorció al Banco Hispano Colonial.

Reabsorbir els fracassos

La importància de la crisi de 1920-21, per la seva entitat i per haver-se endut a la tomba dos dels bancs catalans més representatius, ha merescut multitud d'estudis i anàlisis. Heus ací dos textos de Joan Sardà, el gran expert català en temes financers i monetaris:

“Si els que cauen no són elements marginals, sinó peces importants del sistema –com en el cas del Banc de Barcelona– tot fa pensar que hi ha quelcom d'essencial que no marxa i que la capacitat de la classe dirigent està ja tocada”.

“La crisi de 1920-1921, dintre la qual es produeix la suspensió del Banc de Barcelona –i també la del Banc de Terrassa–, es relaciona amb el reajustament econòmic que és conseqüència de la Primera Guerra Mundial. És una crisi que es produeix quan el complex ideològic del liberalisme econòmic estava encara en plena vigència i quan la burgesia, com a classe dirigent, creia en el sistema i es veia encara prou forta per a reabsorbir els fracassos dins el mecanisme de les solucions clàssiques”.

(SARDÀ, Joan: Pròleg al llibre de Francesc CABANA *La banca a Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1965, pàg. 6).

LA BANCA DELS ANYS VINT I TRENTA

24

El bancs en funcionament durant els anys 1920 i 1930 van viure de ple la transició d'una situació de total llibertat a un procés de concentració i control cada vegada més accentuats. Les cases de banca filles de l'ordenació de 1921, juntament amb els pocs sobrevivents de la crisi, van instituir una forma de fer única que va desaparèixer en els anys de la postguerra.

A la ciutat de Girona hi va haver cinc banques d'aquestes característiques: la d'Antoni Clarà Turón, emplaçada sota les voltes de

la plaça de la Constitució, o del Vi. Va funcionar des de la meitat dels anys 1920 fins al 1943, moment en què va passar a ser el cap de pont del Banco Español de Crédito a Girona. De tota manera, des del 1940 estava sentenciada, ja que no havia fet la preceptiva regularització de saldos dels comptes anteriors a 1939, com manava la Ley de Desbloqueo del 7 de desembre de l'any esmentat, fet que portava aparellada la retirada del permís per exercir.

La societat en comandita Sàbat i Costa es va constituir el 1919 amb 60.000 ptes de capital. El 1922 va establir una filial a Banyoles, dotada amb 30.000 ptes de capital, però la va tancar el 1927. La casa central va continuar funcionant amb el nom de Banca Costa, augmentant el capital en 20.000 ptes. Nous

Anunci de la Banca Sàbat i Costa, una de les petites banques en funcionament a Girona durant els anys 20.

La banca d'en Miquel Bruguera i Sabater tenia la seu a Llagostera i es dedicava a les petites operacions que demanaven els habitants d'aquesta vila i els pagesos de la rodalia.

Sábat y Costa

BANQUEROS

Dirección telegráfica : « SÁBATCOSTA »
Teléfonos : Urbano, 260 é Interurbano, 90

GERONA

Casa en Bañolas : Canal, 11 : Teléf. Urbano, 1128
Agencia en Santa Coloma de Farnés : Centro, 17
Teléfono Urbano, 302

**Banca · Valores
Cupones · Monedas**

NOTA : Nuestra inteligencia con la Banca Marsans de Barcelona, y el establecimiento de Corresponsales directos sobre las principales Plazas extranjeras, nos permite dar a nuestros clientes el máximo de facilidades.

BANCA Y BOLSA · · MIGUEL BRUGUERA SABATER · · BANQUERO

Dirección telegráfica : **BRUGUERA** ■ Compraventa de valores - Documento de letras - Efectos comerciales, y demás operaciones de Banca y Bolsa en general ■ **LLAGOSTERA**
(Provincia de Gerona)

El cas de Cassà de la Selva ha estat excepcional. Entre principi de segle i els anys 50 va comptar amb dues banques, la Jubert i Presas i la Bosch i Codolà. A la fotografia, els fundadors de la segona d'aquestes entitats, a la Rambla de Barcelona.

augments, de 40.000 i 50.000 ptes, el 1930 i 1931, donaren lloc a una nova denominació Banca Costa i Bartrina, que va durar fins poc més enllà del 1946.

Altres entitats amb una trajectòria semblant van ser la col·lectiva Mateu, Bonmatí i Cia, inscrita el setembre de 1932 amb un capital de 100.000 ptes; la Quintana i Bassols, en funcionament al principi dels 30 al carrer de Ciutadans, 20, on més tard es va instal·lar el Banco de Bilbao; i la Puig i Surós, que a la mateixa època ocupava el

número 13 de l'esmentat carrer de Ciutadans.

A Banyoles, deixant de banda la filial de Sàbat i Costa, hi havia la Banca d'en Josep Masgrau i Cordoní. A Llagostera, la Banca d'en Miquel Bruguera i Sabater, que havia tingut un precedent familiar, la Banca Bruguera i Font (1914-1917). Va esdevenir sucursal del Banesto el 1944. Cal apuntar que, igual que Antoni Clarà de Girona, no havia fet el preceptiu desblocatge el 1939-40 i, per tant, estava condemnada a tancar en un

termini breu.

És de destacar la relativa persistència i la vitalitat de les dues banques cassanenques de l'època. La Banca Bosch i Codolà (1909-1956), que va arribar a tenir 3 milions en dipòsits el 1950, va passar al Banco Popular Español per absorció. La Banca Jubert i Presas (1902-1957), que havia arribat a les 500.000 ptes. de capital el 1930, encara en fa un augment el 1946 i assoleix 10 milions en dipòsits de clients el 1950, abans de ser comprada pel Banco Español de Crédito, set anys més tard.

La banca local va ésser un dels protagonistes més característics de la història bancària de les comarques gironines, així com de tot Catalunya, durant les dècades que van des de la “febre d’or” fins a la guerra civil.

Amb el procés de concentració dels anys 40 i 50, pràcticament van desaparèixer els darrers representants d’aquesta mena de societats, donant pas al predomini abassegador de la gran banca.

L’entrevista que segueix, amb Joan Codolà i Surís, constitueix un testimoni d’aquest temps. Va ser el darrer representant de la Banca Bosch i Codolà, de Cassà de la Selva (1909-1956), on compartia el mercat amb una altra banca local, la de Jubert i Presas.

És un fet sorprenent que en un poble com Cassà de la Selva coexistissin dues banques durant gairebé mig segle. Com va ser?

Jubert i Presas va néixer el 1902 a partir d’una botiga de vetes i fils de la família del primer. En un moment determinat, com a extensió de la *taia* o llibreta on s’apunava el que la clientela deixava a deure, van començar a prestar, acceptar dipòsits, etc. S’ho van agafar seriosament, i en Jubert i el seu cosí, en Presas, van inscriure la seva societat com a Banca.

Per altra part, Domingo Bosch i Codolà i Francesc Xavier Codolà i Olivé, que havien començat a treballar de tapers als 14 anys, i que eren molt joves –a un d’ells li va caldre demanar l’emancipació a la seva mare perquè tenia 23 anys; a l’altre no, ja que era orfeveient que la conjuntura ho permetia es van llençar i van inscriure el seu banc el 1909.

Però, ja hi havia prou mercat per a tots dos?

Sí, sí, a més ja dic que la conjuntura era molt favorable. En el sector del suro, típicament cassanenc, ho va ser fins al 1914, i això va encoratjar el negoci.

A més, com a tots els pobles, al Cassà de l’època hi havia a tots els nivells dues postures, dues maneres de fer i veure les coses, sense que, en la vida quotidiana, la cosa arribés més enllà de la contraposició ideològica entre republicans i gent de dretes, anomenats popularment “microbis”.

Per això hi havia dues escoles –els “hermanos” i la Vilaret–, dues corals, dos cafès, etc. Si des d’uns anys abans hi havia un banc amb una clientela més aviat missaire, un parell de tapers joves i amb empenta podien pensar: per què no, un banc més popular?

Així, hi havia rivalitat?

En certa forma, sí, però amb “savoir faire”. Parlo més que res d’una concepció general, d’una filosofia. A la pràctica, les activitats eren molt semblants, amb la particularitat que el públic va tenir una certa tendència a anar a un lloc o a l’altre segons les seves afinitats, però també hi havia gent que es regia per altres criteris: professionalitat, confiança, relacions familiars, etc.

De fet, el més important és que aquesta concentració bancària a Cassà va fer que el públic s’eduqués comercialment, que adquirís hàbits basats en la seriositat en la negociació, el compliment dels terminis, la responsabilitat, etc. Per exemple, a Cassà tothom solia ser bon pagador, cosa que afavoria el desenvolupament econòmic, mentre que a Llagostera, la Bisbal o Palamós, posem per cas, potser no ho eren tant.

Vostè, quan comença?

El 1935. Tenia 16 anys i vaig començar posant segells a les cartes, fent encàrrecs...

Quin personal hi havia?

Els dos socis, un parell de comptables, els cobradors. Aquests anaven i venien, eren els que cobraven els efectes i anaven per Cassà, encara que sovint també calia anar a Llagostera, Quart, Llambilles, en general a tota la rodalia. Per cert, que un dels joves cobradors de la casa va ser el primer cobrador motoritzat. Anava a passar les lletres amb un cotxe esportiu.

Parleu-me de les operacions.

Fèiem de tot i amb total llibertat. L'activitat bàsica, que permetia anar fent bullir l'olla, era fer de corresponsal de l'Hispano Colonial, l'Urquijo Català i altres grans bancs, cobrant les seves lletres a canvi d'una comissió, que era més elevada com més allunyat i petit era el poble on calia anar a cobrar.

Recordo que, una vegada, l'any 1936, vam haver d'anar a Palafrugell a cobrar-ne una d'important per aquell temps, unes 130.000 pessetes, a una empresa surera. Ens van pagar en duros de plata, en total més de cent quilos. Va caldre portar-los en dos carretons de la fàbrica fins al cotxe de la Sarfa. Amb autobús fins a Llagostera, després vam fer el transbordament al tren, i cap a Cassà.

I no tenien por de robatori?.

No, què va! Si cada setmana anàvem a Girona a cercar efectiu, sobretot canvi, al Banc d'Espanya de Girona, i sempre hi vàrem anar en tartana o en el carrilet. Anaves amb la saca dels diners al costat i de vegades fins i tot feies una becaina, sense cap por. Va ser més tard, quan la Banca Bosch i Codolà va esdevenir sucursal del Banco Popular a Cassà, que aquets viatges es feien en taxi, després en taxi acompanyats de la parella de la Guàrdia Civil i, finalment, ja ho fan les empreses de transport de valors.

La qüestió de la seguretat ha anat empitjorant de la mateixa manera que s'ha emborderit el negoci i s'ha tornat sense ànima.

A part de les lletres, què més treballaveu?

De tot, comptes corrents i dipòsits a termini –que s'anomenaven “en efectivo”–, préstecs, subscripció d'emprèstits, valors,...

Administració de valors?

Una mica de tot. Tant administració, com descompte de cupons, subscripció de títols per compte dels nostres clients.... Abans que jo entrés al banc, ja s'havien arribat a fer dues operacions al dia amb el mateix client. Trucaven a Barcelona amb el telèfon de l'Alcañiz –que era una companyia telefònica d'abans que hi hagués la Telefònica d'ara– demanaven la cotització, ho comunicaven al client i si aquest volia comprar o vendre, es tornava a trucar a Barcelona i es cloïa l'operació. Directament amb el parquet de la Borsa, eh!

També treballàvem amb Deute de l'Estat. Els tenidors de làmines tallaven el cupó, el presentaven al Banc i els el pagàvem. Després nosaltres fèiem la relació dels cupons pagats i la portàvem a Hisenda de Girona per cobrar.

Fins i tot vam arribar a falsificar impresos d'aquests de fer relacions de cupons per presentar a Hisenda. Era l'any 1940 i Hisenda deia que se'ls havien acabat, però no volien saber res dels cupons si no els els presentaves amb la relació corresponent. Bé, doncs vam encarregar una remesa d'impresos d'aquells a una impremta de Cassà mateix i així vam poder presentar-los a cobrar. De fet era una falsificació, però amb paper d'aquell moreno que es notava d'una hora lluny. No tan sols ningú no va dir res, sinó que els de la Banca Arnús de Girona i altres cases importants van acabar comprant-nos-els a nosaltres.

LA BANCA DE LES COMARQUES

25

66

Fora de la ciutat de Girona, la banca local dels anys 20 i 30 va estar representada a les poblacions de primera importància.

Figueras, amb tres establiments bancaris, començava a destacar per la seva vitalitat comercial. Hi operava el Banco de Figueras, que va començar el 1920 com a Busquets i Vergés, amb 10.000 ptes de capital. El 1924 aquesta raó social va desaparèixer, traspasant tot el seu actiu al soci Lluís Vergés i Vilanova, el qual va fundar la banca homònima, també anomenada Banco de

Figueras, que va durar fins a la meitat dels anys 30.

Els altres dos establiments figuerencs eren el Banco de Crédito Ampurdanés, constituït a començament de 1925 amb 250.000 ptes de capital, i la societat col·lectiva Perxas, Dorca i Cia, en actiu els anys 20 i 30 fins que va ser absorbida, el 1947, pel Banc de Bilbao i va esdevenir sucursal d'aquest a la capital empordanesa.

A la zona surera del Baix Empordà, hi van tornar a brotar iniciatives financeres, encara que amb menys intensitat que en els moments dolços de la indústria suro-tapera de principi de segle. En foren els símptomes la constitució de Crédito y

El Banco de Crédito Ampurdanés, fundat el 1925, era un dels establiments bancaris figuerencs dels anys 20 i 30.

Docks de Sant Feliu de Guíxols, el 1921, societat financera amb un capital de mig milió de pessetes destinada a avalar lletres, fer dipòsits de mercaderies i altres activitats d'estímul i foment del sector surer; o l'establiment d'una sucursal de Crédito Mercantil, de Barcelona, l'única de les comarques gironines, precisament a Sant Feliu. J. Bertrán, societat en comandita a Palafrugell, dedicada pels volts de 1926 a negocis de banca i comerç de cereals, tenia oberta una sucursal a Palamós. A la

Els corresponsals de banca

En el darrer estadi de l'escala bancària, confrontant i a voltes confonent-se amb les cases de banca de què parlem en aquest capítol, hi havia els corresponsals de banca, encara avui existents en pobles petits i allunyats dels centres econòmics. En els primers anys 30 es documenta l'existència dels següents:

Emili Riera (Amer)
Delfí Masferrer (Arbúcies)
Josep Masgrau (Banyoles)
Francesc Giral (la Bisbal)
Joan Sardà (Breda)
Andreu Ximinis (l'Escala)
Josep Puig (Girona)
Santiago Marcó (Palafrugell)
Josep Herrero (Portbou)
Joaquim Cairó (el Port de la Selva)
Antoni Romaguera (Sant Feliu de Guíxols)
Josep Fàbregas Planas (Santa Coloma de Farners)
Lluís Prat (Santa Coloma de Farners)
Dalmau Sureda (Santa Coloma de Farners)
Torrellas, germans (Tossa de Mar)
Narcís Mir (Vidreres)

(Font: CABANA, Francesc: *Bancs i Banquers a Catalunya*, Ed. 62, Barcelona, pág. 309-310).

Bisbal, hi havia el Banco de la Bisbal de Fina y Planas, obert el novembre de 1924, amb un capital de 10.000 ptes, als baixos del número 14 del carrer Pi i Margall. Finalment, la banca Félix Ribera e Hijos era a Palamós, constituïda el gener de 1935 amb la respectable quantitat de 350.000 ptes de capital. A més de banca, també feia de comissionista de duanes. Va haver de deixar el negoci bancari després de 1939, per la impossibilitat de fer l'imprescindible "desbloqueo de incrementos", ja que els

Corresponsal de Banca d'Espinelves. Fins fa poc, els corresponsals eren la forma de relació de la banca amb la majoria dels pobles.

llibres havien estat cremats en un aldarull durant els anys revolucionaris.

A la Selva, hi ha constància de les raons de Banca José Mon Pascual, de Santa Coloma de Farners, activa des de la meitat dels anys 20 fins als anys 50. Al final de la seva trajectòria va canviar a Alfons Mon, i arribà a superar el milió de pessetes en dipòsits; i de la casa Agustín Navinés Camaverán, operativa entre 1926 i 1945 a Blanes i Tordera.

A les comarques interiors, a més de les Banques Dorca i Busquets, d'Olot, i Carrera, de Ribes, ja esmentades en altres llocs, era important el nucli de Ripoll. El componien la Banca Miguel Sargatal, que va funcionar entre 1921 i 1945, moment en què va passar al Banco Español de Crédito, i fou Banca de la Viuda de Miguel Sargatal a partir de 1928; i la Banca Suñer, inicialment Pedro Suñer Ferrer, societat col·lectiva de principi dels anys 20, esdevinguda societat anònima el 7 de gener de 1930 amb el nom de Banca Suñer, canvi que va implicar arribar a les 500.000 ptes de capital social. El 1954, amb nou accionariat, es va traslladar a la capital de l'estat i va esdevenir Banco de Madrid.

GRUP ARNÚS

26

68

Entre les empreses de banca que han portat nom familiar, fet molt comú a Catalunya, destaca amb gran diferència el de Banca Arnús. És una de les Banques més antigues, unida durant més d'un segle, el més trepidant, a la història econòmica del país. És la primera en la seva especialitat, la banca de valors, modalitat practicada amb preferència pels bancs catalans de l'època. Evarist Arnús és el paradigma de l'home emprenedor, d'origens humils, que fa fortuna mitjançant la seva dedicació total als negocis, el seu olfacte per a les bones operacions, la seva prudència

i discreció en els tractes, el seny...

Existent des del 1846, quan el patriarca Arnús va fundar-la amb els diners procedents del correatge de cotons i les operacions de Borsa que practicava assíduament, es va dedicar per damunt de tot a la col·locació de valors mobiliaris de la seva clientela i a administrar-los-hi.

El 1910, va enregistrar un canvi fonamental. Per raons familiars, es va consumir una escissió que donà lloc a la Societat Anònima Arnús-Garí i a una nova Banca Arnús, que va ser la que s'implantà a Girona.

La primera, fundada per Manuel Arnús i Josep Garí –fundador i etern conseller del Banc de Préstecs i Descomptes, del Comitè directiu del Banc de Barcelona, fundador del Banc Comercial de Barcelona....– va continuar la pràctica de la banca de valors en el seu estat més pur, fins que va davallar amb la crisi provocada per la Guerra Civil i va ser absorbida pel Banesto el 1942. Per altra part, Gonçal Arnús, aconsellat pel seu advocat Francesc Cambó, va cercar capital i socis amb experiència i els va trobar a la casa francesa Perier i

Banca local i banca nacional

Després de l'absorció per la gran banca de les dues branques del grup Arnús, amb la consegüent minva de la potencialitat de la banca catalana, Josep Garí analitzava així el fenomen, justificant la seva actuació:

“¿Su opinión sobre la presencia en Barcelona de la Banca domiciliada fuera?

–(...) La economía catalana en su conjunto se ha beneficiado grandemente de la evolución de la Banca local, convertida en Banca nacional, y es seguro que el auxilio crediticio que los grandes Bancos prestan al comercio y a la industria catalana, que puede estimarse en unos 5.000 millones, no hubiese podido obtenerlo de una Banca local que, aunque activa y competente, estructurada como una actividad personal y familiar, carecía de los medios financieros necesarios”.

(Entrevista a Josep GARÍ i GIMENO, a *El Economista*, de 21 d'octubre de 1956).

Companyia, i així va poder continuar amb la nova Banca Arnús, que, després de la davallada de 1936-39, comuna a tots els bancs catalans, va acabar integrant-se al Banc Central, l'any 1942.

La Banca Arnús era una de les cases més serioses i respectades. A l'esquerra, casa núm. 5 del carrer de Ciutadans, on tingué oficina, i a la part inferior, anunci de premsa.

Aquesta segona entitat, des de la seva central de la Plaça de Catalunya, 23, de la ciutat comtal, va obrir un procés d'expansió per Catalunya, sobretot després que la crisi de 1920, que havia arrossegat el Banc de Barcelona, va mostrar que calia distribuir el risc en un territori i en un entramat econòmic més extensos. En aquesta etapa, que va abastar tots els anys vint, la casa arribà a un capital desemborsat de 10 milions de pessetes i a unes reserves de 6 milions.

Així, el 1924 va arribar a Girona i a Olot de manera simultània, aprofitant la suspensió de pagaments de la Banca de Francesc d'Assís Busquets, que des del 1922 tenia oficina a totes dues ciutats. La sucursal gironina fou establerta en el número 5 del carrer dels Ciutadans, veritable artèria financera de la Girona dels anys 20 i 30. Un any abans, el 1923, havia estat inaugurada la primera sucursal de les comarques gironines a Figueres, per traspàs de la que hi tenia establerta el Banc de Terrassa. Sis mesos més tard, ho fou la de Puigcerdà, i entre 1924 i 1928 es va completar l'expansió, amb implantació a Banyoles, la Bisbal i Portbou.

Al final de la dècada esmentada, la Banca Arnús va arribar al seu màxim, essent el segon banc català després del Banc de Catalunya, amb 81 milions en dipòsits el 1929. Llavors, i precisament per les seves notòries connexions amb el primer banc del Principat, en el moment de la suspensió de pagaments d'aquest (juliol del 1931) i després que la premsa hagué parlat de fusió entre les dues entitats, van començar les dificultats, que ja no cessaren mai més de manera definitiva.

BANCA ARNÚS

Sucesora de EVARISTO ARNÚS
BARCELONA : Fundada en 1846

Sucursales en Balaguer, Berga, Cervera, Figueras, Gerona, Igualada, Lérida, Manresa, Olot, Puigcerdà, Tárrega, Solsona y Vich

Casa Matriz : Pasaje del Reloj
Dirección teleg. y telef. • BANCARNÚS •

☐ ☐ ☐

Casa Central : Plaza Cataluña, 22
Apartado de Correos 425

LA BANCA ARNÚS

ofrece al público cuantas facilidades pueda desear para toda clase de operaciones de Banca y Bolsa

Compra y vende, en el acto, valores de contratación corriente, así como billetes y monedas extranjeras. — Recibe órdenes de Bolsa y facilita informes sobre valores. — Procede a emisiones por cuenta de Municipios y Sociedades industriales, pudiendo así ofrecer ventajosas colocaciones de fondos a su clientela. — Negocia cupones nacionales y extranjeros. — Consulta las amortizaciones de los títulos cuyos cupones le son presentados al cobro, dando aviso a sus tenedores en el caso de que aquéllos resulten amortizados. — Abre cuenta en moneda nacional y extranjera con abono de intereses. — Acepta suscripciones a todos los empréstitos. — Abre cuenta de crédito con garantía de valores de contratación corriente. — Admite títulos en depósito y en Cuenta corriente. — Expide giros, transferencias y cartas de crédito circulares sobre España y extranjero. — Cuida del canje de títulos, estampillaje, nacionalización y agregación de hojas de cupones. — Efectúa el cobro, descuento y negociación de letras y demás efectos comerciales sobre plaza, península y extranjero.

EL BANC DE CATALUNYA

El Banc de Catalunya va ser el centre del sector financer català durant la dècada dels anys 20. Interior de la sucursal gironina.

Els anys vint van ser la dècada del Banc de Catalunya, entitat que va néixer i es va desenvolupar entre dues crisis. La seva aparició va coincidir amb la mort del Banc de Barcelona i del Banc de Terrassa. La seva fi es va produir emmig de la gran crisi internacional iniciada el 1929.

27

La constitució del que va ser el banc comercial i industrial català més important –allò que més tard se'n va dir banc mixt– va esdevenir-se l'any 1920, a partir de la societat col·lectiva reusenca Fàbregas i Recasens, inscrita tres anys abans amb un capital de 260.000 ptes. Els negocis dels dos magnats reusencs, en ascens permanent fins a arribar a controlar per majoria els quatre bancs comarcals de la seva zona d'influència –Bancs de Reus, de Tortosa, de Tarragona i del Vendrell–, requerien avançar un graó més. Aquest, la societat anònima, es va atènyer el 23 de juny de l'any damunt dit. Durant una dècada, la trajectòria del nou banc va ser molt brillant. Va arribar a obrir 64 oficines i va desplegar una intensa activitat de finançament de la indústria, participant en la constitució de les primeres societats de l'incipient sector petroquímic espanyol (CEPSA, CAMPSA,...), prenent part en grans empreses (ALENA, Compañía General del Corcho...) i esdevenint un partícip decisiu en la constitució del Banco Exterior de España i del Banco de Crédito Local, l'any 1924.

Sorprenentment, després d'una sèrie de vicissituds, el

7 de juliol de 1931, el Banc de Catalunya va presentar suspensió de pagaments, que provocà el pànic de gran quantitat de comerciants, propietaris, pagesos i públic en general, ja que el banc estava molt implantat.

Aquesta caiguda, conseqüència de la gran crisi general encetada el 1929, va ser desencadenada per la retirada dels dipòsits d'entitats lligades al sector públic en el moment de l'adveniment de la II República, ja que hom relacionava el Banc de Catalunya amb la Dictadura. L'actitud passiva del govern central, deixant que la fallida del banc seguís el camí judicial ordinari sense més, també hi va contribuir.

A Girona, el Banc de Catalunya hi va arribar el mateix any de la seva constitució, concretament el 15 de setembre, obrint sucursal a la capital mitjançant l'adquisició de la banca que la vídua d'A. Mateu tenia al carrer dels Ciutadans, 19, a l'edifici de la

Letra comercial del banc de Catalunya.

Fontana d'Or. El 1928, va obrir sucursal a Portbou i l'any següent va arribar la seva gran expansió: Arbúcies, Banyoles, Palamós, Torroella de Montgrí, Blanes, Santa Coloma de Farners, Llagostera i Palafrugell. En aquesta darrera plaça la posició encara es va afermar més quan, l'any següent, va ser adquirida el Banco de Palafrugell.

En el mateix 1930, a més de l'obertura d'oficines a Anglès, es va adquirir el Banco de Olot, nascut el 1922 a la capital de la Garrotxa amb 250.000 ptes de capital i ocupant la sucursal del Banc de Terrassa en el moment de les dificultats d'aquest. Amb tot, el Banco de Olot va continuar operant per compte del de Catalunya, però sense canviar de nom.

Abans de la suspensió de pagaments, durant els sis primers mesos de 1931, encara hi va haver temps d'iniciar activitats a les noves sucursals de Caldes de Malavella, Camprodon, Roses i Figueres, en aquesta darrera localitat per absorció de la petita Banca Casals i Llorens, que funcionava des de 1925.

PAPER MONEDA MUNICIPAL

28

Bitllets municipals de Girona, la Cellera, les Planes d'Hostoles i Vilademat.

72

En el moment d'esclatar la Guerra Civil de 1936-1939, la moneda de curs legal a Catalunya estava composta pels bitllets del temps de la Monarquia, amb valors de 25 pessetes en amunt, les monedes de plata de duro, 2 i 1 pesseta i 50 cèntims, les peces de níquel de 25 cts i les de coure de 10 i 5 cts. Alhora circulaven peces de níquel de 25 cts encunyades pel govern republicà.

El trasbalsament econòmic provocat pel conflicte bèl·lic va generar una extrema escassetat de moneda fraccionària. La plata era atressorada pels particulars

en tant que representava un valor segur en una situació d'incertesa. El govern també retirava el metall preciós per afrontar el pagament de subministraments comprats a l'estranger i pagables en metalls preciosos. Finalment, la xavalla de coure, metall emprat per les indústries de guerra, igualment va anar desapareixent de la circulació.

Aquest greu entrebanc a la vida econòmica quotidiana, que dificultava els petits pagaments i feia impossible tornar canvi –tret que fos amb la popular “torna”– o ajustar cap pagament, va ser afrontat per Decret del Govern de la Generalitat, que

el 21 de setembre de 1936 va disposar l'emissió de paper moneda per un import total de 20 milions de pessetes, amb els valors de 10, 5 i 2'5 ptes i de curs obligatori a tot el territori autònom.

El projecte preveia l'ampliació d'aquests valors inicials, arribant a cobrir tot el ventall de nominals des d'1 pta a 1.000 ptes. Però encara quedava pendent en bona part el problema de manca de moneda fraccionària de la

peseta. Això havia originat el naixement i la proliferació d'una veritable allau de vals particulars i bons emesos per les cooperatives, sindicats, empreses, serveis públics de transports, botigues, etc., de valors més petits i només acceptats per l'emissor.

Per posar ordre, aollint-se a la facultat d'organització de la vida econòmica local de forma autònoma que els reconeixia la modificació de la Llei Municipal d'octubre del 1936, la majoria dels

ajuntaments de Catalunya van decidir emetre moneda fiduciària pròpia de petits valors divisionaris i de curs obligatori per tothom dins els límits del terme municipal respectiu. Aquestes emissions estaven garantides per un dipòsit equivalent de moneda estatal. Això vol dir que els ajuntaments feien una subdivisió, tallant a bocinets una part de la massa monetària en circulació, de manera que, almenys teòricament, aquest fet no era susceptible de provocar

efectes inflacionistes, sinó que solament facilitava l'intercanvi menut.

Aquesta important decisió, seguida de manera totalment majoritària pels ajuntaments grans i petits, va constituir un dels episodis destacats en la gestió municipal del període, a més de produir una magnífica i variadíssima col·lecció de prop de 3.500 signes monetaris diferents de tot Catalunya, en un capítol singular de la història monetària i financera del país.

EMISSIONS GIRONINES

29

74

A partir del final de 1936, i sobretot durant tot l'any 1937, els ajuntaments catalans van fer ús de la facultat que els havia estat concedida per la llei i van emetre paper moneda local amb valors d'1 pesseta, 50, 25, 10 i 5 cèntims. Els vals i bons d'entitats particulars que circulaven van ser retirats i els intercanvis quotidians van adquirir més fluïdesa.

En posar al carrer aquesta nova moneda, les autoritats locals van complir escrupolosament amb el precepte de dipositar l'import de l'emissió en moneda de curs legal arreu del país en una sucursal de banca o caixa

d'estavi o, més sovint, a la Caixa Municipal. A més, donant mostra d'un gran zel, es van legalitzar els bitllets amb el segell de les alcaldies i signats per l'Alcalde, el Secretari, l'Interventor o el Conseller de Finances, normalment amb les signatures impreses o estampillades, però també manuscrites. Cal referir el cas més que meritori de Castellfollit de la Roca, on un tiratge de 7.000 bitllets porta 4 signatures a mà en cada exemplar: totalitza, doncs, 28.000 signatures.

Dels 265 municipis de les comarques gironines, 119 emeteren paper moneda o algun altre signe monetari local. Com a curiositat, la Selva de Mar ho va fer emprant pergamí, fet segurament ben rar en la història monetària mundial. El primer va ser Empori (Sant Pere Pescador), posant els seus bitllets al carrer el dia 1 de desembre de 1936. El va seguir Cadaqués, el 15 del mateix mes. Després van venir la resta, anomenant de forma variada les emissions (bitllet, bo, certificat, pagaré, resguard, tiquet, val, *vale*...), amb una riquíssima varietat de formes, colors, il·lustracions i emblemes, com mostren les fotografies adjuntes.

La confiança

Josep Pla, que sempre havia estat preocupat pels fenòmens monetaris, feia aquesta magnífica anàlisi de la qüestió:

“La moneda és una qüestió general de confiança. Quan la confiança falla tot se'n va al carall, encara que els programes siguin sublïms i celestials. Res de sublïm ni de celestial! La moneda és pura i simple realitat humana. No hi ha res més”.

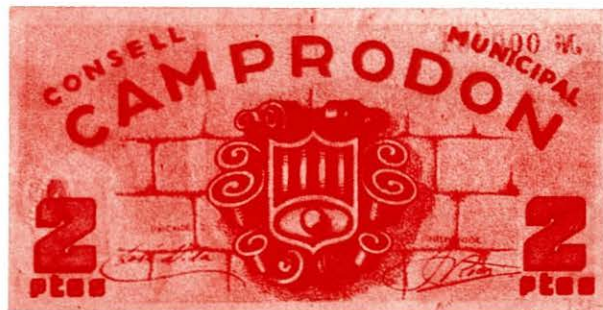
(PLA, Josep: *Notes del capvesprol*).

De la importància d'aquestes emissions, en dóna fe el fet que en general es van posar en circulació prop de 10 ptes per habitant a la major part dels pobles catalans, i que s'arribà a 20 ptes i més a l'Escalada, Girona i la Jonquera, i a 46 ptes per cap a Figueres, el màxim de les comarques gironines. Cal tenir en compte que, si hom vol raonar “grosso modo” amb pessetes actuals, haurà de multiplicar les xifres donades per més de 1.100.

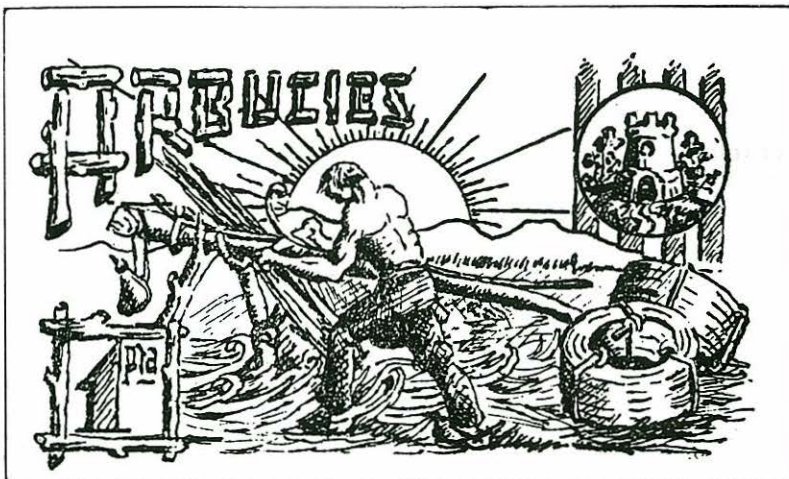
Per decrets publicats el 8 de gener i el 25 de febrer de 1938, el Govern estatal va posar fi a la fascinant experiència monetària. El precepte constitucional que encomanava a l'Estat

Emissions locals de signes monetaris corresponents als ajuntaments d'Albons, Arbúcies, Blanes i Camprodon. La seva circulació estava limitada al terme municipal.

qualsevol afer referit a l'emissió i circulació de moneda va ser invocat per aquest, prohibint els signes monetaris locals i regionals, que van haver de ser retirats en el termini d'un mes. Malgrat la resistència d'alguns municipis –Argelaguer va fer noves emissions de moneda després del 8 de gener, Figueres el dia 17– i el fet que en molts llocs els bitllets autòctons van continuar circulant durant tot l'any, els inspectors del Ministeri d'Hisenda i Economia aconseguiren la liquidació de les diferents sèries abans d'acabar el 1938.

L'HISPANO AMERICANO

30

76

En el procés de creixement del sistema bancari del país, la concentració va començar a esdevenir-se amb el segle XX. Durant la centúria anterior es van crear i liquidar bancs i altres societats de crèdit, però no se'n van produir absorcions ni fusions. Quan l'administració va començar seriosament la regulació del sector, establint ens i mecanismes de control i definint les funcions i obligacions dels bancs, va començar també una selecció despietada entre la gran quantitat d'empreses de crèdit existents.

En aquell moment és quan van aparèixer els que amb el

temps van esdevenir els grans bancs. Primer *los cinco grandes*, després *los siete grandes* i *los cinco magníficos*, etc.

D'aquests, el primer d'arribar a Girona i, curiosament, no pas a la capital administrativa, fou el Banco Hispano Americano.

Fundat el 1902 a Madrid, ben aviat va mostrar una gran inclinació cap a la vessant comercial del negoci i, en conseqüència, va començar una política de ràpida expansió per tot el territori estatal. Així, el mateix any 1902 va arribar a Barcelona, i entorn de 1915 era l'únic banc que posseïa una xarxa d'abast peninsular, després del Banco de España, òbviament.

A les comarques gironines, on va fer una aparició molt primerenca, va començar la implantació per Figueres, el 1919, adquirint la casa de banca Ferran i Cusí. Va seguir Olot, l'any següent, per absorció de la Banca Llosas i Escubós, que el 1915 havia passat a denominar-se així per defunció d'un dels socis, ja que abans era Llosas, Escubós i Puigmitjà. Fins al 1930 no va arribar a Girona, on es va instal·lar al carrer de la Neu.

Detall de la façana de l'actual oficina principal del Banco Hispano Americano, a la plaça Marquès de Camps, de Girona, on pot apreciar-se l'escultura d'una Minerva obra de Joan Carrera i Dellunder.

L'acord amb el Banco Urquijo, el 1944, que implicava la cessió a l'Hispano Americano de les sucursals del Banc Urquijo Català, va acabar de completar una bona nòmina de sucursals a les comarques gironines: Banyoles, la Bisbal i Palamós, que dataven del 1923, i Sant Feliu de Guíxols,

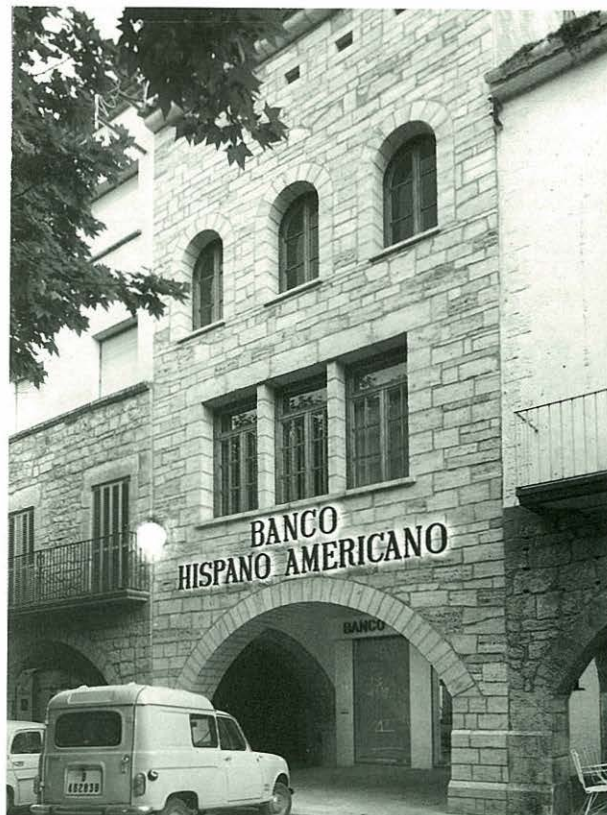
oberta el 1933, a més de les ja esmentades. Al mateix temps, també va passar la sucursal de Girona de l'Urquijo Català, que es trobava a la pujada d'Isabel II. Aquest immoble, avui encara agència urbana de l'Hispano, i abans Banca de Hijos de J. Montsalvatje i Banc de Terrassa, ha estat un dels de més tradició bancària de Girona, potser en competència amb la Fontana d'Or o algun altre edifici noble del carrer Ciutadans.

Des d'aquell moment, el banc ha anat seguint una trajectòria netament ascendent, engrandint la seva presència a Girona amb la nova oficina principal de la plaça del Marquès de Camps, que va ser oberta el 1947 i que presenta la curiositat de ser l'única seu gironina de banca que té una escultura a la façana, concretament una *Minerva* de Joan Carrera i Dellunder, si fem excepció de l'agència d'una entitat d'estalvis com és la Caixa de Pensions a la plaça del Poeta Marquina, amb 31 relleus de ceràmica obra de Josep Martí Sabé, i dels relleus a la façana de l'edifici del Banc Vitalici, ara només dedicat a les assegurances. Actualment disposa de 28 oficines, repartides per tota la província.

A l'esquerra, detall de l'antic logotip de l'Hispano en una de les finestres de la primera oficina, al carrer de la Neu, de Girona.

En la foto inferior, la sucursal de Banyoles, emplaçada en un edifici noble del centre històric d'aquesta vila.

BILBAO I VIZCAYA

31

Només el Banco Hispano Americano i, indirectament, el Central comparteixen amb el Banco de Bilbao el guardó d'haver superat el mig segle d'implantació a les comarques gironines.

Aquest va ser creat el 1857, portant a la pràctica una iniciativa de la Junta de Comercio de Bilbao empresa dos anys abans. Des del principi va treballar per furnir els capitals necessaris al procés industrialitzador basc, centrant-se en les iniciatives

ferroviàries i la siderúrgia, a més del transport marítim i el sector carbonífer, vitals per a la bona marxa de la producció de ferro.

Aquesta orientació envers la indústria i els lligams internacionals que això comportava va fer que les primeres sucursals obertes fossin en l'àmbit exterior –París (1902), Londres (1918), Tànger (1918)–, fet que va donar al Bilbao des del principi de l'expansió un to de gran banc, amb fortes arrels al seu país però amb projecció internacional.

En la primera etapa, fins al 1874, igual que altres bancs fundats a les capitals de província i en ciutats importants, va fruit el privilegi d'emissió, és a dir, que posava bitllets propis en circulació. A més, fins l'any 1868 va fer treballs de tresoreria per compte del Ministeri de finances.

Des de l'inici de l'expansió encetada amb el canvi de segle, ha seguit una línia ascendent, fins a convertir-se en el quart banc del rànquing estatal. Va depassar els 1.000 milions en dipòsits el 1939 i quan celebrava el centenari (1957) ja havia arribat als 12.000. Poc després, el 1963, va crear el

El Banco de Bilbao va ser un dels primers grans bancs que van arribar a Girona. El 1932, amb motiu de l'obertura de la sucursal de Girona, al carrer dels Ciutadans, núm. 20, tot el personal de la casa va posar per aquesta fotografia.

A l'esquerra, característica façana de l'actual seu del Banco de Bilbao a Girona, inaugurada el 7 de maig de 1952. A la part dreta, el popularment anomenat "bolet" del Passeig del General Mendoza, on té el centre d'operacions gironí el Banco de Vizcaya.

seu banc industrial, anomenant-lo Banco Industrial de Bilbao.

L'arribada a Catalunya va ser el 1920, obrint sucursal a Barcelona. El 1932 va inaugurar la de Girona, al número 20 del carrer Ciutadans –anterior seu de la Banca Quintana i Bassols–,

que va arribar a comptar amb vuit empleats i de seguida va ocupar un lloc destacat en el món del crèdit gironí. Quan començava a desplaçar-se el centre bancari de la ciutat, la *city gironina*, cap a l'eixample, el Banc de Bilbao va ser un dels primers seguidors de la tendència, inaugurant solemnement el seu nou emplaçament de la plaça Marquès de Camps, 6, el 7 de maig de 1952.

Després de Girona, amb un llarg parèntesi motivat per la guerra, va venir a Figueres, sucursal fundada el 1947 per absorció de la societat col·lectiva local Perxas i Cia. Avui compta amb 30 oficines repartides per tota la província.

Malgrat tot, l'esdeveniment cabdal de la llarga trajectòria d'aquest banc és la fusió amb el Banco de Vizcaya, protocol·litzada el 27 de gener de 1988, que necessàriament canviarà les correlacions de forces en el sistema financer espanyol.

El Banco de Vizcaya tot i comptar amb una història gairebé tan brillant com el seu nou associat –va ser fundat el 1901 i ha seguit una expansió de semblant intensitat, fins i tot arribant a Barcelona en la mateixa data (1920)– no va decidir-se a parar oficines a Girona, concretament a Salt, fins al 1968. Posteriorment, en una difusió molt ràpida, ha arribat a la important xifra de 15 sucursals.

DE L'HISPANO COLONIAL AL CENTRAL

32

80

El Banco Central va ser el darrer a ser fundat de *los cinco grandes*. Va ser constituït el 1919 per un grup de bancs de diverses regions de l'Estat, més un madrileny –Aldama i Cía– i un d'Àvila –Sucesores de H. Jiménez–. Aquests darrers “centralitzaren” –d'aquí ve el nom– negocis i zones d'influència situades fora de la capital de l'Estat.

El nou banc va arribar a Catalunya ben aviat. El 1920 va obrir la sucursal de Barcelona, atenent la importància d'aquesta plaça, per on passava la major part del comerç exterior espanyol i que, a més, era el centre del

mercat de divises i valors. Després d'uns anys d'expansió per la resta de Catalunya, l'1 d'abril de 1934 va obrir la sucursal de Girona al carrer de Ciutadans, número 12.

El Banc Central, a Catalunya, va heretar les organitzacions de dues importants entitats autòctones: el Banco Hispano Colonial i el Comercial de Barcelona. En la fotografia, sucursal de Puigcerdà d'aquest darrer.

Sucursal de Figueres del Banco Central. Encara conserva en el seu exterior l'aire de les cases de banca dels anys 30.

La posició del Banco Central a Catalunya va refermar-se en els darrers anys quaranta mercès a dues operacions de gran importància: l'absorció del Banco Hispano Colonial, el 1950, i la de la Banca Arnús, el 1948.

Amb el Banco Hispano Colonial, existent des del 1876, ja el lligava un acord signat el 1934 pel qual les oficines del Central a Catalunya passaven a l'Hispano Colonial a canvi d'un important paquet del 16% de les accions d'aquest darrer. Des d'aquell moment, la sucursal gironina del Central va esdevenir de l'Hispano Colonial. A primers d'agost del mateix 1934 va ser oberta al públic la sucursal d'Olot, i l'abril de 1935 era

inaugurada una nova oficina a Girona.

Al principi dels anys quaranta, el Banco Hispano Colonial va absorbir la totalitat de l'actiu i el passiu del Banc Comercial de Barcelona, fet que va revertir en una important ampliació del nombre de sucursals (Figueres, Ripoll, Portbou, Puigcerdà, Sant Feliu de Guíxols i Santa Coloma de Farners)

Tota aquesta organització, el darrer banc català de reconeguda importància i dimensions competitives, va passar al Banc Central el 1950 per absorció. Com que a més aquest, tres anys abans, havia comprat la tradicional Banca Arnús, liquidant-la i absorbint-la totalment, al principi dels anys cinquanta es va trobar amb una excel·lent implantació a Girona, així com a la resta de Catalunya.

Des d'aquell moment i fins avui dia, el Banco Central ha crescut fins a situar-se al capdamunt del rànquing bancari estatal. Alhora, la seva xarxa gironina ha enregistrat una expansió remarcable, arribant fins a les 42 oficines actuals. També ha fet acte de presència a Girona el Banco de Fomento creat el 1963 com a banc industrial del grup.

LA POSTGUERRA

33

82

A bans de 1936 ja havien arribat a Girona alguns dels grans bancs espanyols que, en aquella època, hom anomenava col·loquialment *los cinco grandes*. El Banco de Bilbao va arribar el 1932; el Central, el 1934; molt abans ho havia fet l'Hispano Americano, el 1919.

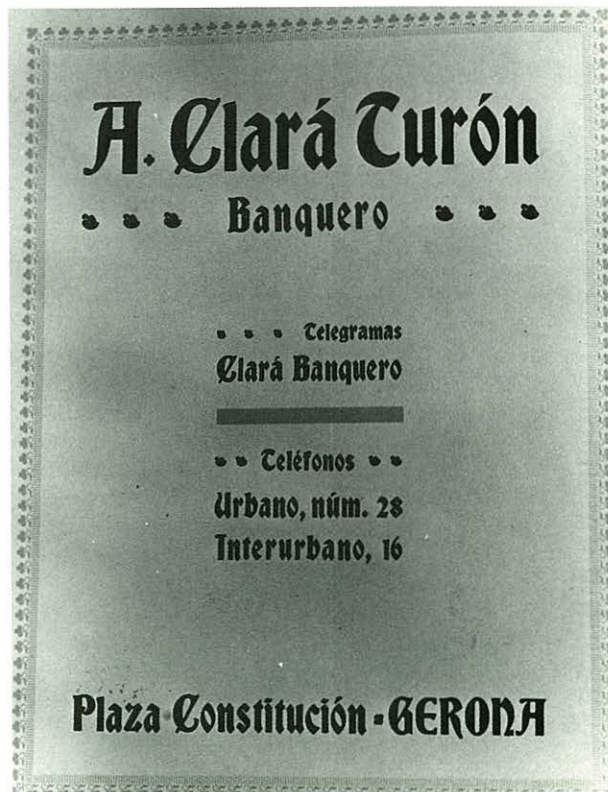
Després de la guerra civil es va produir una situació molt propícia per als grans bancs estatals, sobretot els madrilenys, per la desorientació econòmica del moment i la manca de visió dels petits bankers locals, que, dubtosos pel futur econòmic del país i aclaparats

pels controls que el nou règim franquista els anava imposant, abandonaven amb facilitat la seva independència davant les temptadores ofertes d'eventuals compradors, com fou el Banco Español de Crédito, que va emprar aquesta via per la seva entrada a Catalunya.

El Banesto havia nascut el 1902 a Madrid, com a

continuació del Crédito Mobiliario Español, empresa creada pel grup francès dels germans Pereire per a la promoció d'iniciatives ferroviàries (Ferrocarriles del

La Banca d'Antoni Clarà Turón va ser absorbida pel Banco Español de Crédito en el moment de la seva implantació a Girona.

Després de passar per dos emplaçaments provisionals, el Banesto va construir la seva actual seu central de Girona, un edifici digne de la categoria del banc al núm. 39 de l'avinguda de Jaume I.

Norte de España, Ferrocarriles Andaluces, etc.). Fins al 1927 va funcionar amb poques sucursals i una actitud poc comercial i molt centrada en la negociació de valors. Des d'aquella data comença una expansió molt important que el va portar a les 343 sucursals el 1930 i a les 431 el 1945, depassant els 1.000 milions en dipòsits durant l'any 1934.

De fet, el Banco Español de Crédito ja havia estat a Catalunya, encara que molt breument, els anys 1922-23, per absorció del negoci d'un banc estranger, el Banco Mercantil de las Américas,

episodi que es va repetir el 1930 amb el Banco di Roma. Però la veritable entrada va començar el 1941, amb l'absorció de l'agència barcelonina del Royal Bank of Canada i va continuar amb la compra de set bancs autòctons en el curt espai de quatre anys. Entre aquests destaca la S. A. Arnús-Garí, que el 1942 comptabilitzava més de 100 milions en dipòsits.

A Girona, aquest procés d'implantació va acabar amb la major part de les banques locals que havien superat la dura prova de la guerra civil. El 1943 el Banesto va

absorbir la banca gironina d'Antoni Clarà Turon, venuda per la seva vídua; el 1944, la Banca Miquel Bruguera Sabater, de Llagostera, i el 1945, la de Miquel Sargatal, de Ripoll. El 1952, en incorporar la barcelonina Banca Garriga Nogués, les sucursals gironines d'aquesta entitat van esdevenir sucursals del Banco Español de Crédito. La llista es tanca amb l'adquisició de la Banca Jubert i Presas de Cassà de la Selva, el 1957, en un moment de plena consolidació de la xarxa catalana del banc.

A Girona capital, la inauguració de l'edifici de l'oficina principal a l'avinguda Jaume I, número 39, després d'haver passat pel carrer Nou, número 8, va cloure aquesta primera etapa d'implantació i donà pas a una expansió ininterrompuda fins a arribar a les 41 oficines actuals.

LA CAIXA DE GIRONA

34

Els reixats de la botiga que actualment hi ha al nùm. 19 del carrer dels Ciutadans són les restes de la primitiva oficina de la Caixa d'Estalvis de la Generalitat, que el 1940 va esdevenir Caixa Provincial de la Diputació de Girona.

84

La Caixa d'Estalvis Provincial de Girona és l'única entitat de crèdit en funcionament de característiques totalment gironines. Va ser creada per la Diputació de Girona el 30 d'octubre de 1940 amb el nom de Caja de Ahorros Provincial de la Diputación de Gerona i l'aportació per part de la corporació d'un milió de pessetes de capital.

En el moment d'entrar en funcionament, la caixa provincial de Barcelona –avui Caixa d'Estalvis de Catalunya– li va traspasar l'actiu i el passiu adscribibles al territori gironí de l'extinta Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya.

Aquest fet s'esdevenia a causa dels canvis de titularitat i denominació d'aquesta entitat arran de les vicissituds polítiques: el 1926 va ser fundada com a Caixa d'Estalvis de Barcelona; el 1932 va augmentar la seva jurisdicció a tot Catalunya, amb el nom de Caixa d'Estalvis de la Generalitat, inaugurant sucursal gironina el 23 de gener d'aquest any, i, finalment, el 1939, va ser reduïda de nou a la província de Barcelona, amb alguna activitat a Lleida, Tarragona i, de nou, canvi de nom, quedant com a Caja de Ahorros Provincial de la Diputación de Barcelona. Per aquest motiu, la caixa de Girona va rebre les oficines

radicades en el seu territori provincial que havien estat obertes entre 1932 i 1939: la central de Girona, domiciliada a la plaça de l'Oli, contigua a la Fontana d'Or; la sucursal de Sant Feliu de Guíxols, que havia estat Caja Municipal de Ahorros abans de passar a la Caixa de la Generalitat; les sucursals de Palafrugell, Olot i Santa Coloma de Farners.

A més, entre l'actiu va rebre l'edifici de la Fontana d'Or, que al cap de poc més d'un any va servir d'ampliació per

A la part inferior, oficines centrals de la Caixa de Girona, on pot apreciar-se el nou logotip de l'entitat. Damunt d'aquestes ratlles, un dels segells emprats en les campanyes de foment de l'estalvi infantil durant els primers anys 40.

les oficines contigües de la central, però en el moment fundacional estava ocupat pel Servei de Recaptació de Contribucions de la Diputació i altres arrendataris, com ara la Cambra de Comerç, el Col·legi d'Arquitectes i la Magistratura de Treball. Finalment, també es va traspasar un passiu de sis milions de pessetes en dipòsits

La dependència de la Diputació gironina, entitat a més de fundadora avaladora de la caixa, va implicar el dret de nomenar el consell d'administració —actualment limitat a una representació inferior al 25% en els òrgans de govern—, la facultat

d'aprovar les reformes dels estatuts, la presidència de l'entitat, exercida fins al 1975 pel mateix president de la Diputació, i altres implicacions menors. El 1977 es va treure la paraula Diputació del nom, quedant com a Caixa d'Estalvis Provincial de Girona.

En els primers anys quaranta es va fer una primera expansió que, pel petit volum de recursos, va anar alentint fins que, el 1959 i per ordre governamental, va caldre parar l'obertura de noves oficines fins al 1964. Justament, el mateix 1959 s'havia acabat la construcció de la nova seu central de l'avinguda de Sant Francesc, número 34, obra de Joaquim M. Masramon. Després de 1964, moment en què hi havia 15 oficines, va arribar la gran expansió, fins a arribar a les 89 actuals i a ocupar el segon lloc provincial pel que fa al volum de negoci.

De l'obra social de la Caixa de Girona destaca la fundació del Centre "Joan Riu" (1974) i la subvenció a tots els centres de disminuïts psíquics, la destacada contribució al manteniment del Col·legi Universitari i de la Universitat a Distància, a més de l'obertura de la Fontana d'Or com a centre d'art i activitats culturals.

El 17 de febrer de 1972 es va perpetrar un atracament a la sucursal de Celrà de la Caixa d'Estalvis Provincial de Girona. Els que el visqueren, ara fa poc més de 15 anys, asseguruen que era el primer atracament a mà armada a una entitat bancària de les comarques gironines.

Avui, quan el fet ha esdevingut tristament quotidià, seria del tot impossible fer el desplegament policial i informatiu que reflecteix la crònica periodística del fet, publicada al diari *Los Sitios* el 18 de febrer de 1972:

"Sobre las nueve y cuarto de esta mañana –ayer– se ha llevado a cabo en la sucursal de la Caja de Ahorros Provincial de Celrà un atraco a mano armada. Dos hombres enmascarados con sendas caretas de goma que les cubrían totalmente la cabeza han entrado en la mencionada Caja de Ahorro, y sin previo aviso, uno de ellos ha disparado su arma, que era una escopeta de caza, por encima de la cabeza del delegado de la Caja, don Narciso Ponsatí, mientras el otro le conminaba a abrir la caja fuerte y a que les entregara cuanto dinero en efectivo se hallara depositado.

"La cantidad que se llevaron fue de trescientas mil pesetas en billetes de banco, menospreciando la moneda, incluso la de cien pesetas.

"Se cree que eran tres los individuos que planearon el robo, pues a más de los dos encapuchados, había otro aguardándoles en el coche que habían aparcado a unos veinte metros de la puerta.

"Inmediatamente de producirse el atraco, se han personado en la Caja los Servicios de Información de la Guardia Civil, al mando del comandante, señor don Leopoldo Sanz Aranda; el Capitán de Compañía, señor Ribas Santaolaria; el brigada, señor Martínez; el

alcalde de Celrá, don José Nebot Nonell; el director de la Caja de Ahorros Provincial, señor Vergés, y el comandante del Puesto de la Guardia Civil de Flassá. La Guardia Civil ha iniciado las investigaciones descubriéndose que el cartucho disparado era del calibre diez. También se han tomado huellas dejadas por los asaltantes, así como las marcas de los neumáticos del coche, que se sabe era de color gris.

"Es curioso el hecho de que pese a que al lado mismo de la Caja se hallaba una brigada en obras, nadie oyera el ruido del disparo, ni observara nada alarmante. De todas formas, la "operación" se realizó en un santiamén, y hemos de señalar que precisamente esta mañana el pueblo se hallaba sin luz, por estar reparándose las líneas de conducción.

"Se sabe que los atracadores, a más de ir enmascarados, escondían su rostro con las solapas de sus abrigos o gabardinas, extremo que se ha podido precisar, lo cual dificulta aún más su identificación.

"Inmediatamente de conocer esta noticia y acompañados del señor Ponce, nos hemos personado en la Sucursal de Celrá. La misma está dentro del casco urbano, pero en uno de los extremos, en un lugar poco edificado, lo que facilitó la fechoría. Es un moderno edificio formado por una amplia sala para el público, separada por el clásico mostrador de las dependencias de trabajo, en una de cuyas mesas se hallaba sentado, en el momento de producirse el asalto, el señor Ponsatí.

"Hemos hablado con el delegado, el cual, repuesto ya del susto, ha descrito el asalto de la siguiente forma:

—Recuerdo que estaba lloviendo y que no había luz. Yo, sentado en mi mesa, hacía unas cuentas, esperando a un cliente que tiene por costumbre venir a primeras horas de la

mañana. En éstas, oí abrir la puerta, y convencido de que se trataba de él, ni alcé la mirada para terminar una suma, pero de sopetón oí un disparo y vi una llamarada, a la par que unas voces autoritarias que decían: “¡Rápido, salga!”. Miré y vi a dos hombres con la cara tapada, uno de los cuales, con la escopeta aún humeante, me estaba apuntado, mientras el otro, de un puntapié, abría la puerta del despacho privado, como si buscara a alguien allí dentro, y al ver que no había nadie, dió un brinco con gran agilidad y saltó el mostrador, diciéndome: “Abra la caja, dénos el dinero, apártese del teléfono”.

—¿Qué hizo usted?

—Todo aquello me parecía una alucinación. Como un autómatas, me dirigí hacia la caja y la abrí. El individuo que había irrumpido por el mostrador cogió los billetes, dejando las monedas, y con otro salto, emprendió veloz huida, a la par que su cómplice me amenazaba con la escopeta y me decía: “Estese quieto, ¿Entiende?”.

—¿Cómo hablaban?

—En perfecto castellano.

—¿Qué más recuerda?

—Me llamó mucho la atención observar que estaban nerviosos, aunque el robo lo ejecutaron con suma limpieza y gran celeridad; no creo que durase más de dos minutos.

—¿Eran muchachos o hombres maduros?

—No les pude ver la cara, pero por su figura, diría que tenían unos 30 años. Desde luego, uno de ellos era muy ágil.

”Debía serlo por cuanto el mostrador mide cerca de un metro y medio de altura, y lo saltó con una mano, pues en la otra llevaba la escopeta.

—¿Pudo ver la matrícula del coche?

—No pude, pues tan pronto salieron, cogí el teléfono para dar la alarma y cuando salí, ya estaban fuera.

—¿Cuánto tiempo lleva funcionando esta Sucursal?

—Más o menos, unos catorce meses.

”En la pared del fondo, arriba, se observaban perfectamente los disparos dejados por los perdigones, disparo que debió pasar muy cerca de la cabeza del señor Ponsatí.

”En Celrá existe otro establecimiento bancario, el “Banco de la Propiedad y Comercio”, que está enclavado en la misma carretera y en el que trabajaban cuatro o cinco empleados. No hay duda que los asaltantes conocían este extremo y eligieron la Caja de Ahorros pues sólo está su delegado, y además, se encuentra en un lugar más apartado, aunque más incómodo. De todas formas, sólo hay unos doscientos metros de la carretera y una vez en ella, la huida es fácil.

”Hemos sabido que una señora vió salir, a la hora indicada, un coche de color gris, que se supone pudo ser el de los atracadores, pero nadie cogió la matrícula, pues nada anormal denotaba que se acababa de cometer un robo.

”La Guardia Civil está investigando a fondo, tomando como base algunas huellas dejadas por los malhechores”.

Efectivament, la captura es va produir uns dies després, però abans va caldre un desplegament espectacular d'efectius de la Guàrdia Civil per la zona de la muntanya dels Àngels, per on s'havien fet escàpols els atracadors. La premsa local, en els dies següents, va seguir disposant d'un tema apassionant i de màxima actualitat.

BANCA CATALANA

35

d'Olot, en competència amb el Banco Español de Crédito, que en aquells moments estava culminant la seva penetració a les comarques gironines a base de comprar les petites banques locals de la postguerra.

La Banca Dorca va començar el 20 de juliol de 1904 com a Dorca i Cia en un local del carrer de Clivellers de la capital de la Garrotxa. Les 12.000 ptes de capital van ser aportades per Salvador Dorca i Joaquim Barcons, que dissolgué la preexistent Barcons i Cia. Poc després,

per mort de Barcons, el capital va ser reduït a 8.000 ptes i quedà totalment en mans de la família Dorca.

Després de la mort de Salvador Dorca, el 5 de gener de 1927, la societat va passar al fills Joan, Alfred i Claudi. Paral·lelament, el capital va enregistrar algunes variacions: el 1922 va passar a 488.000 ptes i al 1933 a 519.250. Però el gran salt es va fer al 1947, esdevenint Banca Dorca S.A., amb un capital de 4 milions i 14 milions en dipòsits de clients

88

Els orígens del major grup català en la història de la banca es remunten al 18 de març de 1959, quan un grup d'accionistes encapçalats per Jordi Pujol van adquirir les 400 accions que integraven el capital social de la Banca Dorca

L'origen de Banca Catalana fou a Olot, en la modesta Banca Dorca situada en els baixos de la casa del Marquès de Vallgornera, al carrer de Clivellers. A la part de baix, taló de la citada entitat bancària.

Aquesta va ser la capçalera que van comprar els promotors de Banca Catalana. La nova entitat, però, no es va inscriure oficialment amb aquest nom fins el 2 de maig de 1961, després d'una ampliació de capital i del trasllat a Barcelona de la seu central. Amb això va començar la formació d'un vast grup bancari amb interessos a la major part dels sectors productius del país, una forta implantació comercial i una considerable activitat de mecenatge cultural.

Deixant de banda l'oficina olotina, provinent de la Banca Dorca, Banca Catalana arribà a Girona el 1966, obrint les portes de l'oficina principal emplaçada en el carrer Alvarez de Castro, número 3. Des d'aquell moment fins a la crisi de 1982, la progressió va ser constant, encara que sense l'eufòria episòdica que en les primeres setmanes l'aparició del nou banc va despertar en altres llocs.

A les comarques gironines també varen obrir sucursals la major part dels bancs que el grup Catalana va anar incorporant: el Banc de Girona, per raons òbvies, el Banc Industrial de Catalunya i el Banc de Barcelona. Aquest darrer només va comptar

amb una sucursal a Celrà, atret per la proximitat del Polígon Industrial situat en aquesta població.

Després de diferents rumors i notícies de premsa entorn de problemes patrimonials i de liquidesa, a primers d'abril de 1982 van començar a produir-se importants retirades de dipòsits, que s'intensificaren a mitjan juny i van acabar portant el banc al Fons de Garantia de Dipòsit en pocs mesos. Aquest, després del sanejament preceptiu, el va vendre a un pool de 14 bancs per la

Oficina principal de Girona, del carrer Alvarez de Castro, núm. 3, oberta l'any 1966.

quantitat de 13.606 milions de pessetes, el 17 de maig de 1983, passant després a ser gestionat pel Banco de Vizcaya amb dret de compra. El 10 de març de 1984, el banc basc ha exercit aquest dret sobre una Banca Catalana totalment recuperada que en els darrers exercicis ha obtingut excel·lents resultats.

ELS BANCS MÉS RECENTS

36

90

Les iniciatives financeres gironines més recents, totes dues no reeixides, han estat un banc comercial, el Banc de Girona, i un d'industrial, el Banc dels Pirineus.

El Banc de Girona va tenir els orígens en les activitats bancàries que Salvador Carrera i Fillet desenvolupava a Ribes de Freser i rodalies des del 1929 –canvi de moneda, cobrament d'efectes, tota mena d'operacions d'intermediació, representacions locals d'empreses d'assegurances...–. El 20 de maig de 1947 va ser presentada la sol·licitud

d'inscripció com a banquer en el registre corresponent, i va obtenir la llicència al principi de l'any següent amb el número 99 i l'exercí fins al 1966.

El 18 de gener de 1967, el darrer banquer independent de les comarques gironines va materialitzar la seva voluntat de progrés i adaptació a l'evolució de l'economia i passà a constituir-se com a societat anònima, amb el nom de Banca Carrera, S.A. El caràcter familiar de la societat va canviar quan, el 18 d'abril de 1972, amb entrada d'accionistes aliens a la família, va esdevenir el

En aquest local de Ribes de Freser va haver-hi, entre 1929 i 1967, l'estatge social de la Banca de Salvador Carrera i Fillet. Després de haver-hi, durant uns anys, una sucursal de Banca Catalana.

Banc de Girona, amb oficines a la carretera de Barcelona, primer, i més tard a la plaça del Marquès de Camps.

Després d'una ràpida expansió, i quan el nou banc gironí comptava amb 11 sucursals, va arribar la crisi, i a la darrereria del 1975, l'absorció per part de Banca Catalana. La caiguda es va produir en un moment difícil, quan el banc es trobava en plena expansió i alhora començaven a fer-se sentir

Oficina central del Banc dels Pirineus, al carrer Migdia de Girona.

els efectes de la crisi econòmica internacional. A més, les lluites internes entre diferents grups que en aquell moment s'estaven desenvolupant en el si del consell, no varen afavorir gens els esforços de redreçament de la situació

Després de la integració al grup Catalana, l'oficina de la plaça Marquès de Camps va mantenir el nom, fins que la Banca March, més tard convertida en Natwest-March, la va comprar. Abans, però, cal enregistrar un intent no reeixit de compra per part de la Unió de Botiguers de Catalunya, al principi dels anys vuitanta.

El Banc dels Pirineus va néixer a Girona el 1975, amb el nom de Banco de Coordinación Industrial. El 1977 va canviar de nom –Banc Industrial dels Pirineus– i quedà en la seva forma definitiva de Banc dels Pirineus el 1981. Aquesta societat va sorgir a redós del nom d'Higini Torras i del grup Uniholding/Unigrup, i amb uns plantejaments que, d'acord amb el nom social, implicaven l'obertura de sucursals a Lleida i Osca en virtut d'un "pirineisme" certament pintoresc

De fet, la inoportunitat de la fundació d'un banc industrial en un moment de crisi i reestructuració del sistema productiu, i la poca adequació

a la realitat de la seva estructura, van portar-lo ben aviat cap a una situació difícil. A més, l'abús en les inversions immobiliàries en un moment de contracció del sector i unes desmesurades remuneracions als dipositants –hom ha parlat de fins i tot un 17%, a la vista– acabaren per precipitar la caiguda del banc que, de forma sorprenent a la llum de les xifres que transcendiren –2.000 o 2.500 milions de presumpte forat– el 7 de desembre de 1981 va prendre l'opció de la suspensió de pagaments, expedient que no era utilitzat a Catalunya des del 1936, en el cas del Banc de Palafrugell.

El dinamisme del sector creditici a Girona i comarques fa que l'obertura d'una sucursal, la inauguració d'una oficina o l'arribada d'una nova entitat sigui un fet relativament quotidià.

Durant les pàgines precedents han estat exposats els principals trets i l'evolució del

sector bancari gironí, sobretot en el transcurs dels segles XIX i XX. Ara és l'hora de fer la panoràmica de la situació actual que, encara que canviant dia a dia, pot ser resumida de la manera següent, amb dades referides a 31 de desembre de 1987.

Entitat	Any fundació	Any arribada	Primera Sucursal com. gironines
B. Atlántico	1901	1965	Girona
B. de Bilbao	1857	1932	Girona
B. Catalana	1959	1959	Olot
B. Central	1919	1934	Girona
B. Comercial Transatlàntic	1950	1958	Palafrugell
B. Español de Crédito	1902	1943	Girona
B. de Europa	1973	1975	Girona
B. Exterior de España	1929	1936	Palafrugell
B. Hispano Americano	1902	1919	Figueres
B. Natwest - March	1985	1985	Girona
B. de la Petita i Mitjana Empresa	1978	1986	Girona
B. Popular Español	1926	1950	Girona
B. de Sabadell	1881	1976	Girona
B. de Santander	1857	1968	Girona
B. de Vizcaya	1901	1968	Salt
B. Zaragozano	1910	1945	Blanes
Citibank	1812	1983	Girona
C. Ahorros y Monte de Piedad de Madrid	1838	1986	Girona
C. d'Estalvis de Catalunya	1926	1932	Girona
C. d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona	1844	1980	Girona
C. d'Estalvis Provincial de Girona	1940	1940	Girona
C. d'Estalvis de Sabadell	1853	1984	Girona
C. de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis	1904	1909	Girona
C. Postal de Ahorros	1916	1916	Girona

Joaquin Saavedra | *de haber* Rto 69 - referencia 30 = 6 ENE 1953

N.º *24778* ALGEZARES 24 de OCT 1952 de 19

A el 6 de Enero próximo *de haber* pagar por esta Primera

de *no habiéndolo hecho por el* Segunda *de haber*

En cuenta que sentará V.º en *de haber* S. S. S.

Dirección Provincial *de haber*

c/ Hospital Civil, - GERONA

GERONA 11 NOV 1952

E.7201421

Oficina principal actual

Nombre oficinas

Nombre empleats

Altres entitats del grup amb presència a les comarques gironines

Girona - Pl. M. de Camps, 3	7	53	---
Girona - Pl. M. de Camps, 6	30	225	B. Mas Sardà, B. del Comercio
Girona - A. de Castro, 5	41	255	Pertany al grup B. Vizcaya
Girona - Jaume I, 50	42	228	B. de Fomento
Girona - Ctra. Barcelona, 23	12	121	---
Girona - Jaume I, 39	41	183	B. Català de Crèdit
Girona - Jaume I, 82	1	4	---
Girona - Pl. M. Camps, 17	8	85	---
Girona - Pl. M. de Camps, 4	28	150	B. Merc. Tarragona, B. Urquijo-Unión
Girona - Pl. M. de Camps, 16	17	76	---
Girona - Jaume I, 34	1	4	---
Girona - Nou, 37	87	400	---
Girona - Pl. Catalunya, 28	21	159	---
Girona - Jaume I, 45	12	79	B. Jover
Girona - P. Gral. Mendoza, 3	15	64	B. Catalana, B. de Financiación Industrial
Girona - Ultònia, 3	5	33	---
Girona - C. Grober, 4	1	6	---
Girona - Jaume I, 38	40	111	---
Girona - J. Maragall, 21	28	68	---
Girona - Sèquia, 5	25	91	---
Girona - St. Francesc, 34-36	89	363	---
Girona - Ctra. Barcelona, 3	7	22	---
Girona - Sta. Clara, 9-11	88	450	---
Girona - Ctra. Barcelona, 10	40	59	---

Bibliografia

ALBERCH, Ramon i ARAGÓ, Narcís-Jordi: 75 anys de Girona. *Fundació Caixa de Pensions, Girona, 1984.*

ALBERCH, Ramon; CLARA, Josep, i altres: Girona al segle XIX. *Editorial Gòthia, Girona, 1978.*

ANES, Gonzalo; HAMILTON, Earl J., i altres: El Banco de España. Una Historia Económica. *Servicio de Estudios del Banco de España, Madrid, 1970.*

ANES, Rafael; MATEO, Diego, i d'altres: La banca española en la Restauración. *Servicio de Estudios del Banco de España, Madrid, 1974, 2 vols.*

BOTET I SISÓ, Joaquim: Les monedes catalanes. *Puvill editor, Barcelona, 1976, 3 vols.*

CABANA, Francesc: *La banca a Catalunya.* Edicions 62, Barcelona, 1965.

CABANA, Francesc: *Bancs i banquers a Catalunya.* Edicions 62, Barcelona, 1972.

CABANA, Francesc: *El banc de Barcelona (1844-1920).* Edicions 62, Barcelona, 1978

Cambra de Comerç i Indústria de Girona: *Memoria Comercial. Anys 1913-1946.*

MARQUÈS I CARBÓ, Lluís: La Taula de Canvi i Comuns Dipòsits de la ciutat de Girona. *Impremta S. Rosàs, Barcelona, 1935.*

NADAL, Jordi i SUDRIÀ, Carles: Història de la Caixa de Pensions. *Edicions 62, Barcelona, 1981.*

SAYOUS, A. E.: Els mètodes comercials a la Barcelona medieval. *Editorial Base, Barcelona, 1975.*

TORTELLA, Gabriel: Los orígenes del capitalismo en España. *Editorial Tecnos, Madrid, 1971.*

Agraïments

Sense l'amable atenció d'un nombre considerable de professionals de la banca i el crèdit, pertanyent a totes les entitats radicades a les comarques gironines, mai no hauria estat possible dur a la impremta aquest llibre.

Agraeixo especialment la col·laboració d'Enric Bonmatí, Salvador Carrera, Joan Codolà, Jaume Espígol, Joan Tarrés, Eduard Vallès i Joan Vergés, tots homes molt relacionats amb el món bancari. També a Jordi Canal, Josep Clara i Isidre Prades per les seves valuoses informacions; a Pep Mates, Josep M.ª Dou, Sebastià Bosom i Emili Massanas, per la seva col·laboració en la recerca de fotografies antigues; i a Griselda Juliol, que ha tingut cura de la preparació i traducció del llatí, quan ha calgut, dels textos antics que es transcriuen en diferents capítols de l'obra. Finalment, vull manifestar el meu reconeixement per la desinteressada col·laboració de Dolors Badosa.

Procedència de les fotografies i il·lustracions

La fotografia de la pàg. 16 ha estat cedida per Rafael Conde. Les de les pàgs. 52, 53 i 58 per Josep M. Dou, d'Olot; la de la pàg. 56, per Emili Massanes; la de la pàg. 63 per Joan Codolà. Els documents fotografiats a les pàgs. 42, 51 i 85 pertanyen a l'Arxiu de la Diputació de Girona. Els de les pàgs. 49, 50, 53 i 71, a l'Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners.

De l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal, procedeix la fotografia de la pàg. 55, mentre que la de la 80, ho és de l'Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà, i la de la pàg. 46 de l'Arxiu Històric de la ciutat de Girona.

El banc Hispano Americano ens ha facilitat la fotografia de la pàg. 77, el banc de Bilbao, la de la pàg. 78 i el Banesto la de la pàg. 83.

La il·lustració de la pàg. 32 ha estat tret del llibre *Girona al segle XIX*; les de les pàgs. 38 i 39, de la *Història de la Caixa de Pensions*; la de la pàg. 54, de *75 anys de Girona*; les de les pàgs. 60 i 61, de *La banca española de la Restauración*; la de la pàg. 45, de *El Banco de España. Una historia econòmica*, tots citats en la Bibliografia.

A més, les de les pàgs. 62, 66, 69, 70 i 82 pertanyen a l'*Album Catalònia de 1926*, i les de les pàgs. 72, 73 i 75, al llibre d'Antoni Turró, *El paper-moneda català*, Ed. L'Avenç, Barcelona, 1982.

Totes les altres fotografies han estat realitzades per Carles Mitjà.

El dibuix de la pàg. 37 és d'Enric Marquès, i el plànol de la pàg. 4 ha estat delineat per Marta Ministral i Masgrau. Per gentilesa de la delegació de Girona de Fichet, S.A., ha estat possible fer la fotografia de la portada del llibre.

Guies

Títols publicats

1- Els jueus a les terres gironines
Per Ramon Alberch i Narcís-Jordi Aragó
Número 1 de la col·lecció
Segona edició

2- Rutes d'art sacre (1939-1985)
Per Josep Maria Marquès
Número 3 de la col·lecció
Exhaurit

3- Les havaneres, el cant d'un mar
Per Xavier Febrés
Número 5 de la col·lecció
Exhaurit

4- Els estanys eixuts
Per Josep Matas
Número 7 de la col·lecció
Exhaurit

5- El món del suro
Per Santiago Hernández
Número 9 de la col·lecció
Exhaurit

6- El Ter
Per J. Boadas, J. M. Oliveras i X. Sunyer
Número 12 de la col·lecció
Exhaurit

7- Trens i carrilets
Per Josep Clara
Número 13 de la col·lecció

8- Canvistes i banquers
Per Narcís Castells
Número 16 de la col·lecció

Propers títols:

Mamífers feréstecs
Per Igor Grabulosa

Les pors
Per Carme Vinyoles

Els volcans
Per Josep Maria Mallarach

Monografies locals

Títols publicats

1- Cornellà de Terri
Per Jaume Portella
Número 2 de la col·lecció
Exhaurit

2- La processó de Verges
Per Jordi Roca
Número 4 de la col·lecció
Exhaurit

3- Anglès
Per Pau Lanao
Número 6 de la col·lecció
Exhaurit

4- Sant Feliu de Guíxols
Per Àngel Jimènez
Número 8 de la col·lecció

5- Llagostera
Per Dolors Grau
Número 10 de la col·lecció

6- Castelló d'Empúries
Per Miquel Planas
Número 11 de la col·lecció

7- Tossa
Per Jaume Lleonart i Pilar Mundet
Número 14 de la col·lecció

8- Palamós
Per Rosa Maria Medir i Carles Sapena
Número 15 de la col·lecció
Exhaurit

Propers títols:

Besalú
Per Joan López

Les Planes d'Hostoles
Per J. Campistol, J. Canal i M. Soler

Agullana
Per Enric Tubert

Olot
Per Jordi Canal

Quaderns de la revista de Girona

Quaderns de la Revista de Girona

és una publicació de periodicitat bimestral dedicada exclusivament a temes de les comarques gironines.

S'estructura en dues sèries, que es distingeixen pel color de la portada i per les planes interiors: Guies, en vermell, i Monografies locals, en verd. La primera és dedicada al tractament de qüestions d'abast general relatives a la història, l'economia, la cultura i les tradicions. La segona vol anar oferint una panoràmica sobre el passat i el present dels pobles gironins.

Aquest llibre vol ser una petita pausa, sempre necessària, per mirar endarrera i observar els trets específics i els esdeveniments que han acompanyat el desenvolupament de l'activitat bancària a les comarques gironines.

Narcís Castells i Calzada (Girona, 1954) és director de l'Arxiu de la Diputació de Girona, llicenciat en Història i en Ciències Econòmiques per la Universitat Autònoma de Barcelona. S'ha especialitzat en la història de la població i història econòmica de Girona publicant diversos estudis i articles entorn d'aquesta temàtica, gairebé sempre en col·laboració. Destaquen els llibres "La població de Girona (segles XIV-XX)" i "Gremis i oficis a Girona".

GUIES

DIPUTACIÓ
de
GIRONA

Caixa de Girona

